

**The Social Problems
of Rroma in
Buzău Județ.
Research Conducted
in 1997**

This collection of papers is based on a survey carried out in Buzău Județ, in 1997. The main research objective is to offer a diagnosis image of the social structure and social problems of the rroma population. The following issues are presented: an estimation of the rroma population volume, demographic characteristics, elements of family planning and health, education and school attendance, occupation categories and unemployment, income sources and living standard, household conditions and elements of ethnic auto-identification.

SITUAȚIA SOCIALĂ A RRROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Cercetare realizată în 1997

Introducere

Rromii reprezintă unul din grupurile etnice puțin studiate în România. În ultimii ani a crescut interesul pentru această etnie, dar numărul celor care se ocupă cu predilecție de acest subiect este foarte mic. Există totuși câteva studii și cercetări de referință apărute după 1990: M. Merfea, *Integrarea socială a romilor*, Brașov, 1991; *Tiganii între ignorare și îngrijorare*, coordonatori Elena Zamfir, Cătălin Zamfir, București, 1993; Vasile Burtea, *Neamurile de romi și modul lor de viață* în *Sociologia Românească* nr. 2-3, 1994; Lucian Cherata, *Istoria tiganilor*, 1992; Viorel Achim, *Tiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică 1998.

Unele dintre ele au ca principal obiectiv realizarea unei istorii a tiganilor în general și în România în particular. Altele sunt studii complexe care urmăresc întregul ansamblu socio-economic și cultural al populației de rromi fie la nivel național (*Tiganii între ignorare și îngrijorare*), fie la nivelul unui județ (județul Bacău în *Integrarea socială a romilor*).

Studiul de față a fost realizat la cererea Consiliului Județean Buzău.

Principalele obiective ale studiului au fost:

- descrierea și analiza profilului demografic al populației de rromi din județ;

*** Ionica Berevoescu, Sorin Cace, Dan Adrian Nicolae, Dana Sima-Costin, Mircea Stănescu, Simona Stroie, Mihai Surdu. Studiu colectiv în cadrul căruia fiecare a contribuit cu realizarea unei secțiuni.

- descoperirea mijloacelor de procurare a veniturilor (meserii, ocupații) și a altor resurse încă neutilizate;
- prezentarea nivelului de educație și a stării de sănătate; - descrierea locuințelor și a condițiilor de locuit;
- estimarea numărului de rromi.

Un număr mare de persoane a contribuit la realizarea în bune condiții a culegerii informațiilor. De aceea, suntem recunoscători reprezentanților Consiliului Județean Buzău pentru sprijinul acordat.

Aducem mulțumiri reprezentanților Alianței pentru Unitatea Rromilor și a Partidei Rromilor care ne-au facilitat accesul în comunitățile studiate, și nu în ultimul rând, rromilor care au fost inclusi în eșantion pentru colaborarea cu operatorii de teren.

Lucrarea are în structura sa următoarele capitoare:

1. Metodologie – Ionica Berevoescu și Sorin Cace
2. Caracteristici socio-demografice
 - 2.1. Estimarea numărului de rromi din județul Buzău – Sorin Cace
 - 2.2. Structură și fenomene demografice – Ionica Berevoescu
 - 2.3. Planificarea familială – Dana Sima Costin
 - 2.4. Starea de sănătate – Dana Sima Costin
3. Educația – Mihai Surdu
4. Miseriile – Sorin Cace
5. Ocupațiile – Sorin Cace
6. Veniturile – Simona Stroe
7. Locuința și locuirea – Adrian Nicolae Dan
8. Grupurile etnice și neamurile – Mircea Stănescu
9. Concluzii – Mihai Surdu

nale, a meserilor și a oportunităților de muncă, a condițiilor de locuit și a stării de sănătate, cu identificarea principalelor aspecte problematice;

b. explicarea situației actuale a rromilor și evidențierea posibilităților de evoluție pentru perioada următoare.

Cercetarea s-a sprijinit pe principiul complementarității dintre sursele de informare (au fost intervievați rromii, autoritățile locale și reprezentanți ai instituțiilor publice locale, lideri ai rromilor) și metodele de culegere și analiză a datelor (anșeta pe baza de chestionar, studiul calitativ al unei comunități de rromi, analiza fișelor de localitate). Anșeta s-a desfășurat în 19 localități (2 orașe și 17 localități rurale) selectate astfel încât să fie incluse localități considerate problematice de către autoritățile județene, localități din zone geografice diferite și localități cu numărul cel mai mare de rromi declarati la recensământul din 1992. Numărul de gospodării din fiecare localitate a fost condiționat de proporția rromilor declarati la recensământ și de asigurarea unui număr minim de 20 de chestionare în localitate. În fiecare localitate au fost (hetero)-identificate zonele cu gospodării de rromi (în cele mai multe cazuri au fost alese comunități compacte), în alegerea gospodăriilor utilizându-se un pas de selecție și heteroidentificarea gospodăriilor de rromi. Pentru fiecare gospodărie a fost intervievat un singur individ care, alături de răspunsurile privind propria persoană, a furnizat și informații cu privire la statutul socio-economic al fiecărui membru al gospodăriei.

Eșantionul pe care s-a aplicat chestionarul a constat din 798 familii din care 512 în rural și 286 în urban. Ca urmare a subrepräsentării populației din urban eșantionul final a fost ponderat în sensul creșterii ponderii din urban. Structura finală a eșantionului a fost: 486 familii în urban (48,3%) și 520 familii în rural (51,7%).

1. Metodologia cercetării

Pentru diagnoza situației sociale a rromilor din județul Buzău au fost considerate ca principale două obiective:

a. descrierea situației sociale a rromilor din perspectiva resurselor de trai și educațio-

Datele statistice au fost analizate, pe de o parte, la nivelul eșantionului de gospodării, iar pe de altă parte, la nivelul eșantionului de indivizi rezultat din considerarea tuturor membrilor gospodăriilor selectate (și pentru care au fost înregistrate datele de status socio-demografic și economic).

Ionica Berevoescu
Sorin Cace

2. Caracteristici socio-demografice

2.1. Estimarea populației de rromi din județul Buzău

Plecând de la datele recensământului din 1992, ca limită inferioară, și mergând până la informațiile obținute din fișele localităților, ca limită superioară, am încercat să configurăm un interval în care ar putea să se înscrive populația de rromi. Trebuie să precizăm, încă de la început, că o estimare de acest tip trebuie privită cu rezerve.

Autoidentificarea este aspectul primordial care trebuie avut în vedere în estimarea limitei inferioare a numărului de rromi. Ne referim aici la autoidentificarea într-un cadru oficial, adică la modul în care s-au declarat rromii din Buzău la recensământul din 1992. Există cel puțin trei tipuri de atitudini față de declararea sau nu a identității etnice, atitudini care conduc la 3 categorii de persoane:

a) o primă categorie este a celor care și-au acceptat identitatea etnică;

b) o a doua categorie este dată de populația de rromi care nu se mai declară ca făcând parte din acest grup etnic, datorează, în principal, conotațiilor negative ale termenului de rrom/țigan;

c) a treia categorie este a populației care oscilează între a se declara sau

nu rrom.

La recensământ au fost introduse o serie de distorsiuni de către recenzori. În multe cazuri este posibil ca întrebarea referitoare la etnie să nu fi fost pusă, iar apartenența etnică să rezulte din hetero-identificare, și nu din auto-identificare.

Autoidentificarea informală, adică modul în care rromii se identifică în discuțiile cu diferite persoane (membrii ai grupului, reprezentanți politici ai rromilor, cercetători) poate fi diferită de la un moment la altul. Este dificil de apreciat, după 5 ani de la recensământ, ce s-a întâmplat cu asumarea identității etnice a acestei populații. Putem lua în considerare cel puțin două tipuri distincte de comportament în legătură cu acceptarea sau neacceptarea identității etnice. Primul conduce la o creștere a numărului de rromi care se identifică ca atare datorită mișcărilor politice în rândul etniei, iar al doilea, la o scădere, ca urmare a unui proces de marginalizare a acestei populații și refuzului de a se mai considera rromi datorită unei imagini negative generalizate a celorlalți despre ei.

De altfel, informațiile obținute de cercetători din teren vin să confirme aceste două tendințe polarizatoare.

În ceea ce privește hetero-identificarea este greu de precizat care sunt cele mai relevante criterii pentru a spune că o persoană face parte dintr-un grup etnic sau nu. În cazul rromilor, limba vorbită a reprezentat în cele mai multe situații principalul indicator pentru hetero-identificarea ca rrom. Însă datele din cercetarea noastră nu mai arată o legătură directă între limba vorbită și asumarea identității etnice, în sensul că nu toți cei care vorbesc rromani se declară rromi.

În realizarea estimării am folosit patru indicatori:

1. numărul de rromi declarați la recensământul din 1992;

2. estimarea preliminară din etapa

de validare a instrumentelor, realizată în 6 localități: Râmniceu, Vernești, Mihăilești, Calvini, Topliceni și Buzău;

3. heteroidentificarea realizată de către autorități, reprezentanți ai rromilor și cercetători în localitățile unde au fost aplicate chestionarele, asociată cu autoidentificarea informală din datele chestionarului;

4. heteroidentificarea realizată de către autorități prin aplicarea unei fișe în 23 de localități ale județului în care ponderea celor care se declară rromi reprezintă 87,2% din totalul rromilor din județ. În cele 23 de localități s-au declarat la recensământul din 1992 ca fiind rromi 9.712 persoane ceea ce reprezintă 87,2% din totalul rromilor din județ.

Conform primului indicator (autoidentificarea oficială rezultată la Recensământ) numărul rromilor din județul Buzău a fost în 1992 de 11.129 din care 47,6% în mediul urban și 52,4% în rural.

Estimarea preliminară în cele 5 localități din rural ne arată un raport de 1 la 2 între cei declarați și cei nedeclarați (cifră obținută din estimări ale autoritatilor). În acest fel populația de rromi din cele 5 localități rurale este probabil de 2 ori mai mare decât cea declarată.

Pentru orașul Buzău situația este următoarea: 4008 declarați și 12.000 estimați (autorități și lideri ai rromilor).

În acest mod, populația de rromi din orașul Buzău este probabil de aproximativ 3 ori mai mare decât cea declarată. Plecând de la aceste date putem face o scurtă considerație: declararea este asociată

cu mediul de rezidență. Astfel, în rural autoidentificarea este mai apropiată de heteroidentificare decât în urban. Trebuie să spunem că în mediul rural estimarea este mai facilă decât în urban datorită dimensiunii reduse a populației din rural.

Am obținut până în acest moment două valori ale coeficientului de estimare: unul pentru rural și altul pentru urban: 2 și respectiv 3.

Asupra celui de-al treilea indicator (heteroidentificarea realizată de către autorități, reprezentanți ai rromilor și cercetători în localitățile unde au fost aplicate chestionarele asociată cu autoidentificarea informală din datele chestionarului) facem câteva scurte comentarii. În primul rând, au fost studiate comunitățile compacte de rromi și cele în care aceștia trăiesc în număr mare printre români. Apoi, selecția gospodăriilor s-a făcut prin nominalizarea de către membrii gospodăriilor identificate ca fiind de rromi a altor gospodării în care locuiesc rromi. Este vorba aici despre heteroidentificarea informală deoarece fiecare din gospodăriile următoare de rromi au fost desemnate de vecini.

Din datele chestionarului, 33,1% dintre cei interviewați se declară români iar 66,9% se declară rromi (rromânați sau cu specificarea neamului din care fac parte).

În condițiile în care toate gospodăriile incluse în eșantion au fost identificate ca fiind de rromi (de către vecini și autorități) putem face o primă estimare agregată a populației de rromi la nivelul județului. Astfel, dacă se declară ca rromi 11.129, atunci înmulțind cu 1,5 obținem

Localitate	Recensământ	Estimare autorități	Raport estimare recensământ
1. Calvini	927	1700	1,83
2. Mihăilești	68	360	5,29
3. Râmniceu	1245	1700	1,36
4. Topliceni	80	380	4,75
5. Vernești	120	600	5,00
Total	2440	4740	1,94

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

cifra de 16.700 (1,5% a fost obținut prin raportul dintre 100 și 66,9, adică cei care rezultă că se declară rromi din datele chestionarelor).

Heteroidentificarea informală asociată cu autoidentificarea din datele chestionarului ne dă o cifră de aproximativ 16.700 de rromi în județul Buzău.

Această cifră trebuie privită cu rezerve deoarece între autoidentificarea din datele chestionarului și heteroidentificarea informală între vecini există diferențe semnificative, adică numai 2 persoane din 3 se declară rromi, chiar dacă vecinii i-au identificat ca fiind rromi.

Introducerea celui de-al patrulea indicator (heteroidentificarea realizată de către autorități prin aplicarea unei fișe în 23 de localități ale județului) ne oferă o altă dimensiune a populației de rromi din județ

(susținând într-o oarecare măsură subestimarea populației de rromi obținută până în acest moment).

Acest indicator este dat de informațiile obținute din fișele a 23 de localități.

Cifra obținută este de aproximativ 29.000, iar indicele de multiplicare, aproximativ 3.

În aceste condiții putem estima dimensiunea populației de rromi din județul Buzău ca limită superioară dacă luăm în considerare faptul că în cele 23 de localități locuiesc 87,2% din totalul rromilor declarați la recensământ. Prin înmulțirea indicelui de multiplicare (3) cu populația declarată la recensământ obținem următoarea valoare: 33.400. Aceasta poate fi considerat numărul maxim al rromilor din județul Buzău.

Sorin Cace

Nr.crt.	Localitate	Date recensământ	Fișă localității	Raport fișă localității / date recensământ
1.	Bălăceanu	81	180	2,22
2.	Brădeanu	19	120	6,31
3.	Brăiești	31	172	5,54
4.	Buda	258	859	3,32
5.	Calvini	927	1700	1,83
6.	Cătina	164	240	1,46
7.	Cilibia	40	397	9,92
8.	Cislău	47	309	6,57
9.	Costești	310	684	2,20
10.	Greabănu	64	940	14,68
11.	Luciu	91	228	2,50
12.	Măgura	11	444	40,36
13.	Mihăilești	68	360	5,29
14.	Pârscov	43	557	12,95
15.	Râmnicelu	1245	1700	1,36
16.	Scorțoasa	134	190	1,41
17.	Topliceni	80	380	4,75
18.	Vernești	120	600	5,00
19.	Viperești	181	800	4,41
20.	Zărnești	318	1240	3,89
21.	Ziduri	178	309	1,73
22.	Buzău	4008	12000	2,99
23.	Râmniciu Sărat	1294	4500	3,47
	Total	9712	28889	2,97

2.2. Structură și fenomene demografice

Structura și fluxurile demografice constituie un cadru necesar pentru înțelegerea principalelor probleme sociale și economice ale unei populații: populațiilor tinere, cu o fertilitate ridicată le sunt specifice alte probleme decât populațiilor cu o structură pe vîrstă îmbătrânată și cu o fertilitate scăzută. Aceste caracteristici nu determină, în sine, problemele ci, în corelație cu alți factori – educație, profesie, starea de sănătate, bunăstare materială – constituie un potențial mai mult sau mai puțin favorabil dezvoltării socio-economice. În același timp, variabilele demografice dau prima imagine asupra modului de viață al populației considerate, prin analiza tipului de familie (gospodărie) și a principalelor evenimente din cadrul unui ciclu familial – căsătorie, naștere, migrație. În raport cu aceste două aspecte-potențial de dezvoltare și mod de viață – sunt urmările, în acest studiu, caracteristicile demografice ale populației de rromi.

Analiza pornește de la premisa că rromii din județul Buzău pot fi considerați, ca unitate de analiză, o subpopulație pentru care se pot urmări nivelul înregistrat de principalele caracteristici demografice și diferențele față de valoarea parametrilor pentru întreaga populație a județului Buzău. Pe de altă parte, în măsura în care o ipoteză a diversității în interiorul oricărei (sub)populații nu poate fi ignorată, trebuie luate în considerare și diferențele între categoriile semnificative ale acestei "unități" propuse.

Structura demografică²

Descrierea structurii demografice presupune analiza distribuției rromilor pe categorii de vîrstă, stare civilă și pe tipuri de gospodării. Comparația profilului demografic (vezi indicatorii de structură demografică, tabelul nr.1) al rromilor din județul Buzău cu cel al întregii populații a județului, pe de-o parte, și comparația pe medii rezidențiale, pe de altă parte, relevă câteva diferențe.

Tabelul nr. 1

Indicatori ai structurii demografice

	Populația județului Buzău	Eșantion rromi din județul Buzău		
		Total	Urban	Rural
Vîrstă medie (ani)	37,8*	25,1	23,8	26,4
Ponderea populației de 0-14 ani (%)	22,8*	33,9	33,7	34,1
Ponderea populației de 65 ani și peste (%)	15,0*	4,3	2,7	5,8
Raportul "bărăni"/"copii" (%)	80,5*	12,8	8,2	17,2
Raportul de masculinitate (bărbații 100 femei)	96,2*	98,0	101,0	95,0
Ponderea căsătoriilor (legal sau fără acte) în populația de peste 15 ani	69,1**	71,9	71,2	72,6
Ponderea căsătoriilor fără acte în populația de peste 15 ani	--	28,3	27,6	29,1
Ponderea necăsătoriilor în populația de peste 15 ani	18,7**	15,3	16,3	14,3
Ponderea divorțărilor în populația de peste 15 ani	2,0**	0,6	0,5	0,6
Ponderea persoanelor văduve în populația de peste 15 ani	10,0**	6,0	5,0	7,1
Dimensiunea medie a gospodăriei	3,0**	5,74	6,27	5,24

* Sursa: CNS, Populația României la 1 ianuarie 1997

** Sursa: CNS, Recensământ, 1992

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Din punctul de vedere al structurii pe vîrstă, cu o pondere a categoriei de 0-14 ani în populația totală de 34% și cu o vîrstă medie de 25,1 ani, subpopulația de rromi se încadrează în modelul populațiilor tinere. Acest tip de structură este caracteristic populațiilor pentru care natalitatea și mortalitatea încă mai înregistrează valori ridicate sau au intrat de puțin timp în perioada de declin a celor două fenomene demografice. Astfel, populația de rromi se află într-o etapă a tranzitiei demografice care a fost deja depășită de către populația etniei majoritare din județul Buzău și din întreaga țară. Este de menționat faptul că diferențele de îmbătrânerire demografică între cele două medii rezidențiale nu sunt semnificative, spre deosebire de situația întregii populații a județului sau a țării, unde mediul rural este mult mai îmbătrânit.

Această repartiție pe grupe de vîrstă a populației – cu o pondere crescută a celor care nu sunt în vîrstă de muncă – atrage atenția asupra faptului că, la nivelul majorității gospodăriilor, există un număr crescut de persoane care nu se pot întreține singure. În condițiile în care situația economică a rromilor este precară, există o mare probabilitate ca nivelul scăzut al

căștigurilor pe membru al gospodăriei să determine o investiție scăzută în educație și sănătate, sau o investiție scăzută în învățarea unei profesii. Pe termen lung, în aceleși contexte economici, există un risc ridicat de menținere a unei compozitii a populației defavorabilă dezvoltării, prin capitalul uman redus.

Structura după starea civilă aduce în discuție câteva elemente de specificitate pentru rromi în raport cu populația întregului județ: ponderea ridicată a celor căsătoriți în segmentele tinere ale populației și "căsătoria fără acte", ca formă alternativă de existență a cuplului (tabelul nr. 2 și graficul nr. 1).

Ponderea femeilor rrome din categoria 15-19 ani care deja au statutul de căsătorite este de câteva ori mai mare decât cea înregistrată la nivelul întregii populații a județului, modelul precoce de căsătorie caracterizând atât mediul rural, cât și urban (spre deosebire de întreaga populație, pentru care modelul precoce de căsătorie este specific mediului rural). Comparația rromi – populația județului (pentru care sunt utilizate datele statistice oficiale) pune un semn de întrebare în legătură cu categoria "căsătorit fără acte" care nu apare

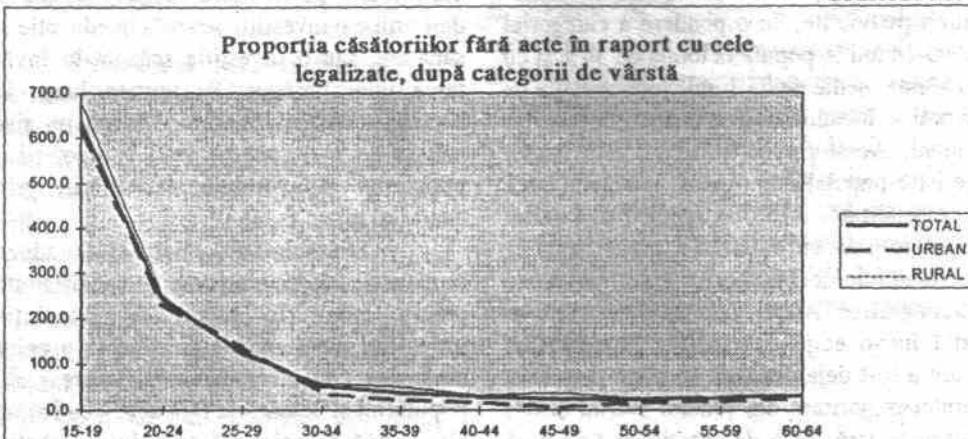
Tabelul nr. 2

Ponderea femeilor căsătorite legal sau "fără acte" în populația feminină de 15-19 ani

	Total		Urban		Rural	
	Eșantion rromi	Populația jud. Buzău*	Eșantion rromi	Populația jud. Buzău*	Eșantion rromi	Populația jud. Buzău*
% femei căsătorite (legal)	4,8		4,8		4,9	
% femei în cupluri de "căsătoriți fără acte"	28,9		30,2		27,6	
% total femei căsătorite	33,7	14,0	35,0	9,2	32,5	17,3

*Recensământ 1992, sursa: CNS

Graficul nr. 1

*este calculat numărul de căsătorii fără acte la 100 căsătorii legalizate

în statisticile oficiale și care constituie, pentru grupul analizat, un status ce nu poate fi neglijat. O categorie, echivalentă cu aceasta doar într-o anumită măsură – cea de cuplu consensual – nu este încă inclusă în metodologia de înregistrare a datelor statistice. Dar chiar și în cazul introducerii unei astfel de categorii în înregistrarea datelor, rezultatele comparațiilor trebuie analizate cu prudență. Pentru romi, după studiile existente până acum³, "căsătoria fără acte" este validată în interiorul etniei sau neamului, are valoare de normă comunitară.

Pentru grupul de romi analizat de data aceasta, la 100 de persoane cu căsătorii legalizate se înregistrează 70 de persoane (69 în mediul urban și 71 în mediul rural) care sunt căsătorite "fără acte". Variațiile mari în funcție de vîrstă – fenomenul este întâlnit mai ales la grupele de vîrstă 15-29 de ani (vezi graficul nr.1) sugerează două ipoteze: pe de o parte,

coabitare "fără acte", pe de altă parte, exacerbarea acestui fenomen pentru perioada ultimilor ani. La aceste considerații ar trebui adăugat și faptul că pentru 67% dintre femeile cu copii, vîrsta la prima căsătorie (cu acte sau fără acte) este mai mare decât vîrsta la prima naștere. O primă concluzie este faptul că o explicație în termeni de "căsătoria fără acte ca normă comunitară" poate fi susținută numai diferențiat, în funcție de comunitatea/ neamul de apartenență, în condițiile în care este dificil de făcut o distincție între prezența unei astfel de norme și slaba precizare a unor reguli maritale. De exemplu, din analiza comparativă după etnie și neam (tabelul nr.3) observăm că pentru *lăieși* și *cărămidari* căsătoria fără acte are o pondere mult mai mică decât pentru celealte neamuri. *Spoitorii*, dimpotrivă, înregistrează ponderea cea mai mare a căsătoriilor fără acte.

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

O analiză comparativă în funcție de educație și limba vorbită relevă următoarele asocieri (vezi tabelul nr.4): căsătoriile fără acte sunt mai frecvente la cei care vorbesc și limba rromani, în timp ce căsătoriile legalizate sunt mai frecvente la cei care știu să citească bine și care vorbesc doar limba română. Existența acestor asocieri – căsătorie fără acte/ neam/ limba vorbită/ educație – relevă, dacă nu existența unor norme comunitare, cel puțin un anumit stil de viață pentru o parte dintre rromii județului Buzău.

O problemă importantă în legătură cu statutul marital este cea a copiilor aflați în întreținere. În populația feminină cuprinsă în categoria de vîrstă 16-45 de ani, ponderea persoanelor cu copii, după statutul marital, este următoarea:

Numărul familiilor în care copiii sunt în întreținerea unui singur părinte reprezintă 12% din totalul familiilor. Dintre acestea, 7,2% se datorează despărțirii și abandonului, 2,7% văduviei, 1,2% divorțului, iar în 0,9% din cazuri mama are statutul declarat de necăsătorită.

După caracteristicile de mărime și structură ale gospodăriei, subpopulația analizată înregistrează câteva particularități. Numărul de persoane care locuiesc în aceeași gospodărie este în medie de 5,7 (6,3 persoane în mediul urban și 5,2 în mediul rural) – pentru comparație, mărimea medie a unei gospodării la nivelul populației județului este de 3 persoane.

Distribuția gospodăriilor în funcție de numărul de membri, ne indică o situație diversă, de la 1-2 la peste 10 persoane care locuiesc împreună.

Tabelul nr. 3

Ponderea căsătoriilor legal sau fără acte în populația de peste 16 ani, după etnic sau neam⁴

	români	rromi/ țigani	rromi/ români/ nizați	spoitori	cărami- dari	lăiesi	fierari
căsătorit cu acte (%)	39,8	39,4	38,9	31,2	43,2	48,0	43,7
căsătorit fără acte (%)	28,6	22,8	29,0	42,9	17,5	20,5	31,0
Nr. căsătorii fără acte la 100 căsătorii legalizate	72	58	75	138	40	43	71

Tabelul nr. 4

Tipul de căsătorie în funcție de limba vorbită și nivelul de educație

	căsătorit cu acte	căsătorit fără acte	total
vorbesc doar limba română (%)	67,4	32,6	100
vorbesc și limba rromani (%)	48,6	51,4	100
știu să citească bine (%)	63,8	36,2	100

Tabelul nr. 5

Ponderea femeilor cu copii, după statutul marital, în totalul femeilor de vîrstă fertilă (16-45 ani)

	total	urban	rural
% femei căsătorite legal, cu copii	48,8	48,9	48,7
% femei căsătorite fără acte, cu copii	39,2	36,5	40,5
% femei singure (necăsătorite, divorțate, văduve, despărțite, abandonate) cu copii	12,0	15,6	11,8

Se observă că ponderea maximă aparține gospodăriilor de 5-6 persoane, atât pentru mediul urban cât și pentru cel rural, înregistrându-se procente considerabile pentru gospodăriile cu număr mare de persoane. Ceea ce diferențiază semnificativ cele două medii, sunt procentele mai mari pentru mediul rural la familiile cu dimensiuni reduse (în special 1-2 persoane) și procentele mari pentru mediul urban la familiile cu dimensiuni ridicate (categoriile 7-8, 9-10, respectiv 11 persoane și peste).

O analiză a relațiilor de rudenie ale persoanelor ce locuiesc împreună relevă

următoarea structură medie a gospodăriei (vezi tabelul 7).

O astfel de structură medie a gospodăriei atrage atenția asupra modelului de familie extinsă. În aceeași gospodărie putem întâlni cuplul de referință (părinții), copiii, dar și bunici, nepoți, nurori și gineri, alte rude. Dar nu putem spune că toate gospodăriile de rromi sunt de acest tip. În funcție de relațiile de rudenie existente (vezi tabelul nr.8) putem considera mai multe tipuri de gospodării (și modele familiale asociate) și e interesant de văzut care este ponderea fiecărui tip de gospodărie.

Tabelul nr. 6

Procentul de gospodării după numărul de membri, pe medii rezidențiale

Nr. persoane în gospodărie	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11 sau mai multe	total
Urban	5,4	23,0	33,0	19,4	9,0	9,2	100
Rural	17,4	26,0	27,6	17,8	6,8	4,2	100

Tabelul nr. 7

Structura medie a gospodării de rromi, după statutul membrilor în raport cu subiectul respondent.

Ponderea în numărul total de membri reprezentată de...	urban	rural
cuplul subiect	29,4	34,8
copiii	43,8	42,0
părinții și bunicii soțului/ soției	3,7	3,8
nora/ gineră	7,2	5,5
nepoți/ de copii	12,2	11,1
frați/ surori/ cununați/ nepoți de frați	3,0	2,2
alții	0,7	0,7
total	100,0	100,0

Tabelul nr. 8

Tipuri de gospodării în funcție de structură, după mediul rezidențial

Gospodării în care locuiesc:	total		urban		rural	
	număr	%	număr	%	număr	%
un singur cuplu, fără copii	98	9,7	13	4,5	76	14,6
cuplul +copiii	411	40,8	114	39,9	217	41,7
cuplul+copiii+părinți/ bunici	91	9,0	25	8,7	48	9,2
cuplul+copiii +nora+gineră+nepoți	181	18,0	61	21,3	77	14,8
alte combinații (cuplul+copiii +alte rude)	226	18,6	73	25,5	102	19,6

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

În primul rând trebuie remarcat faptul că, pe ansamblu, din totalul gospodăriilor, 50% sunt formate dintr-un singur nucleu familial (cuplul fără copii și cuplul cu copii), restul de 50% fiind formate din două sau mai multe nuclee familiale. Aceste tipuri au ponderi diferite în cele două medii rezidențiale. În mediul urban, în comparație cu mediul rural, întâlnim considerabil mai multe gospodării care includ în componența lor persoane cu un grad de rudenie mai îndepărtat. Aceasta explică, în bună măsură, dimensiunea mai mare a gospodăriei în orașe. Rămâne de văzut în ce măsură o fertilitate diferențiată pe cele două medii rezidențiale ar contribui la aceasta.

Fenomene demografice

O modalitate de a caracteriza fenomenul de migrație pornește de la structura populației după locul nașterii (migrația pe durata întregii vieți), calculân-

du-se, pe această bază, fluxurile de migrație între mediile urban/rural și între județe. O primă observație în legătură cu această structură (tabelul nr. 9) se referă la faptul că proporția celor născuți în localitatea în care se aflau la momentul anchetei este mult mai mare în comparație cu proporția înregistrată la nivelul întregii populații a județului.

Ar trebui luate în considerare două ipoteze: prima în legătură cu domiciliul stabil pentru populația de rromi și a modului de declarare a acestuia și a doua, privind mobilitatea spațială a rromilor mai redusă în comparație cu populația la care am făcut raportarea. Trebuie remarcat că diferența majoră se înregistrează pentru emigrarea din mediul rural al județului Buzău. Luând în considerare faptul că datele se referă la migrația de-a lungul întregii vieți ipoteza mobilității spațiale reduse pare mai plauzibilă. Pentru migrația curentă (în special rural – urban) ne putem aștepta însă la valori mai ridicate.

Tabelul nr. 9

Structura eșantionului de rromi după locul de naștere (procente)

	urban	rural	total	Populația jud. Buzău*
născuți în aceeași localitate	88,0	84,0	85,9	68,7
născuți în altă localitate:				
în mediul rural, Jud. Buzău	4,9	6,8	5,9	19,6
în mediul urban, Jud. Buzău	1,1	2,0	1,5	2,2
în mediul rural, alt județ	2,2	5,2	3,7	5,8
în mediul urban, alt județ	3,5	1,9	2,6	3,3

*Recensământ 1992, sursa: CNS

Tabelul nr. 10

Fluxurile de migrație³ (% din numărul total de persoane care și-au schimbat domiciliul)

	URBAN (destinație)	RURAL (destinație)	total
RURAL (origine)			
rural (jud. Buzău)	24,2	45,1	69,3
rural (alt județ)	16,6	25,4	
total	7,6	19,7	
URBAN (origine)			
urban (jud. Buzău)	16,2	14,5	30,7
urban (alt județ)	3,8	7,5	
total	12,4	7,0	
total	40,4	59,6	100

Imigranții în mediul urban provin în primul rând (vezi tabelul nr.10) din satele județului Buzău, și în al doilea rând din orașele din alte județe. Imigranții în mediul rural provin în primul rând, din satele județului Buzău și, în al doilea rând, din satele altor județe. Migrația rural-rural a deținut ponderea principală, urmată de migrația rural-urban.

În ceea ce privește structura pe sexe, pentru toate fluxurile de migrație se înregistrează un procent mai mare de femei care și-au schimbat domiciliul de-a lungul vieții (vezi tabelul nr. 11). Aceasta se poate explica, în mare măsură, printr-un model marital ce presupune mutarea femeii în localitatea de rezidență a soțului, fenomenul înregistrând intensitatea maximă pentru fluxul rural - rural și urban - urban, în cadrul aceluiași județ.

În legătură cu fenomenul de fertilitate, ponderea ridicată a categoriilor de vârstă mică în populație (vezi structura pe vârste) atragea atenția asupra numărului

mare de copii născuți în familiile de romi. Pornind de la acest aspect, problemele care necesită un răspuns se referă la calendarul fenomenului (vârsta la prima naștere), intensitatea (numărul de copii născuți în ultimele 12 luni și numărul de copii născuți de-a lungul vieții), și dinamica fenomenului (dacă se poate vorbi, în momentul de față, despre o scădere a natalității la populația de romi).

Vârsta medie la prima naștere este de 19,3 ani (19 ani în mediul urban și 19,5 ani în mediul rural), cele mai multe nașteri de rangul întâi (62,4%) încadrându-se în intervalul 14-19 ani. Doar 6% dintre femeile cu copii au născut primul copil după vârsta de 25 de ani. Aceste valori scăzute sunt determinate multiplu. Măsura în care diferenții factori explică variația valorilor înregistrate de vârstă la prima naștere a fost determinată prin intermediul unei analize de regresie⁶ având ca variabilă dependentă vârsta la prima naștere.

Tabelul nr. 11

Structura pe sexe a fluxurilor de migrație (% din fluxul de migrație)

Fluxul de migrație:	masculin	feminin	total
urban – urban în:	38	62	100
același județ	11	89	100
alt județ	45	55	100
rural – urban în:	37	63	100
același județ	37	63	100
alt județ	37	63	100
urban – rural în:	43	57	100
același județ	41	59	100
alt județ	44	56	100
rural – rural în:	35	65	100
același județ	33	67	100
alt județ	38	62	100

Coefficienții de regresie obținuți:

Variabilele considerate în analiză:	beta	Sig.	b
Vârstă la prima căsătorie	,63	,000	0,59
Numărul de clase terminante	,08	,010	0,06
Vorbește românește	- ,06	,040	- 0,3

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Din punct de vedere statistic, cel mai important factor este vîrstă la prima căsătorie: o vîrstă scăzută la prima căsătorie corelează cu o vîrstă scăzută la prima naștere. Pentru populația studiată, modelul de căsătorie este unul precoce: vîrstă medie la prima căsătorie este 19 ani, frecvență maximă a căsătoriilor de rangul întâi este înregistrată între 15-19 ani (56,1%), majoritatea căsătoriilor de rangul întâi (92,7%) sunt încheiate până la vîrstă de 24 de ani. Această condiționare puternică a vîrstei la prima naștere de către vîrstă la prima căsătorie atrage atenția asupra unui model de fertilitate "naturală", fără o planificare a numărului nașterilor și a repartizării lor în timp (sau cel puțin în ceea ce privește prima naștere).

Un nivel de școlaritate mai ridicat determină o vîrstă la prima naștere mai înaintată. În acest caz, educația poate fi considerată un indicator al unui stil de viață definit prin atitudini și comportamente socio-economice de tip modern.

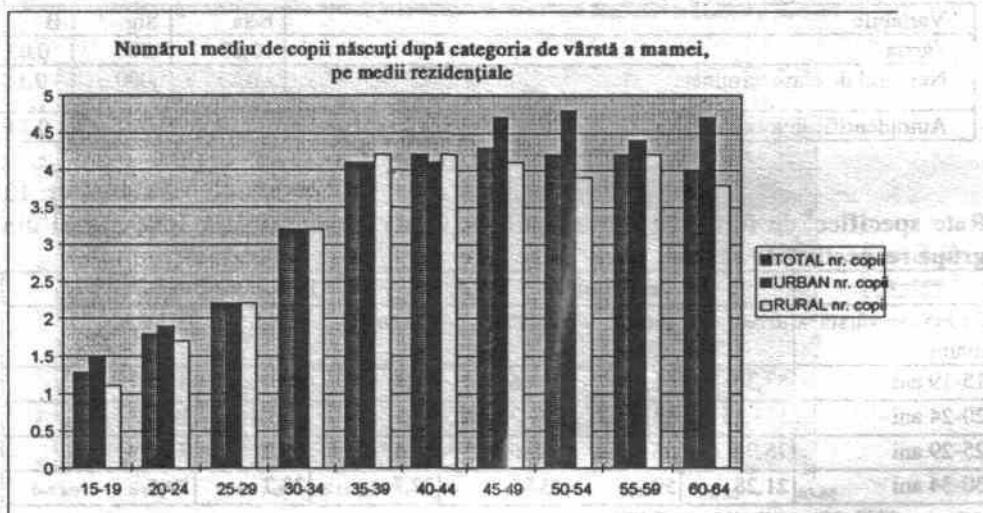
Femeile care vorbesc și limba romanes au o vîrstă mai scăzută la prima căsătorie. Acest factor atrage atenția asupra

unui model de comportament reproductiv diferit pentru subgrupurile de rromi care înregistrează această caracteristică. Este interesant faptul că variabila autoidentificare etnică nu are această valoare diferențialatoare.

O primă analiză a intensității fenomenului de fertilitate (cât copii nasc femeile din subpopulația de rromi), din perspectivă longitudinală, a luat în considerare numărul mediu de copii născuți după categoria de vîrstă a mamei (vezi graficul nr.2).

Generațiile de femei care și-au încheiat fertilitatea (peste 45 de ani) au înregistrat un număr de 4 - 4,5 născuți vii, acest indicator având valori mai mari în mediul urban decât în mediul rural. Valoarea acestui indicator poate fi considerată ceva mai mare, în condițiile în care femeile care au un număr mai mare de copii înregistrează o mortalitate mai ridicată. De asemenea, pentru generațiile tinere (15-19 și 20-24 ani) se remarcă valori mai ridicate ale indicatorului în mediul urban.

Graficul nr. 2

Analiza nivelurilor de fertilitate pentru rromii inclusi în acest studiu în comparație cu întreaga populație a județului (vezi tabelul nr.13), scoate în evidență diferența patternului de fertilitate față de populația considerată ca reper.

Modelul de fertilitate al rromilor din Buzău este foarte apropiat de modelul de fertilitate al populației de naționalitate romanești de la nivel îndepărtat și este considerabil diferit de cel al populației (județului) aflată în același

context socio-economic.

Prinț-o analiză de regresie⁷ având ca variabilă dependentă numărul de copii născuți vii de o femeie, se observă că, ținând sub control variabila vârstă, educația (ca factor principal) și autoidentificarea etnică explică variația numărului de copii născuți.

Acste analize care iau în considerare fertilitatea (încheiată sau nu) a generațiilor de femei trebuie completeate cu informații privind nivelul actual al fenomenului (vezi tabelul 13).

Tabelul nr. 12

Numărul de copii născuți vii (până la data anchetei), după categoria de vârstă a mamei (calculat la 1000 femei din grupa respectivă de vârstă)

Categorie vr.	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
Eșantion rromi	256	1164	2065	3018	4107	3953	3989	3667	3639	3824
Populație rromi (național)*	362	1607	3001	3744	4002	4035	3873	3742	3649	3531
Populație Buzău*	74	676	1543	1949	2135	2322	2437	2435	2303	2330

*Sursa: CNS, Recensământ, 1992

Coefficienții de regresie obținuți:

Variabile	beta	Sig.	B
Vârstă	0,39	,000	0,05
Numărul de clase terminate	-0,15	,000	-0,1
Autoidentificarea ca rrom	0,06	,072	0,24

Tabelul nr. 13

Rate specifice⁸ de fertilitate pe categorii de vârstă (născuți vii la 1000 femei din grupa respectivă de vârstă)

Grupa de vârstă a mamei	eșantion			Populație Buzău*		
	urban	rural	TOTAL	urban	rural	TOTAL
15-19 ani	87,30	61,35	72,66	24,6	66,7	45,5
20-24 ani	131,15	131,58	131,39	88,2	130,4	113,1
25-29 ani	75,95	56,60	64,86	63,8	79,3	71,7
30-34 ani	21,28	59,70	43,86	22,7	38,7	29,1

*Sursa: CNS, Născuții vii în anul 1996

În primul rând se observă că nivelul actual al fertilității femeilor din subpopulația de rromi este mai ridicat decât nivelul pentru întreaga populație a județului. În ceea ce privește fertilitatea pe medii rezidențiale, pentru rromi, diferențele urban-rural nu sunt atât de mari ca în cazul populației la nivel de județ, și nici nu au același sens. Principala diferență se remarcă la grupa de vîrstă 15-19 ani, unde rata specifică de fertilitate este mai mare în mediul urban.

Faptul că rromii au o natalitate mai ridicată decât a altor categorii de populație este bine cunoscut (dar și confirmat

pentru cazul analizat de față). Se pune însă întrebarea dacă nu cumva nivelul înregistrat este în scădere, dat fiind, pe de-o parte, dificultățile materiale în îngrijirea copiilor, pe de altă parte, posibilitățile de utilizare a metodelor contraceptive sau a avortului. Pentru o analiză directă pe cazul județului Buzău nu avem date de susținere a unei astfel de ipoteze. Dar, structura pe vîrste a celor născuți în localitatea în care aveau domiciliul în momentul anchetei⁹ ne poate da o imagine despre evoluția numărului de copii născuți în ultimii ani (vezi tabelul nr.15 și graficul nr.3).

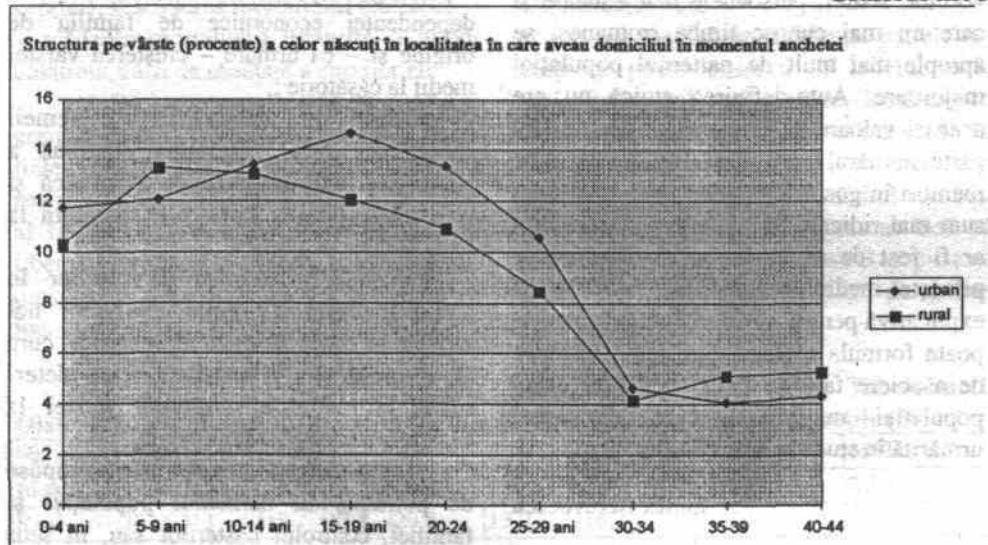
Tabelul nr.14

Structura pe vîrste (cifre absolute) a populației de 0-24 ani

	total	urban	rural
număr persoane în categoria 0-4 ani	530	175	229
număr persoane în categoria 5-9 ani	620	180	296
număr persoane în categoria 10-14 ani	628	200	291
număr persoane în categoria 15-19 ani	649	219	268
număr persoane în categoria 20-24 ani	618	199	243

Notă: Numărul mai mic de copii în mediul urban se explică prin numărul mai scăzut, în eșantion, al numărului de femei în vîrstă fertilă care au rezidență în urban

Graficul nr. 3

Constatarea unei scăderi a numărului de copii la categoriile 5-9 ani și 0-4 ani sugerează ipoteza de ușoară scădere a fertilității populației de rromi. Pentru cele două medii rezidențiale se observă însă linii diferite de evoluție: începând cu generația 30-40 de ani ritmul de creștere al populației din rural a fost mai lent decât cel din urban, iar pe de altă parte, în mediul rural putem vorbi de o scădere a numărului de copii de date mai recentă.

Concluzii

Modelul demografic caracteristic populației de rromi din județul Buzău, caracterizat prin structură demografică Tânără și fertilitate ridicată este apropiat de modelul populației naționale auto-identificată ca "romanes" la Recensământul din 1992. Dimpotrivă, distanța față de modelul populației județului Buzău, ca standard de raportare prin păstrarea sub control a contextului socio-economic, este ridicată. În interiorul acestei subpopulații analizate, există grupuri cu comportamente demografice diferite, grupuri definite în principal prin educație și prin limba vorbită. Astfel, persoanele mai educate și care nu mai cunosc limba romanes, se apropie mai mult de patternul populației majoritare. Auto-definirea etnică nu are aceeași valoare de diferențiere. Pe de altă parte, numărul de copii născuți, numărul de membri în gospodărie sau vîrstă medie nu sunt mai ridicate în mediul rural, așa cum ar fi fost de așteptat. Astfel, în ceea ce privește mediul rezidențial, ca variabilă explicativă pentru profiluri demografice, se poate formula ipoteza unei reguli diferite de asociere față de cea valabilă în cazul populației majoritare, care ar trebui urmărită în studiile viitoare.

Ionica Berevoescu

2.3. Planificarea familială

Natalitatea este considerată un factor principal în determinarea modului de evoluție al unei populații, atât din punct de vedere strict demografic (volum și structură) cât și dintr-un punct de vedere socio-economic. Thomas Malthus a dezvoltat un model conform căruia "ratele decesului scad, iar ale fertilității cresc atunci când veniturile depășesc nivelul de echilibru." (Gary S. Becker, 1997, pag.355). În ultimii 150 de ani însă, modelul malthusian a fost contrazis de scăderea ratelor fertilității în țările care au cunoscut o creștere economică semnificativă (deci o creștere a nivelului de trai). Becker a definit această situație ca "echilibru de dezvoltare" (idem, pag 382) în contrast cu "echilibrul malthusian" descris anterior.

Scăderea natalității apare ca un efect "natural" al schimbărilor survenite în comportamentele demografice și familiale în societățile moderne. Între transformările cu rol determinant în scăderea natalității se află:

- prelungirea perioadei de școlarizare și a dependenței economice de familia de origine și - ca urmare - creșterea vîrstei medii la căsătorie;
- procesul de "emancipare" a femeii caracterizat prin creșterea continuă a proporției femeilor angajate în muncă și prin intensificarea participării acestora la viața socială și politică;
- egalizarea statusurilor și rolurilor în cadrul familiei și extinderea unor noi modele de comportament ale tinerilor, cum ar fi coabitarea premaritală (care determină, la rîndul ei creșterea vîrstei la căsătorie), și controlul nașterilor.

Dincolo de condiționările impuse de politicile în domeniul populației și familiei, controlul nașterilor sau, în sens mai larg, planificarea familială reprezintă un drept inalienabil al fiecărui cetățean, fie

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

el adult sau copil. Pentru că, aşa cum orice adult are dreptul de a avea numărul dorit de copii, la momentul dorit, tot aşa orice copil are dreptul de a fi dorit și de a veni pe lume ca rezultat al unei alegeri, nu al unei întâmplări.

Printre efectele pozitive în plan psihologic, social și, nu în ultimul rând economic, ale utilizării planificării familiale putem enumera:

- creșterea respectului față de ființa umană;
- scăderea numărului de copii nedoriți, care va conduce (în timp) la scăderea numărului de copii neglijati, abandonati, abuzați sau exploatați;
- menținerea echilibrului între resursele materiale ale familiei și consum, situație care va permite creșterea investițiilor familiei în sănătatea și educația copiilor (investiții în capitalul uman). Ca urmare, va crește atât "calitatea copilului" (vezi Gary S. Becker - 1994) măsurată prin investiția financiară și afectivă în copil, cât și calitatea vieții acestuia (prin creșterea nivelului de trai al familiei);
- îmbunătățirea stării de sănătate a femeilor și mamelor (în special prin renunțarea la avort în favoarea contraceptiei), și scăderea mortalității materne;
- scăderea mortalității infantile și îmbunătățirea stării de sănătate a copiilor etc.

Deși suntem departe de a epuiza argumentele în favoarea planificării familiale, ne oprim aici, nu înainte însă de a reafirma importanța dreptului fundamental al fiecărei persoane de a decide în mod liber și responsabil asupra numărului urmășilor săi și asupra momentului nașterii lor.

Pentru a stabili care este nevoia de planificare familială pentru populația studiată am analizat, într-o primă fază, diferența dintre fertilitatea reală și cea ideală.

La întrebarea "Căți copii credeți că e bine să aibă o familie?" s-a obținut o medie de 2,67 copii pe familie. Distribuția răspunsurilor este prezentată în tabelul nr.1 în care, pentru comparație, am prezentat și datele referitoare la fertilitatea reală (numărul de copii născuți).

Din tabelul de mai jos rezultă că există diferențe semnificative între numărul mediu de copii existenți într-o familie (3,71) și numărul de copii considerat ideal pentru o familie (2,67). Deci, în medie, fiecare familie are cu un copil mai mult decât și-ar dori. Aceste diferențe pot fi explicate în bună măsură prin neutilizarea metodelor contraceptive. Pe de altă parte, 68,9 % dintre subiecți au 3 sau mai mulți copii. Deoarece numărul de copii considerat ideal este, aşa cum spuneam, 2,67, putem afirma că procentul celor care au nevoie de planificare familială depășeste cifra de 68,9% din totalul populației de rromi studiate.

Numărul ideal de copii se asociază semnificativ¹⁰ cu:

- mediul de rezidență: astfel, aşa cum se poate observa în tabelul nr.2, majoritatea subiecților care locuiesc în mediul urban (64,5%) își doresc 2 copii, în timp ce doar 44,6% (deci, cu 20% mai puțini) dintre subiecții din mediul rural își doresc 2 copii. Trebuie remarcat însă că procentul celor care își doresc 3 copii este dublu în rural (20,5%) față de urban (10,4%).

Tabelul nr.1

Distribuția populației de rromi în funcție de numărul ideal și real de copii (%)

Nr. copii	0	1	2	3	4	5	6 și peste	total	media
Ideal	0,1	8,4	54,3	15,5	12,8	5,3	3,5	100	2,67
Real	0	13	18	17,8	20,8	13,9	16,4	100	3,71

Tabelul nr.2

Numărul de copii considerat ideal pentru o familie, în funcție de mediul de rezidență (%)

	Numărul de copii							Total (%)	media
	0	1	2	3	4	5	6 și peste		
Urban	0	6,4	64,5	10,4	9,5	5,2	4	100	2,54
Rural	0,3	10,3	44,6	20,5	15,8	5,4	3,1	100	2,70
Total	0,1	8,4	54,3	15,6	12,8	5,3	3,5	100	2,67

Tabelul nr.3

Numărul de copii considerat ideal pentru o familie, în funcție de sexul respondenților

	Numărul de copii							Total (%)	media
	0	1	2	3	4	5	6 și peste		
Bărbați	0	9,0	55,0	18,0	12,0	2,8	3,2	100	2,58
Femei	0,2	7,8	53,8	13,8	13,4	7,2	3,8	100	2,74

– sexul subiecților – în tabelul nr.3 se poate urmări distribuția opțiunilor privind dimensiunile ideale ale familiei în funcție de sexul respondenților.

Majoritatea răspunsurilor s-au concentrat pe varianta "2 copii" (55% dintre bărbați și 53,8% dintre femei au ales acest răspuns), dar nu pot fi ignorate nici răspunsurile care indică 1, 3 și 4 copii care acumulează și ele procente semnificative. Deși, per total, diferențele între opțiunile bărbaților și cele ale femeilor nu sunt semnificative (femeile își doresc cu 0,16 mai mulți copii decât bărbații) totuși, sunt demne de remarcat – în opinia noastră – diferențele de opțiune pe varianta de răspuns "5 copii": astfel, doar 2,8% dintre bărbați aleg această variantă în timp ce 7,2% dintre femei optează pentru ea.

Pentru a realiza o comparație cu întreaga populație a țării am utilizat datele

din Raportul Final al Cercetării Sănătății Reproducerii – România 1993 (CSR – RO 1993), realizat de Centrul Pentru Prevenirea și Controlul Bolilor Atlanta, Georgia – SUA, în colaborare cu Institutul Pentru Ocrotirea Mamei și Copilului, și coordonat de dr. Alin Stănescu și dr. Leo Morris. Pentru că eșantionul pe care s-a efectuat CSR – RO 1993 a fost format doar din femei am utilizat pentru comparație un subeșantion de femei (din eșantionul de subiecți romi) cu vârstă între 15 și 44 de ani pentru a corespunde caracteristicilor eșantionului din CSR. Astfel, am ajuns la concluzia că există unele diferențe între totalul populației și populația de etnie romă, atât în ceea ce privește numărul de copii considerat ideal pentru o familie, cât și în ceea ce privește numărul real de copii din familie (datele sunt prezentate în tabelul nr.4).

Tabelul nr.4

Numărul de copii ideal și real pentru o familie în funcție de etnia subiecților

	Total populație feminină	Femei romi
Numărul ideal de copii	2,1	2,62
Numărul real de copii	1,4	3,4
Diferența dintre fertilitatea reală și cea ideală	-0,7	0,78

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Din tabelul de mai sus se poate observa că diferența dintre fertilitatea reală și cea ideală este -0,7 copii la nivelul populației feminine totale și 0,78 copii pentru populația feminină de etnie rromă. Diferențele între cele două categorii de populație sunt mari, deoarece la nivelul populației totale femeile nasc cu 0,7 mai puțini copii decât și-ar dori, pe când femeile rromane nasc cu 0,78 mai mulți copii decât numărul pe care-l consideră ideal; sau, altfel spus, femeile rromane, deși își doresc în medie doar cu 0,5% mai mulți copii decât totalitatea femeilor din România, nasc în medie cu 2 copii mai mult decât acestea.

Pentru a afla care este prevalența utilizării contraceptiei și care sunt dimensiunile nevoii de planificare familială s-a folosit o întrebare care combină prezența/absența dorinței de a (mai) avea copii cu utilizarea/ non-utilizarea planificării familiale, precum și cu motivațiile non-utilizării acesteia. Distribuția răspunsurilor la această întrebare este prezentată în tabelul nr. 5 (mentionăm că prelucrările s-au realizat pe un subeșantion de 466 de femei rromane cu vîrstă cuprinse în intervalul 15-44 de ani, pentru a permite comparația cu datele din CSR-RO 1993):

- 24,4% au declarat că își (mai) doresc copii și, ca urmare, acestor persoane nu li s-a mai pus întrebarea referitoare la utilizarea metodelor contraceptive;

- 13% afirmă că utilizează metode

de planificare familială ("au făcut ceva pentru a nu mai avea copii").

- 54,1%, deși nu-și mai doresc copii, declară explicit că nu utilizează metode de contraceptie; în ce privește motivația neutilizării contraceptiei, distribuția răspunsurilor este următoarea: 7,5% nu apeleză la contraceptie pentru că nu cunosc metodele contraceptive, 6,4% au ales variante de răspuns care sugerează o motivație subiectivă pentru neutilizarea contraceptiei (ca de exemplu "nu-mi place", "e păcat", "nu se cade"), în timp ce o proporție impresionantă (40,2%) au ales varianta "alte motive" (în eșantionul CSR – pe totalul populației – această categorie reprezintă doar 1,5%). Aceste cifre nu ne oferă posibilitatea formulării unor ipoteze explicative.

Cele 7,5% dintre femei care declară, așa cum spuneam mai sus, că nu apeleză la contraceptie pentru că nu cunosc metodele contraceptive reprezintă segmentul de populație care are cea mai mare nevoie de planificare familială deoarece își conștientizează propria lipsă de educație sexuală și de informare. Ca urmare, acest segment de populație ar putea fi cel mai receptiv în condițiile derulării unor programe de educație sexuală și contraceptivă.

Diferențele dintre cifrele de mai sus apar nu doar ca urmare a diferențelor de structură etnică, ci și ca urmare a diferențelor dintre cele două eșantioane din punct

Tabelul nr.5

Dorința de a (mai) avea copii și utilizarea metodelor contraceptive (în %)

	Rromi Buzău	Eșantion național CSR 1993
(mai) doresc copii	24,4	18,3
Nu mai doresc copii/utilizează contraceptie	13,0	57,3
Nu doresc copii/nu contraceptie/"nu știu"	7,5	
Nu doresc copii/nu contraceptie/ subiectiv	6,4	
Nu doresc copii/nu contraceptie/ alte motive	40,2	
Nu doresc copii/ non-răspuns la contraceptie	8,5	

de vedere socio-economic. Astfel, eșantionul de rromi este compus din persoane care au:

- un nivel educațional scăzut: dacă în eșantionul CSR doar 5,8% dintre subiecți au sub 8 clase, în eșantionul de rromi acest procent este de 71,6% din totalul femeilor de 15-44 ani);
- un nivel de trai scăzut (vezi capitolul "Situată materială a gospodăriilor").

Trebue remarcată aici și reticența femeilor de etnie rromă de a dialoga pe tema planificării familiale, reticență perceptă și invocată de operatorii de teren (pentru a explica numărul mare de non-răspunsuri). De aceea, concluzia noastră este că, pentru a obține o perspectivă adevarată și realistă asupra planificării familiale la populația de rromi, este nevoie să apelăm la metode calitative pentru a studia fenomenul în profunzime. Acest tip de abordare va constitui obiectul unei viitoare cercetări. Pe de altă parte însă, reticența femeilor rromi de a dialoga în legătură cu metodele de contracepție ne oferă o imagine asupra reticenței lor în a utiliza aceste metode.

Din datele de mai sus putem determina care este cererea completă de mijloace contraceptive definită în general ca fiind "însumarea contraceptivelor utilizate în prezent (nevoie satisfăcută) cu contraceptivele care ar fi necesare suplimentar pentru a elimina riscul sarcinii nedorite sau inopertune ("nevoie nesatisfăcută")". (Cercetarea Sănătății Reproductiei - România 1993, Raport Final 1995, pag.114). "Nevoie nesatisfăcută" de planificare familială este un indicator universal care se calculează prin excluderea din totalul populației feminine cu vîrste între 15 și 44 ani a: femeilor necăsătorite, a "femeilor care doresc să rămână însărcinate, a celor care utilizează de obicei o metodă contraceptivă, a celor care temporar nu sunt supuse riscului de sarcină (nu sunt active sexual, sunt însărcinate,

sunt în stare de abstinență post-partum sau de amenoree), a femeilor infecunde sau subfecunde" (idem). Structura chestionarului nu ne permite identificarea femeilor care nu sunt supuse riscului de sarcină și nici a celor care sunt infecunde sau subfecunde. Cu toate acestea, putem estima că "nevoie nesatisfăcută" de planificare familială pentru femeile rromi este de maxim 54,1% (conform datelor din tabelul nr.5) față de 39% pentru populația totală; iar cererea totală de planificare familială este de 67,1% (însumând nevoie nesatisfăcută și pe cea satisfăcută de planificare familială). De remarcat că această cifră este destul de apropiată de cifra de 68,9% determinată prin metode indirecte.

Utilizarea pe scară redusă a metodelor contraceptive are două consecințe importante:

- a) fertilitate ridicată cu consecințe directe asupra calității vieții copilului (în special în condițiile precarității resurselor materiale);
- b) o rată crescută a avorturilor, cu consecințe serioase asupra stării de sănătate a femeilor, dar și a viitorilor lor copii.

Astfel, la cele 466 femei rromi cu vîrste între 15 și 44 de ani, situația avorturilor și a pierderilor de sarcină pe ultimii 4 ani încheiați (1993 - 1996) este următoarea:

- 26,6% (127 de femei) au avut cel puțin un avort într-o instituție sanitată;
- 3,9% (18 femei) au făcut un avort în afara unei instituții sanitare;
- 5,8% (28 de femei) au pierdut cel puțin o sarcină în intervalul de timp studiat.

Este foarte interesant de remarcat că procentul femeilor de etnie rromă care au declarat că au avut cel puțin un avort (utilizat ca metodă de contracepție) (26,6%) este foarte apropiat de procentul femeilor din populația totală care utilizează avortul ca metodă de contracepție: 26,1%.

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Din aceste date rezultă deci că nu există diferențe semnificative în ceea ce privește atitudinea femeilor față de avort în funcție de etnie. Această afirmație este susținută și de faptul că nu s-au constatat asocieri semnificative între "avortul provocat" și "etnia declarată".

Avorturile provocate într-o instituție sanitară se asociază semnificativ cu:

– mediul de rezidență – este interesant de remarcat că, așa cum se poate observa în tabelul nr. 6, 35,8% din totalul femeilor care locuiesc în mediul urban au făcut cel puțin un avort, față de doar 19,6% dintre cele care locuiesc în rural. Aceste diferențe pot fi explicate prin influența cumulată a mai multor factori cum ar fi: atitudinea față de avort care este mai permisivă în mediul urban decât în rural, accesibilitatea instituțiilor sanitare care, de asemenea este mai mare în mediul urban, și, nu în ultimul rând, precaritatea resurselor materiale în mediul rural (resurse necesare atât pentru plata intreruperii de sarcină, cât și pentru deplasarea până la instituțiile medicale specializate în astfel de intervenții). Concluzia care se impune este că nevoia de planificare familială este o nevoie reală și pentru populația de etnie rromă, chiar dacă este mai puțin conștientizată datorită unui complex de factori dintre care cei mai importanți sunt nivelul scăzut de educație și de trai. Ca urmare, direcțiile de acțiune pe care ar trebui să se focalizeze activitatea furnizorilor (publici sau privați) de servicii de planificare familială sunt:

– informarea detaliată în special a populației feminine de etnie rromă cu privire la metodele contraceptive pentru a

reduce astfel stresul produs de lipsa de informație. Cea mai bună metodă pentru realizarea acestui scop este formarea unor mediatori sanitari comunitari de etnie rromă. Succesul acestora va fi asigurat de atuurile pe care le posedă: cunoașterea comunității, a tradițiilor, a prejudecătilor, frustrărilor și angoaselor acestora, cunoașterea structurilor de putere și decizie în comunitate, integrarea în sistemul de relații sociale din cadrul comunității și, nu în ultimul rând, eventual, cunoașterea limbii tiganești.

– oferirea de servicii de planificare familială accesibile chiar pentru comunitățile izolate (eventual sub forma unor cabine mobile care să "viziteze" periodic aceste comunități).

Alăptarea

Alăptarea reprezintă, pe de o parte, un mijloc deosebit de eficient de protecție naturală a copiilor (prin anticorpuri din lapte) iar, pe de altă parte, reprezintă și o metodă naturală de contracepție (cel puțin în primele luni când alăptarea se face la intervale de timp mai mici de 6 ore – după dr. Josef Rotzer în "Naturliche Empfangnisregelung" – Edit. Herder, Wien, 1990). Pentru populația studiată durata medie a perioadei de alăptare este de aproximativ 13 luni (12,9 luni). În tabelul nr. 7 vom prezenta comparativ perioadele de alăptare pentru populația feminină de etnie rromă din județul Buzău și din întreaga țară (datele provin din cercetarea din 1992). Categoriile de durată a alăptării au fost preluate

Avorturile într-o instituție sanitară în funcție de mediul de rezidență (în %)

	Urban	Rural
Nu au nici un avort	64,6	80,4
Au cel puțin un avort	35,4	19,6
Total	100	100

(pentru a putea compara datele) din volumul "Țiganii între ignorare și îngrijorare", coord. Elena și Cătălin Zamfir, Edit. Alternative, 1993.

Din datele de mai sus se poate observa că, în general, a crescut perioada de alăptare, o posibilă explicație fiind scăderea nivelului de trai. În acest context, procurarea hranei pentru copii în general și pentru sugari în special a devenit o problemă deosebit de serioasă și, ca urmare, alimentația exclusiv naturală a copiilor se prelungeste mult dincolo de limitele recomandate în medicina clasică. Este demn de remarcat că în eșantionul studiat, dintr-un total de 519 femei, au răspuns la această întrebare 481. Dintre cele 481 femei care au răspuns la întrebarea referitoare la durata alăptării ultimului născut nici una nu a raportat o perioadă de alăptare mai mică de 1 lună.

Perioada de alăptare se asociază semnificativ cu următoarele variabile independente:

— limba vorbită — să cum se poate observa din tabelul nr. 8, perioada de alăptare specifică mamelor vorbitoare doar de limba română este de 9-12 luni. În schimb, perioada de alăptare a mamelor care vorbesc și limba rromani este dublă (peste 24 de luni). Utilizarea limbii rromani este un indicator al tradiționalității. Deci, am putea spune că perioada de alăptare a copiilor este mai mare la femeile rromane care trăiesc în familii tradiționale decât la celelalte.

— etnia declarată — din tabelul nr. 9 se poate observa că perioada de alăptare a copiilor care predomină este de 1-3 luni pentru femeile care se declară de etnie română, 4-8 luni pentru cele care se declară "rromi romanizați" și 9-12 luni pentru cele care se declară de etnie rromă. Ca urmare, putem concluziona că patternul tradițional al mamelor rromane în ceea ce privește perioada de alăptare este de 9-12 luni.

Tabelul nr. 7

Durata alăptării (% din totalul mamelor)

	Rromi eșantion Buzău	Rromi eșantion național
Nici o zi	0,0	5,2
1 – 3 luni	17,7	14,6
4 – 8 luni	10,8	14,1
9 – 12 luni	31,0	30,1
13 – 24 luni	35,3	31,4
Peste 25 luni	5,2	4,6
Total	100	100

Tabelul nr. 8

Durata perioadei de alăptare în funcție de limba vorbită de mamă (%)

	1 – 3 luni	4 – 8 luni	9 – 12 luni	13 – 24 luni	>= 25 luni
Română	58,3	63,5	69,6	58,8	36,0
Română și rromani	41,7	36,5	30,4	41,2	64,0
Total	100	100	100	100	100

Tabelul nr. 9

Durata perioadei de alăptare în funcție de etnia declarată (%)

	1 – 3 luni	4 – 8 luni	9 – 12 luni	13 – 24 luni	>= 25 luni
Români	41,2	23,1	19,5	27,6	37,5
Rromi romanizați	29,4	44,2	28,2	29,4	4,2
Rromi	29,4	32,7	52,3	42,9	58,3
Total	100	100	100	100	100

2.4. Starea de sănătate a populației de rromi și relația cu sistemul medical

2.4.1. Percepția asupra stării de sănătate

Pentru a testa percepția asupra stării de sănătate am folosit întrebarea "Cum apreciați starea de sănătate a dvs. și a celorlalți membri din gospodăria dvs.: 1. În general mă simt (se simte) bine; 2. Am (are) mici probleme de sănătate; 3. Am (are) probleme grave de sănătate (ce probleme?)". Așa cum reiese și din formularea întrebării, subiectul interviewat a emis aprecieri nu doar despre propria stare de sănătate, ci și despre starea de sănătate a celorlalți membri ai gospodăriei. Distribuția răspunsurilor obținute la această întrebare este prezentată în tabelul nr.10: pentru un număr de 186 de persoane (dintr-un total de 4451) nu avem informații despre starea de sănătate. Este demn de remarcat procentul însemnat de persoane care apreciază că nu au probleme grave de sănătate și care reprezintă mai mult de trei sferturi din totalul populației investigate (77%). Vom prezenta în continuare distribuția "problemelor grave de sănătate":

- 3,8% (165 persoane) declară că au probleme "cu inima";
- 1,7% (72 persoane) acuză probleme "cu capul";
- 1,7% declară că suferă de boli de plămâni și, în același timp, 1% (45 persoane) declară că au TBC;
- 1,0% (44 persoane) acuză afecțiuni renale și 1,2% (50 persoane) - afec-

țiuni hepatice.

Printre "problemele grave" mai putem menționa: 33 de cazuri de boli psihice, 30 de cazuri de retard mintal, 26 de cazuri de paralizie, 12 cazuri de handicap fizic, 3 cazuri de poliomielită și 2 cazuri de SIDA. Aceste date, deși nu pot avea pretenția de exhaustivitate, sunt în măsură totuși să înălăture temerile existente în anumite medii interne și mai ales internaționale, cu privire la pericolul pe care-l prezintă populația de rromi ca potențial focar al unor epidemii de poliomielită sau SIDA.

Pentru a obține o imagine cât mai reală asupra problemelor de sănătate pe care le are populația studiată vom lua în considerare și răspunsurile la întrebarea "Care este cea mai importantă problemă a dvs. și a familiei dvs.?". Pentru răspuns nu se putea alege decât o singură variantă dintre următoarele:

1. nu avem locuri de muncă;
2. alimentația este insuficientă sau proastă;
3. sănătatea;
4. probleme cu locuința;
5. alte probleme, care?"

Răspunzând la această întrebare, 17,5% din totalul persoanelor interviewate au apreciat problemele de sănătate ca fiind cele mai importante probleme pe care le au. Distribuția răspunsurilor la această întrebare va face obiectul unei analize ulterioare.

Percepția asupra stării de sănătate se asociază semnificativ cu: vîrstă, mediul rezidențial și etnia declarată.

Tabelul nr. 10

Percepția subiecților asupra stării lor de sănătate

	%	Frecvență
Se simt în general bine	66,50	2870
Au mici probleme de sănătate	10,60	459
Au probleme grave de sănătate	22,90	986

– vîrstă – pentru a simplifica prelucrarea datelor am utilizat decilele de vîrstă și am ajuns la următoarele concluzii: cei care se simt "în general bine" se situează în intervalul de vîrstă 0–29 ani (81,3%); mici probleme de sănătate încep după 30 de ani (după această vîrstă înregistrându-se peste 56% din cazurile cu mici probleme); iar problemele grave de sănătate încep la 40 de ani, vîrstă după care se înregistrează peste 50% dintre cazurile "grave".

– etnia declarată – așa cum se poate observa în tabelul nr. 11, procentul maxim de persoane care declară ca au mici probleme de sănătate (41%) și probleme grave de sănătate (43%) sunt în categoria celor care se declară români. O posibilă explicație ar putea porni de la ipoteza că subiecții care se declară români adoptă un stil de viață mai apropiat de cel al populației majoritare și, ca urmare, acordă o mai mare importanță atât stării lor de sănătate, cât și consultațiilor medicale care pot pune în evidență eventualele afecțiuni.

– mediul de rezidență – deși diferențele nu sunt dramatice, cei care au mici/grave probleme de sănătate sunt – procentual – mai mulți în mediul urban, în timp ce, aceia care "se simt în general bine" sunt mai mulți în rural (așa cum se poate observa și din tabelul 12). Această observație întărește ipoteza prezentată anterior,

și anume, că persoanele care declară că au probleme de sănătate nu sunt neapărat persoane mai bolnave ci, mai degrabă, sunt mai preocupate de starea lor de sănătate ca urmare a intervenției mai multor factori specifici mediului urban, cum ar fi accesibilitatea serviciilor medicale, nivel mai ridicat al educației sanitare, și, nu în ultimul rând, un mai mare interes privind sănătatea manifestat la nivelul grupului social.

2.4.2. Atitudinea față de boală

Pentru a vedea care este atitudinea populației de rromi față de tratamentele medicale pe de o parte și cele tradiționale pe de altă parte, am pus următoarea întrebare: "Ce faceți când un copil are temperatură?" cu variantele de răspuns:

1. Îl las să-i treacă;
2. Îl tratez acasă cu frecții, ceaiuri, doctorii;
3. Îl descânt;
4. Aștept un timp și dacă nu-i trece îl duc la doctor;
5. Îl duc imediat la doctor.

Distribuția răspunsurilor este prezentată în tabelul nr. 13; pentru a avea o imagine cât mai completă am apelat la comparația cu cercetarea din 1992 efectuată pe populația de rromi din întreaga țară.

Tabelul nr. 11
Percepția asupra stării de sănătate în funcție de etnia declarată a subiecțului (%)

	Români	Rromi românizați	Rromi	Total
Se simt în general bine	31,3	29,0	39,7	100
Au mici probleme de sănătate	41,1	35,1	23,8	100
Au probleme grave de sănătate	43,1	22,1	34,8	100

Tabelul nr. 12
Percepția stării de sănătate pe medii rezidențiale (%)

	Urban	Rural
Se simt în general bine	60,1	65,6
Au mici probleme de sănătate	12,7	10,9
Au probleme grave de sănătate	27,2	23,5
Total	100	100

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 13

Atitudinea față de primele semne de boală ale copiilor (temperatură). Cifrele din tabel reprezintă % din totalul subiecților)

Ce faceți când un copil are temperatură?

	Eșantion Buzău	Eșantion național 1992
Îl las să-i treacă	3,2	20,0
Îl tratez acasă	52,9	41,0
Îl descânt	3,2	3,2
Dacă nu-i trece, îl duc la doctor	33,0	13,5
Îl duc imediat la doctor	30,0	30,0

Se poate observa că procentul celor care și descântă copiii este foarte mic și identic în ambele cercetări. De asemenea, este identic procentul celor care declară că și duc copilul imediat la doctor (30% – ceea ce reprezintă un procent semnificativ). Ca aspecte pozitive remarcăm:

- scăderea semnificativă de la 20% la 3,2% a procentului celor care tratează cu indiferență primele semne de boală;

- creșterea semnificativă de la 13,5% la 33% a procentului celor care, deși își tratează copilul acasă, cu mijloace proprii, în prima fază a bolii, îl duc apoi la medic dacă simptomele nu cedează la tratamentul aplicat.

Nu poate fi neglijată nici creșterea – de asemenea semnificativă – de la 41% la aproape 53% a celor care – în primele faze ale bolii – își tratează copiii acasă cu "frecții, ceaiuri, doctorii"; această creștere poate fi explicată, în opinia noastră, în special prin creșterea excesivă a costului medicamentelor și a consultațiilor medicale.

2.4.3. Vaccinările

Pentru ultimul copil care a fost alăptat în gospodărie am investigat situația vaccinărilor și am obținut următoarele procente de răspuns (pentru un total de 519 femei):

- 91,7% au declarat că și-au vaccinat copilul (dacă se elimină non-

răspunsurile, procentul celor care și-au vaccinat copiii crește până la 97,9%);

- 1,9% declară că nu au vaccinat ultimul copil;

- 6,4% dintre persoanele din eșantion nu au răspuns la această întrebare.

Vaccinările se asociază semnificativ cu mediul rezidențial, limba vorbită și gradul de alfabetizare:

- mediul rezidențial – așa cum se observă din tabelul nr. 14, proporția celor care declară că și-au vaccinat ultimul copil este mai mare în mediul rural (98,9%) față de mediul urban (95,4%). Aceste diferențe care apar între urban și rural nu se datorează – în opinia noastră – unor diferențe de mentalitate la nivelul populației de rromi ci, mai degrabă, provin din deficiențele sistemului medical. Este un fapt cunoscut că orice campanie de vaccinare este precedată de informarea populației apartinătoare dispensarului medical teritorial, dispensar care trebuie să supravegheze de asemenea vaccinarea integrală a populației de copii. În mediul rural dispensarele au – de regulă – un număr mai restrâns de persoane în îngrijire, iar contactele sociale între personalul medical (mediu) și populație sunt mai frecvente și mai puternice; ca urmare, în aceste dispensare se va înregistra o rată mai mare a vaccinărilor decât în mediul urban unde sănsele copiilor nefășnotate la dispensar de a fi vaccinați sunt practic nule.

Tabelul nr. 14

Situatia vaccinarii ultimului copil in functie de mediul rezidential al parintilor (%)

	Urban	Rural
Vaccinat	95,4	98,9
Nevaccinat	3,6	1,1
Non-răspuns	1,0	0,0
Total	100	100

– categoriile de limbă vorbită – aşa cum se observă din tabelul nr. 15, persoanele care nu-şi vaccinează copiii sunt mai degrabă cei care vorbesc și limba români (ei reprezintă 3,7% din totalul vorbitorilor de români). În opinia noastră aceste diferențe nu se datorează însă unui anumit pattern cultural ci, mai degrabă influențelor modului de viață tradițional specific în cele mai multe cazuri vorbitorilor de români. Dintre aceste influențe putem enumera: locuirea în comunități compacte, situarea de multe ori la distanțe mari față de dispensarul medical și deficiențele relationale și de comunicare dintre personalul dispensarului și comunitățile de români.

– gradul de alfabetizare – din tabelul nr. 16 se poate observa cu ușurință că subiecții cu un grad redus de alfabetizare și cei analfabeti reprezintă 30% și respectiv 60% din totalul celor care

nu-și vaccinează copiii; în timp ce, 99,7% dintre cei complet alfabetizați (care “citesc bine”) și-au vaccinat ultimul copil. Aceste cifre ne arată o dată în plus că de importante sunt beneficiile educației și, ca urmare, că de importante și necesare sunt investițiile în capitalul uman.

2.4.4. Satisfacția în relația cu dispensarul medical

La întrebarea “Sunteți mulțumit de modul în care copiii dvs. sunt tratați la dispensarul medical?” 58,9% din totalul persoanelor interviewate s-au declarat mulțumite, 24,8% au fost nemulțumite, iar 16,3% nu au răspuns la această întrebare. Dacă nu luăm în considerare non-răspunsurile, procentul celor care s-au declarat mulțumiți de modul în care sunt tratați la dispensar copiii lor se ridică la 70,3%.

Tabelul nr. 15

Situatia vaccinariilor ultimului copil in functie de limba vorbită de către părinti (%)

	Română	Română și români
Vaccinat	99,0	95,2
Nevaccinat	1,0	3,7
Non-răspuns	0,0	1,1
Total	100	100

Tabelul nr. 16

Situatia vaccinariilor ultimului copil in functie de gradul de alfabetizare al parintilor (%)

	știe să citească bine	cu dificultate	de loc
Vaccinat	99,7	94,7	93,3
Nevaccinat	0,3	4,0	5,7
Non-răspuns	0,0	1,3	1,0
Total	100	100	100

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Așa cum era de așteptat, acest item corelează semnificativ cu mediul de rezidență al persoanelor interviewate; astfel, persoanele care locuiesc în urban sunt mai degrabă nemulțumite de modul în care sunt tratați copiii lor la dispensar, reprezentând 63,8% din totalul nemulțumitilor, în timp ce persoanele care locuiesc în rural reprezintă 36,2% dintre aceștia. (De altfel, 79,2% din totalul persoanelor care locuiesc în rural se declară mulțumite de modul în care copiii lor sunt tratați la dispensarul medical). Aceste diferențe sunt date – așa cum afirmam și anterior – de diferențele de standarde și așteptări între mediul urban și rural; așteptările persoanelor care locuiesc în mediul rural fiind mai reduse, sunt și mai ușor de satisfăcut.

În tabelul nr. 18 sunt prezentate principalele cauze declarate ale nemulțumirilor.

După cum se poate observa din tabelul 18, nemulțumirile exprimate de etnicii rromi cu privire la serviciile medicale nu se deosebesc în mare măsură de nemulțumirile pe care întreaga populație le are față de disfuncționalitățile din sectorul medical. Principala cauză a nemulțumirilor populației de rromi din județul Buzău în relația cu dispensarele medicale este legată de costurile informale ale asistenței medicale. Datorită dificultăților financiare ale sistemului de sănătate, serviciile medicale care ar trebui să fie gratuite ajung să fie oferite contra cost. Aceste costuri sunt uneori formale, dar cel mai adesea informale. În Barometrul de Opinie Publică din mai 1999, realizat de Metro Media Transilvania, 15% dintre subiecți au declarat că întotdeauna au fost nevoiți să ofere "cadouri" (bani, produse sau servicii).

Tabelul nr. 17

Satisfacția în relația cu dispensarul medical în funcție de mediul rezidențial al subiecților (%)

	Urban	Rural	Total
Mulțumit	42,0	58,0	100
Nemulțumit	63,8	36,2	100

Tabelul nr. 18

Cauzele nemulțumirilor față de dispensarul medical

Motivăția nemulțumirii	Frecvența răspunsurilor	% din total nemulțumiri motivate	% din total subiecți
Serviciile medicale gratuite sunt oferite contra cost	309	34,64	8,4
Difficultăți în procurarea medicamentelor	205	22,98	5,5
Disfuncționalități în programul dispensarelor	120	13,46	3,2
Lipsa de interes pentru pacienți (copii)	81	9,08	2,2
Absența resurselor materiale ("nu am bani")	56	6,27	1,6
Incompetența personalului medical	54	6,05	1,5
Discriminare etnică	46	5,16	1,2
Alte motive	21	2,36	0,6

pentru a-și rezolva o problemă de sănătate, iar 41 % au declarat că au oferit "uneori" cadouri personalului medical. Cumulând aceste procente ajungem la concluzia că 56% din totalul persoanelor care vin în contact cu serviciile medicale sunt nevoie să "plătească" – cel puțin ocazional – costuri informale pentru asistența medicală.

Este interesant de remarcat că un număr foarte redus de subiecți acuză personalul medical de discriminare etnică. Ca urmare, am putea concluziona că principala cauză a disfuncționalității relațiilor dintre comunitățile de rromi și instituțiile sanitare nu are cauze etnice ci, mai degrabă, economice (pe de o parte, actul medical, deși teoretic gratuit, implică niște costuri formale și/sau informale, iar pe de altă parte, rromii – în mareea lor majoritate cu venituri scăzute – nu au posibilitatea de a acoperi aceste costuri).

Concluzia îmbucurătoare care se desprinde din datele de mai sus este că – în mare lor majoritate – rromii au o atitudine corectă față de primele semne de boală ale copiilor, pe care le tratează cu seriozitate, apelând la servicii medicale de specialitate. De asemenea, populația de rromi studiată are o atitudine pozitivă față de vaccinări și față de tratamentele medicale. În opinia noastră, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor de sănătate ale populației de rromi este necesar ca Ministerul Sănătății, în colaborare cu Consiliile locale din zonele cu o pondere însemnată a populației de rromi să dezvolte programe speciale de asistență medicală, profilaxie și educație sanitată. O altă posibilă soluție pentru creșterea nivelului de educație sanitată a populației de rromi ar fi colaborarea cu diverse ONG-uri în vederea instruirii și angajării unor persoane de etnie rromă care să lucreze ca mediatori comunitari pe probleme de sănătate.

Dana Sima Costin

3. Educația

Împrumutând limbajul economic, putem considera educația ca pe o investiție pe termen lung în capital uman. O astfel de investiție în educație oferă individului accesul la toate celelalte tipuri de capital: material, biologic, social. În condițiile modernizării societății românești, lipsa educației echivalează cu lipsa stabilității și perspectivei în viața indivizilor și a comunităților umane. Studiile asupra sărăciei arată că există o *cauzalitate reciprocă* între starea de sărăcie și educație.

Pentru cercetarea de față, o parte din răspunsul la întrebarea "În ce măsură rromii din județul Buzău sunt pregătiți să traverseze actuala perioadă de recesiune economică?" este furnizat de analiza nivelului de instruire al populației de rromi.

O analiză pe generații a nivelui de instruire al populației de rromi

Se impun mai întâi câteva considerații în scopul clarificării analizei. Am considerat ca fiind mai potrivită o analiză larg cuprinsătoare, pe generații, a nivelului de instruire, care să completeze analiza la nivelul datelor agregate pe întreaga populație. Avantajul analizei pe generații este că ne oferă o perspectivă dinamică a nivelului de educație al populației de rromi și permite comparația între generații.

Am construit generațiile astfel încât să surprindem diferențe relevante între segmente ale populației de rromi. În decupajul generațiilor am plecat de la ipoteza că perioadele de timp care au marcat istoria socială a României au avut un efect pronunțat și asupra situației educationale a rromilor. Am selectat astfel trei perioade:

- perioada anilor '60 – '80, o perioadă de creștere economică, cu un nivel de trai relativ ridicat în care obiectivul declarat al sistemului de învățământ din România putea fi rezumat prin sintagma

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

România putea fi rezumat prin sintagma *învățământ obligatoriu de 10 clase pentru toți și eliminarea analfabetismului*;

– perioada anilor '80-'87, o perioadă de declin economic și social a sistemului socialist în care obiectivele economice și sociale (deci și educația), devenite în mod formal tot mai ambicioase (se urmărea introducerea a 12 clase obligatorii), capătă un aspect strict ideologic depărându-se puternic de realitate;

– perioada de până în anii '60 (cuprind în principal anii '30 - '60). Caracteristic acestei perioade este faptul că, deși subîntinde două regimuri politice opuse și include și anii celui de-al doilea război mondial, are două coordonate comune: recesiunea economică și instabilitatea sistemelor sociale;

Scopul analizei de față nu este de a urmări eficiența sistemelor politice asupra stării de educație a rromilor, ci acest decupaj temporal este realizat pentru a surprinde diferențele maxime în educația generațiilor succesive de rromi din județul Buzău.

În funcție de perioadele astfel delimitate, definițiile operaționale ale ge-

nerațiilor cuprinse în analiză sunt :

Generația Tânără (generația anilor '80) – este compusă din rromii din eșantion cu vârste cuprinse între 17 și 23 de ani și care au trăit experiența școlară (aveau o vârstă de 7 ani sau peste) între anii 1980-1987.

Generația Matură – (generația anilor '60-'80) cuprinde subiecții cu vârste între 24 și 44 de ani care au trăit experiența școlară în perioada anilor 1960-1980.

Generația Vârstnică – (generația de până în anii '60) conține rromii începând de la 45 de ani în sus, dintre care majoritatea au avut experiența școlară între anii 1930-1960.

Date sintetice despre nivelul de educație al rromilor din eșantionul pe județul Buzău sunt prezentate în tabelul 1 și graficul 1.

Proportia celor care nu au urmat nici o clasă, fiind practic analfabeti, este foarte ridicată (23,8 %), reprezentând aproape un sfert din totalul rromilor din județul Buzău. Altfel spus, fiecare al patrulea rrom nu a urmat nici măcar o singură clasă de școală.

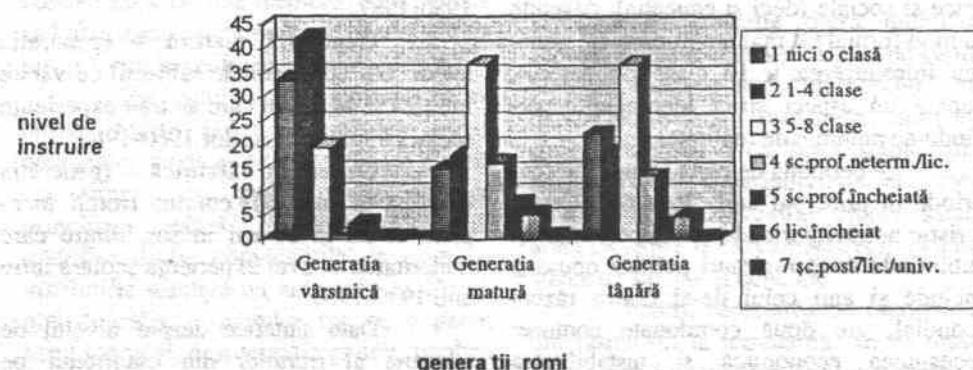
Tabelul nr. 1

Nivelul de instruire al rromilor pe generații

Nivelul de instruire / generații (%)	1. nici o clasă	2. < 4 clase	3. 4 clase	4. < 8 clase	5. 8 clase	6. sc. prof. neterminată	7. sc. prof	8. liceu neterminat	9. liceul	10. studii sup.	Total cazuri valide
Generația Vârstnică	33,6	12,3	29,8	11,9	7,7	-	3,4	0,7	0,3	0,3	823
Generația Matură	15,3	5,9	12,0	14,0	22,6	2,7	7,7	13,6	5,4	0,7	1404
Generația Tânără	22,5	7,8	10,5	19,5	17,2	2,1	3,3	11,4	5,2	0,4	864
Total populație peste 16 ani	23,8	8,66	17,43	15,13	15,83	1,60	4,80	8,56	3,63	0,46	3019

Graficul nr. 1

Nivelul de instruire pe generații

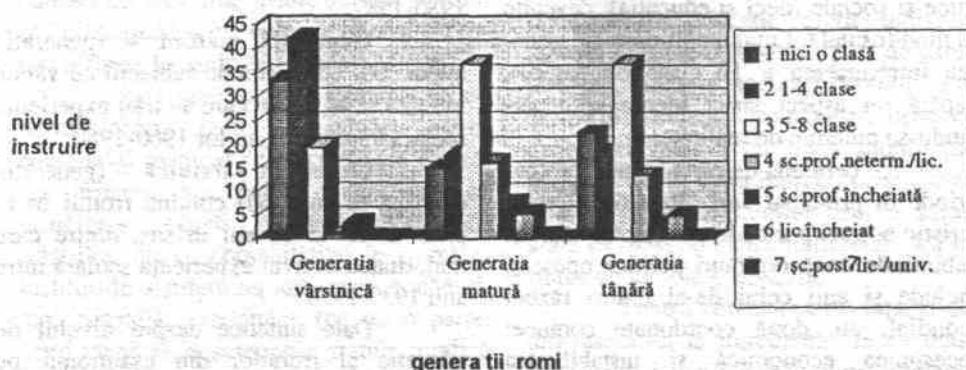
Diferențele între generații sunt semnificative, ceea ce ne conduce la ideea că neintrarea în procesul de învățământ este dependentă mai degrabă de condițiile social-economice ale unei populații, decât de caracteristicile etnice. Astfel, proporția cea mai ridicată de rromi care nu au urmat nici o clasă o găsim la *generația vârstnică* ce reprezintă o treime din întreaga generație. O parte dintre cauzele acestei masive neparticipări școlare credem că trebuie căutată în contextul socio-economic dificil de dinaintea celui de-al doilea război mondial, din timpul războiului și din anii imediat următori instalării regimului comunist. Odată cu relativa prosperitate a anilor '60 - '80, se îmbunătățește și nivelul participării școlare la populația de rromi, în cadrul *generației mature* proporția celor care nu au urmat nici o clasă înjumătățindu-se (15,3%) comparativ cu *generația vârstnică*. Anii '80, pe fondul declinului economic și al sistemului socialist în ansamblul său, aduc o degradare în participarea școlară a rromilor, *generația Tânără* având un procent mai ridicat (22,5%) de persoane care nu au urmat nici o clasă decât *generația matură*.

Anumite cicluri de învățământ (având valoarea modală) surprind nivelul dezirabil de educație pentru o anumită generație. Acest nivel reprezintă "norma de grup" în materie de educație pentru respectiva generație. În cazul *generației vârstnice*, ciclul primar (clasele 1-4) reprezintă nivelul de instruire pe care și l-a propus un segment numeros al populației de rromi (42,1% din care 12,3 nu au reușit să-l încheie). Pentru *generația matură* și *generația Tânără* ciclul de învățământ secundar (clasele 5-8) este obiectivul pe care și-l propun contingentele cele mai numeroase de elevi rromi (36,6% respectiv 36,7%). *Generația Tânără* înregistrează însă cele mai numeroase cazuri de intrerupere a școlarizării tocmai în ciclul secundar, ceea ce face ca numărul absolvenților de opt clase să fie mai scăzut la *generația Tânără* decât la *generația matură* (17,2% față de 22,6%).

Apare astfel, ca tendință în cazul populației de rromi încetarea educației odată cu și chiar înaintea dobândirii aptitudinilor minime care să le ofere accesul pe piața muncii, chiar dacă acesta este un acces marginal, în poziții care nu necesită nici o calificare. Astfel, în cazul *generației*

Graficul nr. 1

Nivelul de instruire pe generații

Diferențele între generații sunt semnificative, ceea ce ne conduce la ideea că neintrarea în procesul de învățământ este dependentă mai degrabă de condițiile social-economice ale unei populații, decât de caracteristicile etnice. Astfel, proporția cea mai ridicată de rromi care nu au urmat nici o clasă o găsim la *generația vârstnică* ce reprezintă *o treime* din întreaga generație. O parte dintre cauzele acestei masive neparticipări școlare credem că trebuie căutată în contextul socio-economic dificil de dinaintea celui de-al doilea război mondial, din timpul războiului și din anii imediat următori instalării regimului comunist. Odată cu relativa prosperitate a anilor '60 - '80, se îmbunătățește și nivelul participării școlare la populația de rromi, în *cadrul generației mature* proporția celor care nu au urmat nici o clasă înjumătățindu-se (15,3%) comparativ cu *generația vârstnică*. Anii '80, pe fondul declinului economic și al sistemului socialist în ansamblul său, aduc o degradare în participarea școlară a rromilor, generația Tânără având un procent mai ridicat (22,5%) de persoane care nu au urmat nici o clasă decât generația matură.

Anumite cicluri de învățământ (având valoarea modală) surprind nivelul dezirabil de educație pentru o anumită generație. Acest nivel reprezintă "norma de grup" în materie de educație pentru respectiva generație. În cazul *generației vârstnice*, ciclul primar (clasele 1-4) reprezintă nivelul de instruire pe care și-l propus un segment numeros al populației de rromi (42,1% din care 12,3 nu au reușit să-l încheie). Pentru *generația matură* și *generația Tânără* ciclul de învățământ secundar (clasele 5-8) este obiectivul pe care și-l propun contingentele cele mai numeroase de elevi rromi (36,6% respectiv 36,7%). *Generația Tânără* înregistrează însă cele mai numeroase cazuri de întreprere a școlarizării tocmai în ciclul secundar, ceea ce face ca numărul absolvenților de opt clase să fie mai scăzut la generația Tânără decât la cea matură (17,2% față de 22,6%).

Apare astfel, ca tendință în cazul populației de rromi încrezărea educației odată cu și chiar înaintea dobândirii aptitudinilor minime care să le ofere accesul pe piața muncii, chiar dacă acesta este un acces marginal, în poziții care nu necesită nici o calificare. Astfel, în cazul *generației*

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

vârstnice căptarea deprinderilor de a scrie și de a citi reprezinta în perioada anilor '30 -'60 condiția minimală pentru angajarea în sectorul industrial în poziții marginale necalificate. Acest barem minimal necesar angajării într-o muncă necalificată este reprezentat de ciclul secundar pentru generația matură în condițiile în care învățământul de 10 clase era obligatoriu prin lege. Deși odată cu anii '80 somajul începe să crească, chiar și pentru absolvenții de liceu găsirea unui loc de muncă devinând tot mai dificilă, performanța școlară pentru cei mai mulți dintre elevii rromi din generația tânără se situează tot la nivelul ciclului secundar de învățământ și chiar sub acesta având în vedere numărul mare al intreruperilor școlarizării.

Putem aprecia astfel că *nivelul de instrucție al majorității generației tinere este mult sub baremul minimal care le-ar fi putut oferi accesul pe piața muncii*. Performanța școlară a majorității rromilor din generația tânără este sub cea din generația matură, deși baremul minimal care face posibilă angajarea este mai înalt în cazul tinerei generații. Capacitatea de adaptare la munca salariată a generației tinere este astfel mult mai scăzută decât în cazul generației mature.

Tot despre adaptare la piața muncii, dar o adaptare superioară prin dobândirea unei profesii este vorba și în cazul ab-

solvenților de școală profesională. Procentul cel mai ridicat de absolvenți de școală profesională aparține generației mature (7,7%) fiind dublu decât în cazul generației tinere* (3,3%) sau al celei vârstnice.

În fine, numărul absolvenților de liceu este foarte redus pentru generația tânără și cea matură, iar în cazul generației vârstnice apare ca excepție în numai două cazuri.

Învățământul superior este practic nereprezentat în cazul populației de rromi, el apărând doar în cazuri izolate pentru toate cele trei generații.

Din datele prezentate se detasează cu claritate faptul că *performanța școlară cea mai ridicată aparține generației matură, odată cu anii '80 această situație tinzând să se degradeze*.

Diferențe în educație apar și între femeile și bărbații rromi, femeile având o educație inferioară pentru anumite cicluri de învățământ. Diferențele de educație între sexe apar mai pregnant dacă sunt privite în contextul generațiilor supuse analizei. Date sintetice despre nivelul de instrucție pe sexe sunt prezentate în tabelul 2.

La nivelul întregii populații de rromi diferențe semnificative apar la nivelul celor care nu au urmat *nici o clasă* de școală, femeile (27,95%) având o pondere mai importantă decât bărbații (19,16%).

Tabelul nr. 2

Nivelul de instrucție pe generații și sexe

Nivelul de instruire Generații și sex	1.nici o clasă		2. 1-4 clase		3. 5-8 clase		4.șc.prof.n efilic.net.		5.șc.prof. terminată		6. lic. terminat		7. șc.post- univ/univ/ post-univ		
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	
Generația vârstnică	24,7 41,1		41,1 42,9		25,3 14,8		0,6 0,7		6,8 0,5		0,6 0,6		0,8 -		377 446
Generația Matură	4,2 16,5		16,5 19,6		34,7 38,8		15,1 17,5		11,9 3,0		7,0 3,7		0,5 0,9		736 668
Generația tânără	18,6 26,2		20,3 16,5		38,6 35,0		12,7 14,2		4,2 2,4		5,2 5,2		0,3 0,5		416 448
Total populație de peste 16 ani	M 19,16 F 27,95		M 26,3 F 26,33		M 32,7 F 29,53		M 9,46 F 10,80		M 7,6 F 1,96		M 4,26 F 2,96		M 0,53 F 0,46		M 1529 F 1562

Ponderea cea mai ridicată a femeilor care n-au urmat nici o clasă de școală apare în cadrul generației vîrstnice (41,1 la femei față de 24,7 la bărbați), în timp ce generația matură cunoaște o emancipare a femeii, reducând diferențele de educație între sexe în ceea ce îi privește pe rromii care n-au urmat nici o clasă de școală. Odată cu generația tînără, diferențele de educație între sexe la rromii neșcolarizați devin din nou manifeste.

Între ciclurile școlare, în școala profesională diferențele de educație între femei și bărbați sunt cele mai ridicate. Astfel, numărul absolvenților de școală profesională femei la nivelul întregii populații este de aproape patru ori mai mic decât al bărbaților. Această diferență atinge în cadrul generației vîrstnice maximul, proporția bărbaților absolvenți de școală profesională fiind de 6,8% în timp ce a femeilor de doar 0,55%.

O ipoteză care ne explică aceste diferențe ar fi că *participarea școlară a populației feminine este influențată de opozitiv economic și cultural*. Faptul că proporția cea mai ridicată de populație femi-

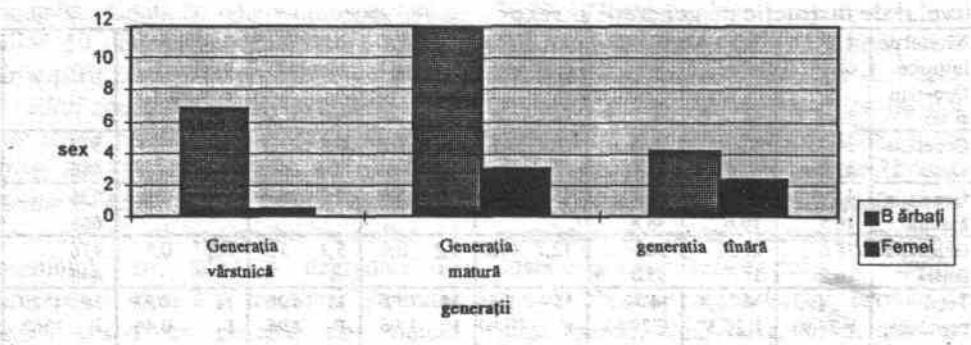
nină neșcolarizată o regăsim la generația vîrstnică, urmată de generația tânără, este asociat cu faptul că la aceleși generații găsim diferențele cele mai mari între sexe în privința neșcolarizării. Se poate susține ideea că în perioade de recesiune economică participarea școlară a populației feminine suferă într-o mai mare măsură influența unor modele culturale tradiționale. Tot modelele culturale tradiționale sunt cele care par să explice diferențele mari între absolvenții de școală profesională bărbați și femei din populația studiată.

Astfel, orientarea într-o măsură mult mai ridicată a bărbaților spre absolviașia școlii profesionale care permite însușirea unei meserii moderne pare să-și aibă sursa într-o distribuție tradițională a rolurilor în familia de rromi în care bărbatul este considerat drept "stâlpul casei", cel care are o meserie și asigură resursele familiei, iar femeia este responsabilă de activitățile casnice și de creșterea copiilor.

Ca o consecință a nivelului scăzut de educație și a neșcolarizării, incidența analfabetismului în populația de rromi de peste 16 ani este foarte ridicată.

Graficul nr. 3

Proportia absolvenților de școală profesională pe generații și sex

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 3

Incidența analfabetismului pe generații

Analfabetismul/ Generații de rromi	1. Citește bine	2. Citește cu dificultate	3. Nu citește deloc
Generația tânără	58,7	15,3	26,0
Generația matură	67,5	14,2	18,2
Generația vârstnică	38,9	21,6	39,5
Total populație de peste 16 ani	55,03	17,03	27,9

Tabelul nr. 4

Ponderea analfabetismului pe sexe

Analfabetism/sex	1. citește bine	2. cu dificultate	3. deloc
Femei	51,3	17,9	30,8
Barbați	63,6	15,1	21,3

Consum mass-media	1. Presă scrisă		2. Radio		3. T.V.	
	Da	Nu	Da	Nu	Da	Nu
Populație rromi de peste 16 ani	21,7	78,3	25,6	74,4	53,6	46,4

Aproape jumătate din populația de rromi investigată este practic analfabetă, neștiind să citească sau citind cu dificultate. Ca și în cazul rromilor neșcolarizați, proporția cea mai mare de analfabeti o deține generația vârstnică (61,1%), fiind urmată de generația tânără (41,3%) și generația matură (32,4%). Cauzele acestor diferențe intergeneraționale în ponderea analfabetismului par să fie, ca și în cazul nivelului de instruire, de natură economică. Nu trebuie neglijate însă nici constrângerile autorităților din regimul comunist, în special în perioada anilor 1960-1980 (generația matură în analiza noastră), când aducerea copiilor rromi la școală constituia o sarcină de serviciu a învățătorilor mai ales în mediul rural.

Situarea analfabetismului pe sexe relevă o pondere mult mai ridicată a femeilor analfabete comparativ cu bărbații.

Aproape jumătate din femeile rrome (48,7%) din județul Buzău sunt analfabete. Procentul bărbaților rromi analfabeti este sensibil mai coborât (36,4%).

Pe lângă educația instituționalizată, *consumul mass-media* are un rol important în formarea unei culturi generale

minimale precum și în transmiterea unor modele culturale. Nivelul consumului cultural este însă foarte scăzut pe ansamblul populației de rromi de peste 16 ani.

Presă scrisă este cea care are audiенța cea mai scăzută în rândul populației de rromi, fapt explicabil, în parte, prin ponderea ridicată a analfabetismului. Dacă primim însă consumul mass-media pe ansamblu său se constată că și audiенța radio are o pondere aproape la fel de scăzută ca și presă scrisă, fapt care nu mai poate fi explicat prin analfabetism, ci mai degrabă prin lipsa de atractivitate pentru populația de rromi a unui astfel de canal de comunicare.

Educația copiilor de vîrstă școlară (7-16 ani)

Deși evaluarea nivelului de educație al copiilor de vîrstă școlară este inevitabil limitată de faptul că mulți dintre aceștia se află încă în procesul de învățământ, vom încerca, acolo unde este posibil, să realizăm comparația cu generațiile de rromi. O primă categorie comparabilă este dată de proporția copiilor neșcolarizați.

Tabelul nr. 5

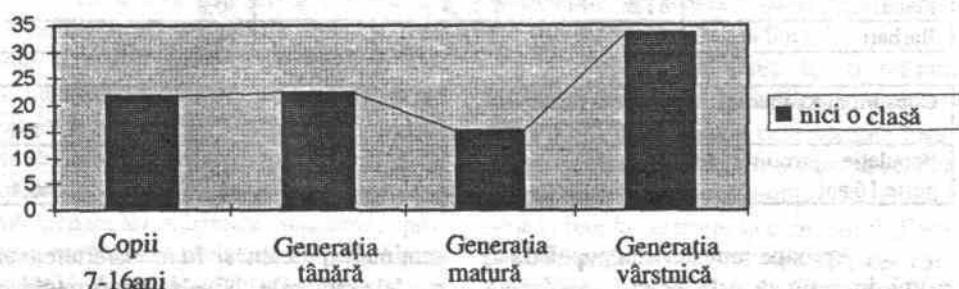
Proportia copiilor neșcolarizați comparativ cu proporția celor neșcolarizați pe generații

	Copii 7-16 ani	Generația Tânără	Generația Matură	Generația Vârstnică
Nici o clasă	21,9	22,5	15,3	33,6

Graficul nr. 4

Proportia copiilor neșcolarizați comparativ cu proporția celor neșcolarizați pe generații

proportia celor neșcolarizați pe generații

Procentul copiilor rromi care n-au absolvit nici o clasă este ridicat, fiind apropiat de cel înregistrat la generația Tânără și conținând astfel un *trend negativ* în educația populației de rromi începând cu anii '80 și continuând și după schimbarea de sistem din 1989.

Este chiar surprinzător faptul că, în condițiile declinului accentuat în nivelul de trai de după 1990, în populația de rromi din județul Buzău, proporția copiilor neșcolarizați s-a menținut constantă (la nivelul anilor '80), deși la cote înalte.

Se pune în mod firesc întrebarea: *care sunt cauzele pentru care un număr în-*

semnat de copii rromi nu urmează școală? În opinia noastră, și datele cercetării susțin această ipoteză, neparticiparea școlară a copiilor rromi este influențată în primul rând economic, și abia în al doilea rând cultural. Determinarea economică a neparticipării școlare este evidentă dacă privim distribuția pe decile de venit a copiilor neșcolarizați.

Astfel, mai mult de jumătate dintre copiii neșcolarizați se află în primele 3 decile de venit ceea ce înseamnă că veniturile părintilor lor erau sub 140 000lei în iulie 1997.

Tabelul nr. 6.

Proportia copiilor neșcolarizați pe decile de venit

Venitul parintilor pe decile	Decila 1	Decila 2	Decila 3	Decila 4	Decila 5	Decila 6	Decila 7	Decila 8	Decila 9	Decila 10	Decila 9
Copii Neșcolarizați	13,0	27,5	14,4	12,4	13,7	7,1	6,0	4,8	1,1	0	1,1

Decila 1 este decila cea mai mică iar decila 10 cea cu veniturile cele mai mari

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Tabelul nr. 7

Observațiile interviatorilor asupra stării materiale a gospodăriei în cazul copiilor neșcolarați

Starea materială a gospodăriei	1.Foarte săracă și săracă	2.Medie	3.Bogată
Copii neșcolarați	85,3	13,7	0,9

În același timp, jumătatea superioară a clasamentului salarial (decilele 6-10) nu însumează decât puțin peste o zecime din numărul copiilor neșcolarați.

Observațiile anchetatorilor de teren asupra stării materiale a gospodăriei vin să întărească ipoteza condiționării economice a neparticipării școlare.

Incidența cea mai ridicată a copiilor neșcolarați (85,3%) este în rândul gospodăriilor foarte sărace și săracă, condițiile de locuit și nivelul de trai al familiei în ansamblul său fiind factori determinanți ai lipsei de educație.

Neparticiparea școlară a copiilor rromi este influențată și de *valorile traditionale* care se regăsesc încă la unele familiile de rromi, deși regimul comunist a promovat o politică de asimilare culturală în ceea ce privește etnia rromilor. Deși procesul de pierdere a deprinderilor de a vorbi limba rromani a avut loc în cazul multor familiile de rromi, este de presupus că, în familiile în care se vorbește această limbă, prezența unui mod de viață tradițional este mai des întâlnită. În cazul copiilor rromi neșcolarați cunoașterea

limbii rromani este asociată cu o incidență mai mare a neparticipării școlare.

Procentul dublu al copiilor rromi neșcolariți în familiile în care se vorbește limba rromanește față de familiile în care se vorbește numai română susține ideea unei *determinări culturale a neparticipării școlare*.

Un alt indicator important al educației copiilor rromi este *ratea de participare la educație pe grupe de vîrstă (RP)*, cu atât mai mult cu cât putem compara datele din eșantionul de rromi din județul Buzău cu date la nivel național pe întreaga populație a țării.

RP a fost calculată ca diferență procentuală între numărul copiilor din grupa respectivă și suma dintre cei care nu au urmat nici o clasă de școală, și cei care care au urmat cel puțin o clasă de școală, dar care la data anchetei nu mai urmăruiau procesul de învățământ. Datele din eșantionul de rromi pe județul Buzău sunt culese în august 1997. Datele pentru populația țării sunt pentru anul școlar 1995-1996. Sursa: Anuarul statistic. CNS 1996 apud. Cartea albă a copilului, 1997

Tabelul nr. 8.

Ponderea copiilor neșcolarați după limbile cunoscute

Limbi cunoscute	1. Română	2. Română și Rromani
Copii neșcolarați	28,9	71,1

Tabelul nr. 9

Rata de participare la educație pe grupe de vîrstă pe eșantion rromi Buzău și pentru populația țării

Grupa de vîrstă	eșantion rromi	populația țării
7-10 ani	73,8	96,9
11-14 ani	70,0	92,8

Diferențele în participarea școlară a copiilor rromi comparativ cu copiii de aceeași vîrstă pe ansamblul populației țării sunt semnificative. Astfel rata de participare a copiilor rromi este cu 23,1 mai scăzută în cazul grupei de vîrstă de 7-10 ani și cu 22,8% în cazul grupei de vîrstă de 11-14 ani. Din datele noastre reiese cu claritate că actuala generație de copii rromi din județul Buzău reprezintă o populație dezavantajată în raport cu educația, inegalitatea șanselor copiilor rromi în domeniul educației comparativ cu copiii etniei majoritare sau a celorlate etnii fiind foarte pronunțată.

Cu toate acestea, lucrul acesta nu se manifestă și în satisfacția părinților față de profesorii copiilor lor. Un procent foarte ridicat (83,2%) de rromi se declară satisfăcuți de modul în care profesorii se ocupă de copiii lor. La cei nesatisfăcuți, cele mai importante motive sunt:

- faptul că profesorii sunt delăsători (3,5%);
- profesorii fac diferențe între români și rromi (3,1%);
- cer ciubucuri (1,6%).

Cazurile în care rromii reclamă explicit discriminare sunt relativ puține, ceea ce nu exclude totuși posibilitatea ca și unele dintre celelalte motive desemnate ca surse de nemulțumire față de profesori să se înscrie în mod real în această categorie.

Mihai Surdu

4. Meseriile

În acest capitol vor fi descrise și analizate meseriile populației de rromi din județul Buzău în raport cu o serie de variabile care determină configurația acestora. Pentru început, vom prezenta principalele categorii de meserii pornind de la criteriul tradiționalitate/modernitate, iar apoi vom arăta modul în care mediul de rezidență, sexul, vecinătatea și educația

influențează într-un mod sau altul profilul meserilor. În cele din urmă, analiza se va centra pe dinamica generațională a meserilor punând în evidență ce transformări au avut loc de-a lungul timpului cu meserile rromilor din județul Buzău.

Meseria este importantă din două puncte de vedere: pe de o parte, arată capitalul uman al populației de rromi în ceea ce privește calificarea și abilitățile lor fără o calificare prealabilă; pe de altă parte, pune în evidență raportul meserii tradiționale/meserii moderne.

Gruparea meserilor în tradiționale și moderne ne permite conturarea tabloului situației economice a populației de rromi și, în primul rând, determinarea modalităților potențiale de procurare a veniturilor.

Această situație ne permite prezentarea pe scurt a câtorva observații:

- ponderea celor fără meserie în județul Buzău, mult mai mică decât cea la nivel național (56% față de 79,4%) trebuie privită cu reținere deoarece în 1992 nu s-a urmărit categoria de agricultori care pe eșantionul din județul Buzău reprezintă 20,2% din totalul populației de peste 14 ani. Prin cumularea celor fără meserie cu agricultorii ponderea este de 76,2% care apare ca foarte apropiată de cea la nivel național (79,4%).

Se constată că cei mai mulți dintre rromi nu au meserii și acest aspect are implicații directe în condițiile de viață ale acestora. Se poate spune că perspectivele romilor sunt foarte limitate. Un factor important în configurația acestei situații este nivelul slab de instruire.

Prezența meserilor moderne este relativ asemănătoare cu cea a rromilor la nivel național, însă în ceea ce privește meserile tradiționale se constată că ele sunt, ca pondere, mai prezente în județul Buzău față de nivelul național. O explicație ar fi aceea că, deși în ambele studii au fost incluse comunități tradiționale, este posibil ca acestea să fie mai bine reprezentate în județul Buzău.

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 1

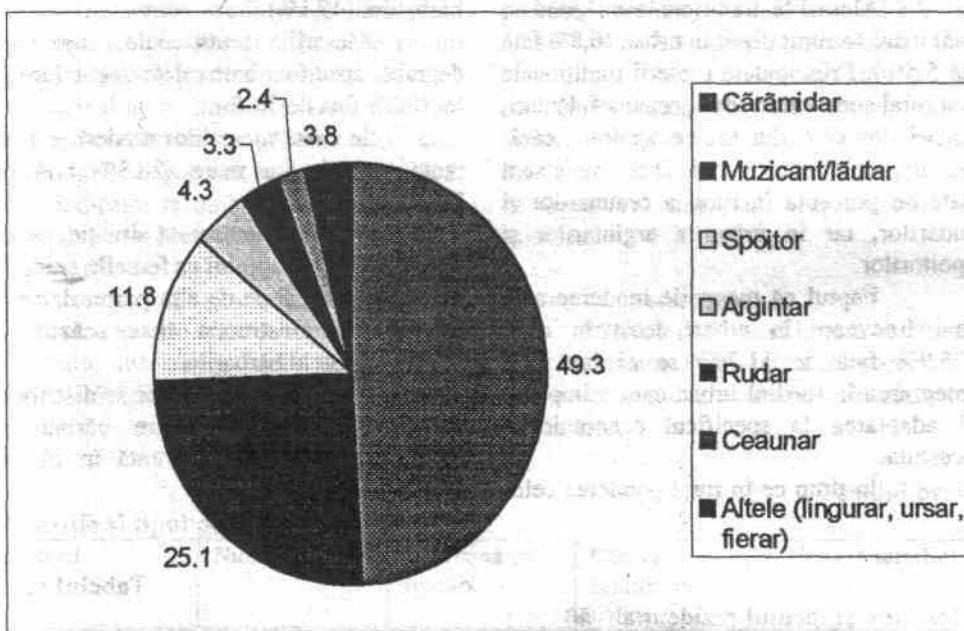
Meserile populației de rromi din județul Buzău comparativ cu situația la nivel național 1992 (în procente)

Meseria	Rromi la nivel național 1992	Rromii din Buzău 1997
Nu au nici o meserie sau sunt agricultori	79,4	76,2
Au meserii tradiționale	3,9	6,4
Au meserii moderne	16,1	17,4

Notă: Prin meserie înțelegem aici ceea ce știu să facă sau calificarea pe care o au rromii din județul Buzău și nu neapărat ocupația lor actuală.

Graficul nr. 1.

Meserile tradiționale din județul Buzău

Meserile tradiționale sunt acele meserii pe care rromii le-au practicat de-a lungul timpului, fiindu-le specifice. Meseria este strâns legată de neamul de rromi din care fac parte cei care o practică, iar practicarea ei nu implică un cadru formal de pregătire, ci se transmite din generație în generație.

Meserile moderne au fost dobândite prin sistemul formal de învățământ și instruire, sau la locul de muncă. Cele mai întâlnite meserii sunt: zidar, zugrav, constructor, lăcașul mecanic, sudor, șofer, croitor, țesător și fierar-betonist.

Agricultorii reprezintă acele persoane care știu să lucreze pământul. Trebuie avut în vedere faptul că practicarea acestei meserii și ocupația în sine nu presupune o calificare prealabilă. Este bine cunoscut că rromii au lucrat pământul de-a lungul timpului mai mult ca zilieri, și în special în perioadele anului care necesitau munci agricole manuale. După 1990 o mare parte dintre ei se consideră agricultori chiar dacă nu lucrează pământul propriu. Cu toate acestea, există și o categorie de rromi de aproximativ 1/4 din totalul celor care se declară agricultori, care lucrează

pământul avut în proprietate.

Totuși, doar o mică parte dintre romi au pământ propriu și de aceea ei nu sunt agricultori în sensul comun al cuvântului, puțini având experiență integrală a lucrării pământului. Ei sunt, mai degrabă, muncitori agricoli.

Meserile și mediul de rezidență

Asocierea între meserii și mediul de rezidență este dată de specificul activităților din rural/ urban.

Meserile tradiționale au pondere mai mare în rural decât în urban (6,8% față de 5,5%). Principalele meserii tradiționale din rural sunt: căramidari, ceunari, lăutari, rudari, iar cele din urban: spoitori, căramidari, argintari și lăutari. Diferențele sunt date de prezența în rural a ceaunarilor și rudarilor, iar în urban a argintarilor și spoitorilor.

Faptul că meserile moderne sunt mai frecvente în urban decât în rural (26,9% față de 11,7%) se explică prin integrarea în mediul urban care a implicat și adaptarea la specificul economic al acestuia.

În timp ce în rural ponderea celor

care nu au meserie este de aproximativ 50%, în urban ea crește la 2/3 din totalul populației peste 14 ani. La această situație contribuie faptul că romii din rural se declară agricultori, deși această meserie poate fi exercitată în multe cazuri numai cu caracter sezonier și într-o bună parte a anului ei nu o pot practica.

Meserile pe sexe

Ponderea femeilor fără meserie (66,9%) este semnificativ mai mare decât a bărbaților (45,1%).

Meserile tradiționale, sunt mai degrabă, specifice bărbaților, decât femeilor (8,8% față de 3,6%).

În cazul meserilor moderne, diferența este și mai mare (28,3% față de 7,1%).

S-a ajuns la această situație, pe de o parte, datorită faptului ca femeile sunt, de regulă casnice, și pe de altă parte, datorită nivelului de instrucție mai scăzut al acestora decât al bărbaților.

Meseria de agricultor se distribuie oarecum asemănător printre bărbați și femei, dar este mai frecventă în rândul femeilor.

Tabelul nr. 2

Meserile și mediul rezidențial (%)

Meserii	Urban	Rural	Total
Tradiționale	5,5	6,8	6,4
Moderne	26,9	11,7	17,4
Agricultori	0,9	31,9	20,2
Fără meserie	67,7	49,6	56,0

Tabelul nr. 3

Meserii pe sexe (%)

Meserii	Masculin	Feminin	Total
Tradiționale	8,8	3,6	6,4
Moderne	28,3	7,1	17,4
Agricultori	17,8	22,4	20,2
Fără meserie	45,1	66,9	56,0

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Meserile și profilul comunităților în care trăiesc rromii (vecinătate)

Prin tip de comunitate înțelegem dimensiunea populației de rromi în ceea ce privește numărul de familii care locuiesc într-un sat sau într-un cartier, și distribuția lor grupată, separat de români sau printre aceștia, împreună cu ei.

Tipul de comunitate în care trăiesc rromii pune în evidență o serie de specificități în ceea ce privește meserile.

Meserile tradiționale sunt mai frecvente în comunitățile în care rromii trăiesc dispersați printre români. Este cazul în principal al spoitorilor și lăutarilor. Deoarece în eșantion ponderea celor care trăiesc printre români este relativ mică, acest indicator trebuie luat în considerare cu destule rezerve. De regulă, meserile tradiționale se întâlnesc în comunitățile compacte de rromi și în cele în care trăiesc un număr mare de rromi alături de români. Pe totalul meserilor tradiționale aproximativ 80% din rromi se află în această situație.

Rromii cu meserii moderne se găsesc în toate cele 4 situații dar cei mai mulți sunt cei care trăiesc printre români datorită vecinătății care i-a influențat în preluarea stilului de viață modern.

Cei care se declară agricultori sunt în principal, din comunitățile compacte de rromi. Aceștia, deși au puțin pământ în proprietate sau nu au deloc, se consideră agricultori deoarece au lucrat și mai lucrează ca zilieri.

Cei fără meserie sunt prezenți în proporții relativ egale (între 52,8% și 64,4%) în cele 4 tipuri de comunități. Cei mai mulți sunt cei care trăiesc în comunități compacte și în număr mare alături de români. Pentru cei dispersați, datele pot introduce o oarecare distorsiune, deoarece ei sunt puțin reprezentați în eșantion.

Meserile și educația

Scoala determină în mare măsură tipul meserilor. Pentru această asociere au fost selectați numai rromii care declară că au meserie.

Tabelul nr. 4

Meserile și tipul de comunitate (%)

Meserii	Numai rromi	Împreună cu români	Câteva familii de rromi	O singură familie de rromi
Tradiționale	3,5	6,6	9,2	10
Moderne	17,5	16,8	27,5	20
Agricultori	26,2	12,2	7,2	12,5
Fără meserie	52,8	64,4	56,1	57,5

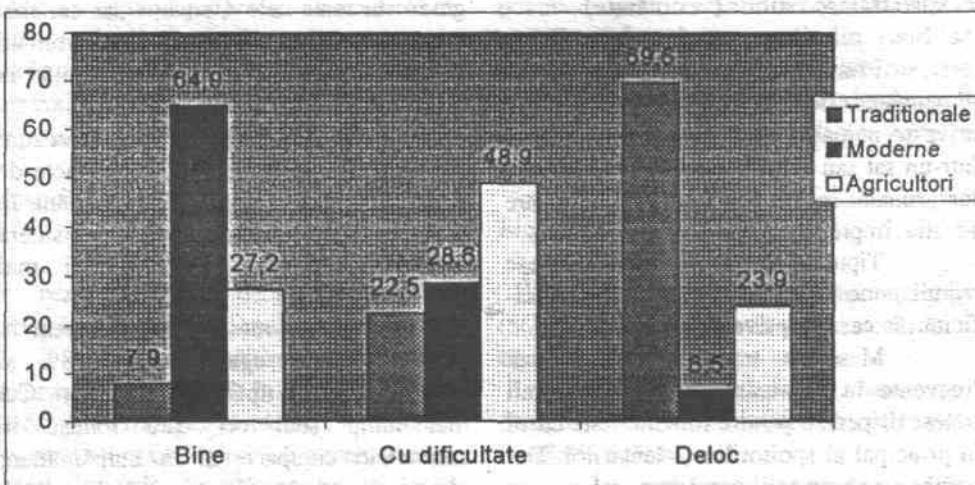
Tabelul nr. 5

Meserile și nivelul de educație (%)

Meserie	Nici o clasă	1-4 clase	5-8 clase	șc. prof. începută	șc. prof. terminată	liceu început	liceu terminat	șc. postlic.	Facultate
Tradiționale	19,4	9,2	10,0	2,9	8,1	2,6	0	0	0
Moderne	13,4	2,9	40,1	52,5	90,3	69,3	82,9	100	100
Agricultori	64,5	83,7	50,7	37,5	6,8	22,6	14,5	0	0

Graficul nr. 2

Meseria și abilitatea de a citi

Ca o consecință logică a condiționării dobândirii anumitor meserii de nivelul de instruire cei mai mulți dintre cei care nu au nici o clasă sau au absolvit între 1 și 4 clase au meseria de agricultori, în timp ce scoala profesională și liceul terminat determină, în cea mai mare parte, meserile moderne.

Pe ansamblu, se observă că agricultorii și rromii cu meserii traditionale au cel mai scăzut nivel de educație.

O altă asociere apare între meserii și gradul de alfabetizare (abilitatea de a citi).

Din cei care știu să citească bine cei mai mulți rromi sunt calificați în meserii moderne. Cei cu meserii traditionale sunt predominant la categoria "nu știu să citească deloc". Agricultorii sunt predominant la categoria celor care citesc cu dificultate.

Dinamica pe generații a meserilor

Aveam în vedere două tipuri de generații: în cadrul familiei și de vârstă.

Pentru a putea configura un tablou al evoluției meserilor rromilor, am luat în calcul următorii indicatori:

1. meseria bunicului după mamă;
2. meseria bunicului după tată;
3. meseria tatălui subiectului respondent.

Trebuie să precizăm încă de la început că este vorba în cazul de față numai despre cei care au o meserie (23,8% din total) și că media de vîrstă a respondenților cu meserie a fost de aproximativ 38 de ani.

4. tipurile de meserii pe trei grupe mari de vîrstă.

Introducerea celui de-al patrulea indicator permite evaluarea dinamicii pe meserii pentru rromii care sunt în viață.

Tabelul nr. 6

Dinamica pe generații (în cadrul familiei) a meserilor (%)

Meseria	Bunic după mamă	Bunic după tată	Tatăl respondentului	Subiect respondent
Traditionale	38,3	34,5	29,7	15,6
Moderne	27,3	28,1	28,9	24,5
Agricultori	27,5	30,7	31,2	25,3
Nu știu; fără meserie	6,9	6,7	10,2	34,6

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 7

Meserii pe grupe de vîrstă mari (%)

Meserii	14-30 ani	31-60 ani	Peste 61 ani
Traditionale	3,7	6,2	13
Moderne	12,8	18,4	12,4
Agricultori	16,8	22,4	31,3
Fără meserie	66,7	53	43,3

Primii 3 indicatori permit schițarea câtorva observații:

– ponderea meserilor tradiționale a scăzut semnificativ de la bunici la părinți (29,7% față de 38,3% și 34,5%) și mai ales la subiectul respondent (15,6%), în timp ce în cazul meserilor moderne se constată o creștere usoară de la bunici la părinți (28,9% față de 27,3% și 28,1%), dar și o scădere la subiectul respondent (24,5%).

Cel de-al patrulea indicator ne sugerează o imagine și mai interesantă:

Ponderea meserilor tradiționale a scăzut de aproximativ 3 ori, de la 13% la populația de peste 61 de ani la 3,7% la cea cu vîrste cuprinse între 14 și 30 de ani.

Meserii moderne sunt mai reprezentate în categoria de vîrstă 31-60 de ani decât în celelalte două. Pentru această situație ar putea exista următoarea explicație: persoanele din această categorie de vîrstă au intrat pe piața muncii în intervalul 1955-1985 care coincide în bună măsură cu cea a integrării masive a rromilor din punct de vedere școlar și profesional.

Se constată că meserile moderne au o pondere relativ mică (12,8%) printre populația Tânără de rromii. Și în acest caz este explicabil, deoarece este vorba de persoane care au intrat pe piața muncii în ultimii 10-12 ani care coincid cu agravarea situației generale a rromilor. Pe de altă parte, nivelul de educație al grupelor de vîrstă Tânără este mai scăzut.

Ponderea agricultorilor a scăzut de la 31,3% (populația de peste 61 de ani) la 16,8% (populația de 14-30 de ani), explicația fiind și de modificarea structurii ocupaționale la nivelul întregii populații,

ponderea agricultorilor scăzând considerabil.

Aspectul cel mai problematic al acestei situații este dat de ponderea celor fără meserie care a cunoscut o creștere substanțială de la 43,3% la 66,7%. Astfel, peste 2/3 din populația cu vîrste între 14-30 ani este fără meserie. Înținând cont și de faptul că aceasta are o pondere foarte mare în totalul populației active, situația devine și mai gravă.

Concluzii

O mare parte dintre rromii județului Buzău nu au nici o meserie, sau sunt agricultori (76,2% din total).

În rural, ponderea celor care nu au meserie este de aproximativ 50%, iar în urban ea crește la 2/3 din totalul populației peste 14 ani.

Ponderea femeilor fără meserie (66,9%) este semnificativ mai mare decât a bărbătașilor (45,1%).

Cei mai mulți dintre cei care nu au nici o clasă, sau au absolvit între 1 și 4 clase, au meseria de agricultori, în timp ce școala profesională și liceul terminat, determină, în cea mai mare parte, alegerea meserilor moderne.

Pe ansamblu, se observă că rromii cu meserii tradiționale și cei dintre aceștia care au ca ocupație agricultura au cel mai scăzut nivel de educație.

Ponderea meserilor tradiționale a scăzut semnificativ de la bunici la părinți (29,7% față de 38,3% și 34,5%), și mai ales la subiectul respondent (15,6%).

În cazul meserilor moderne se

constată o creștere ușoară a ponderii acestora de la bunici la părinți (28,9% față de 27,3% și 28,1%), dar și o scădere la subiectul respondent (24,5%).

Sorin Cace

5. Ocupațiile

Această secțiune este dedicată analizei populației de rromi din județul Buzău, punând în evidență gradul de ocupare și domeniile în care aceștia lucrează cel mai frecvent. De asemenea, vom insista asupra modului în care anumiți factorii determină sau influențează configurația ocupărilor. Este vorba despre mediul rezidențial, sex, vecinătate și nivel de educație. În final vor fi prezentate proprietățile deținute de rromi și oportunitatea împroprietăririi lor.

Cercetarea realizată în 1992 la nivel național¹¹ pe un eșantion reprezentativ pentru populația de rromi ne-a arătat că, în ceea ce privește ocupăriile, populația de rromi este atipică în comparație cu distribuția ocupărilor la nivel național, din cel puțin două motive:

1. ocupăriile care aduc venituri instituționalizate au o pondere redusă (este vorba despre statutul de salariat și patron, precum și despre distribuția primară a veniturilor prin salarii și profit);

2. predomină ocupăriile de tip informal, și anume, cele de liber profesionist, comerciant și cea de zilier.

Structura pe ocupării a locuitorilor rromi din județul Buzău ne arată o configurație asemănătoare și ne ajută să înțelegem triada *nivel de instruire, ocupării și venituri*. Spunem aceasta deoarece ocuparea actuală este determinată în mare măsură de nivelul de pregătire, iar tipurile de ocupări generează venituri diferite. Considerăm că perspectiva comparativă este cea care va contribui atât la pre-

zentarea diferențelor, cât mai ales la explicarea situației pentru populația de rromi.

De aceea, pentru o imagine completă asupra ocupărilor populației de rromi din județul Buzău vom folosi două sisteme de referință. Primul, este studiul din 1992 care prezintă configurația la nivel național pentru rromi. Astfel, este interesant de urmărit ce transformări s-au produs în ultimii 5 ani. Această comparație poate fi făcută cu o serie de rezerve ținând cont de faptul că este posibil să se fi produs schimbări esențiale în ceea ce privește populația de rromi.

Al doilea este "Ancheta asupra forței de muncă" efectuată de Comisia Națională de Statistică în perioada iulie-septembrie 1997 care coincide cu perioada realizării studiului în județul Buzău (august 1997). Introducerea acestui sistem de referință este utilă deoarece ne oferă posibilitatea comparației cu situația la nivel național.

Încă de la început vom prezenta conceptele utilizate.

Populația totală cuprinde toate persoanele incluse în eșantion.

Populația activă are în structura ei persoanele ocupate (populația ocupată), persoanele aflate în șomaj și persoanele fără ocupație (exclusiv elevii, studenții, pensionarii și casnicele).

Este necesară o astfel de distincție deoarece un procent însemnat din populația activă declară că nu găsește de lucru, nu vrea să lucreze, sau nu are o ocupație în momentul realizării studiului.

Populația ocupată cuprinde toate persoanele de la 15 ani în sus, care în perioada de referință (2 săptămâni) au desfășurat o activitate economică producătoare de bunuri sau servicii.

Somerii sunt persoanele de 15 ani și peste care în perioada de referință primeau indemnizație de șomaj sau alocație de sprijin, fiind înregistrați la Oficiul Forțelor de Muncă și Șomaj.

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Persoanele fără ocupație sunt cele care în momentul realizării cercetării nu lucrează și nu sunt înregistrate la Oficiul Forțelor de Muncă și Șomaj din județul Buzău.

Populația inactivă cuprinde toate persoanele care n-au lucrat și nici nu erau someri, în perioada de referință aflându-se în una dintre următoarele situații:

- 1 – pensionari (de toate categoriile) care nu mai lucrează altceva;
- 2 – elevi și studenți;
- 3 – casnice (care desfășoară numai activități casnice în gospodărie);
- 4 – persoane în închisoare sau școală de corecție;
- 5 – militarii în termen.

Tabelul nr. 1 permite schițarea următoarelor concluzii:

1. populația de rromi din Buzău are o structură pe vîrste diferită de cea a populației de rromi la nivel național. Astfel, ea este foarte Tânără, aproximativ 1/3 din total având vîrstă sub 15 ani spre deosebire de cea la nivel național în care aproximativ o cincime are sub 15 ani;

2. populația activă la nivelul populației de rromi din județul Buzău este foarte apropiată ca pondere de cea la nivel național (67,3% și respectiv 68,4%);

3. ponderea populației inactive de

peste 15 ani este asemănătoare la nivelul populației de rromi din județul Buzău cu cea la nivel național (31,6% și respectiv 32,6%);

4. gradul de ocupare al populației de rromi din județul Buzău este mult mai mic decât cel al populației la nivel național (48,7% față de 63,6%);

5. rata șomajului înregistrat la nivel național este mai mare decât în rândul rromilor din județul Buzău (5,5% față de 1,4%); ponderea șomerilor înregistrați este scăzută în rândul rromilor, pe de o parte datorită faptului că puțini dintre acești finalizează școala profesională sau liceul și au avut un loc de muncă cu carte de muncă iar, pe de altă parte, pentru că au fost salariați și și-au pierdut locul de muncă devenind șomeri.

6. o mare parte dintre rromii din Buzău nu au ocupație (27,2%).

Prin ocupație înțelegem activitatea utilă aducătoare de venit (în bani sau în natură) pe care o desfășoară o persoană.

În cazul populației ocupate distingem următoarele categorii:

Salariatul este persoana care exercită activitatea principală pe baza unui contract de muncă într-o unitate economică sau socială, sau la persoane particulare, în schimbul unui salariu.

Tabelul nr. 1

Structura populației totale la nivel național și în județul Buzău pentru rromi (%)

Populația	Național	Rromi județul Buzău
Populația de 15 ani și peste	80,6	66,1
Populația mai mică de 15 ani	19,4	33,9
Populația activă	67,3	68,4
Populația inactivă de peste 15 ani	32,6	31,6
Populația ocupată	63,6	48,7
Fără ocupație; nu găsește, nu vrea, șomeri	5,5	28,6 din care 1,4 șomeri

Sursa: pentru nivel național: Anchetă asupra forței de muncă – Buletin trimestrial nr.3, 1997, Comisia Națională pentru Statistică.

Patronul este persoana care și exercită meseria în propria sa unitate pentru a cărei activitate are unul sau mai mulți angajați.

Lucrătorul pe cont propriu este persoana care și exercită activitatea fie în unitatea proprie, fie pe baza pregătirii profesionale, dar nu are angajat nici un salariat. Aici includem întreprinzătorii independenți (vânzători ambulanți), liber profesioniștii (muzicanți), zilierii din diverse domenii (agricultură, construcții), agricultorii individuali sau care lucrează în asociații agricole.

Lucrătorii ocazionali în străinătate sunt persoanele care în perioada de referință desfășurau o activitate aducătoare de venituri în alte țări.

Populația ocupată

Din datele de mai sus putem face câteva aprecieri:

a. Din totalul populației ocupate, numai 12,4% sunt salariați în rândul rromilor spre deosebire de cei la nivel național 58,3%.

b. Statutul de patron este întâlnit în proporții foarte apropiate (1,1% la nivelul populației de rromi din județul

Buzău respectiv 1,3% la nivel național).

c. Cei mai mulți dintre rromii din județul Buzău sunt lucrători pe cont propriu (86,5%).

Acest lucru ne sugerează faptul că numai 13,5% din rromi au venituri sigure provenind din salarii și profit. O proporție covârșitoare 86,5% din totalul populației de rromi din județul Buzău se află într-o situație dificilă în ceea ce privește mijloacele de procurare a veniturilor.

Transformările survenite în ultimii 5 ani arată că a scăzut semnificativ ponderea salariaților (de la 22,1% la 12,4%) din totalul populației ocupate. Ca urmare a pierderii locurilor de muncă de către salariați, o mare parte din aceștia se regăsesc în 1997 la categoria lucrătorilor pe cont propriu (care a crescut de la 77,1% la nivel național la 86,5% la nivelul județului Buzău).

Populația inactivă

În ceea ce privește populația inactivă putem face următoarele aprecieri:

Tabelul nr. 2

Structura populației ocupate la nivel național și în județul Buzău, pentru rromi (%)

Populația ocupată	Național	Rromi județul Buzău
Salariat	58,3	12,4
Patron	1,3	1,1
Lucrător pe cont propriu	41,4	86,5

Sursa: Ancheta asupra forței de muncă – Buletin trimestrial nr.3, CNS, 1997

Tabelul nr. 3

Structura populației de rromi ocupate (național, 1992 și rromii din județul Buzău august, 1997) (%)

Ocupația	Național (rromi 1992)	Rromi județul Buzău
Salariat	22,1	12,4
Patron	0,8	1,1
Lucrător pe cont propriu	77,1	86,5

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Tabelul nr. 4

Structura populației inactive la nivel național (1997) și pentru rromii din județul Buzău (%)

	Național	Rromi județul Buzău
Pensionar	50,9	21,5
Casnică	16,2	68,2
Elev sau student	23,2	8,2
Alte situații	9,7	2,1

Ponderea pensionarilor în rândul rromilor din județul Buzău este semnificativ mai mică decât cea la nivel național (21,5% față de 50,9%). Pe ansamblu, pensionarii sunt distribuiți în proporții relativ egale pe cele două medii de rezidență. Astfel 51,2% locuiesc în oraș iar restul de 48,8% în sat.

De asemenea, interesantă este și distribuția acestora după tipul de pensie. Astfel, 55,5% dintre pensionari beneficiază de pensie de vârstă, 32,6% pensionari beneficiază de pensie de boală și 11,9% primesc pensie de urmăș. Faptul că aproape o treime din totalul pensionarilor intră în categoria "de boală" pune în evidență și caracterul precar al sănătății în rândul populației de rromi din județ.

Nivelul de educație al pensionarilor este relativ scăzut, 93,4% din aceștia având cel mult 8 clase terminate și arată că cei mai mulți pensionari provin din rândul necalificaților.

71,7% dintre pensionarii ce beneficiază de pensie de vârstă sunt din mediul rural, iar restul de 28,3% sunt din mediul urban. În schimb, persoanele pensionate pe caz de boală au mediul de rezidență predominant orașul (77,7% dintre aceștia). Această situație a apărut, probabil, datorită faptului că o parte dintre salariații din

urban au lucrat în condiții de risc crescute în ceea ce privește îmbolnăvirile.

Ponderea casnicelor este de peste 4 ori mai mare în rândul populației de rromi din județul Buzău decât în cea la nivel național, și arată slaba participare a femeii pe piața muncii. La această situație contribuie trei factori: primul ține de modelul tradițional din cadrul familiilor de rromi în care bărbatul este principalul aducător de venit, cel de-al doilea de nivelul de instruire semnificativ mai scăzut în rândul femeilor. Dar probabil că cel mai important factor explicativ este cel care ține de numărul mare de copii născuți de femeile din rândul populației de rromi care "le obligă" să rămână acasă pentru îngrijirea copiilor.

Slaba participare la procesul de educație a rromilor din județul Buzău este reliefată și de ponderea scăzută a elevilor și studenților (8,2% față de 23,2% la nivel național).

În continuare, analiza se va centra doar pe populația de rromi din județul Buzău.

Prin cumularea populației active ocupate cu cea a pensionarilor rezultă ponderea persoanelor aducătoare de venituri permanente din totalul populației.

Tabelul nr. 5

Structura populației de peste 15 ani în funcție de ocupație (%)

Populație activă ocupată	48,7
Populație activă neocupată	19,7
Populație inactivă	31,6

Obținem astfel că 55,5% din populația de rromi de peste 15 ani este aducătoare de venituri. La nivelul întregii populații situația este și mai alarmantă: numai 36,6%¹² din persoanele cuprinse în eșantion aduc venituri. Această situație arată că o persoană ce aduce venituri trebuie să întrețină alte două persoane.

O parte dintre rromii de vârstă a treia apreciază că problema principală a lor este lipsa pensiei. Prin întrebarea "Cum vă veți întreține la bătrânețe" am descoperit o parte dintre strategiile de viață sau planurile de viitor ale subiecților respondenți în raport cu vârstă a treia.

Tinând cont de faptul că o parte dintre respondenți au vîrste între 18 ani și 30 de ani, răspunsul că nu s-au gândit încă apare ca normal, dar el arată în același timp, că o proporție importantă de rromi trăiesc cu grijile prezentului și mai puțin se orientează spre viitor.

O parte importantă dintre rromi cred că se vor întreține din pensie, fiind

vorba, pe de o parte, de cei care sunt la pensie acum și, pe de altă parte, de cei angajați cu carte de muncă și au, sau speră să atingă vechimea în muncă necesară pensionării. O altă categorie de rromi (24,4%) consideră că o sursă de ajutor la bătrânețe vor fi copiii mizând pe solidaritatea între generații care va contribui la parcurgerea cu ușurință a perioadei de inactivitate. Tot pe solidaritate, dar de data aceasta la nivelul rudelor și al prietenilor conțează un număr relativ redus de rromi (4,6%).

Un procent de 5,4% din rromi apreciază că se vor întreține la bătrânețe continuând să lucreze. Alte posibilități să trăiască din economii (1,9%) sau să meargă la azil (1,3%) apar în cazuri izolate, procentul mic al celor cu economii punând în evidență condițiile de viață dificile ale majorității rromilor. Proiectarea viitorului în raport cu vârstă a treia aduce o serie de clarificări în ceea ce privește strategiile de viață ale rromilor.

Tabelul nr. 6

Întreținere la bătrânețe (%)

Nu m-am gândit încă	31,9
Din pensie	30,5
Mă vor ajuta copiii	24,4
Voi mai lucra	5,4
Ajutor de la rude, prieteni	4,6
Din economii	1,9
Mă duc la azil	1,3

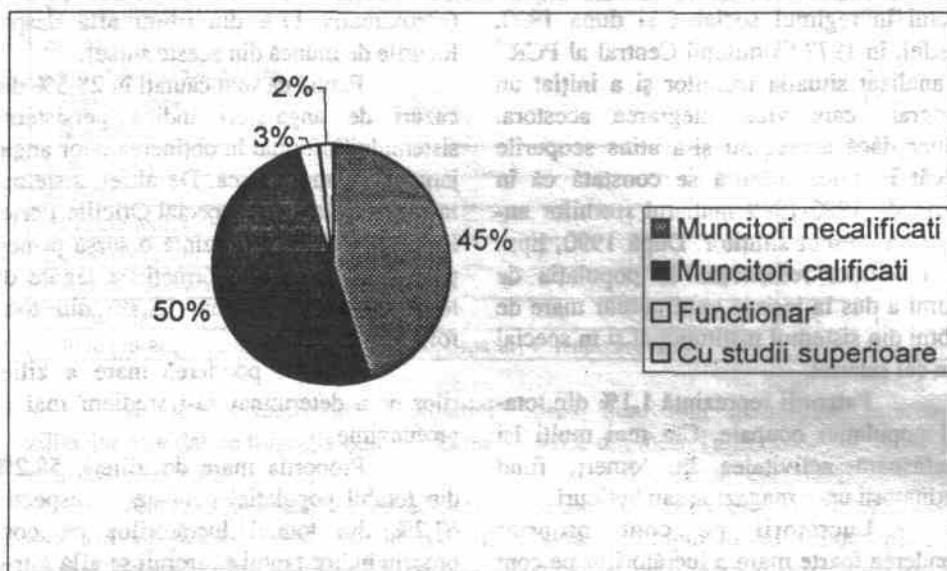
Tabelul nr. 7

Structura populației ocupate (%)

Salariați	12,4
Patroni	1,1
Lucrători pe cont propriu, din care:	86,5
comerțianți	3,6
liber profesioniști	9,4
agricultori	13,6
lucrători ocazionali în străinătate	0,7
zilieri	58,2

SITUATIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDETUL BUZĂU

Distributia salariatilor in functie de calificare

Salariatii

Din totalul populației ocupate, numai un procent de 12,4% reprezintă salariați.

După cum se observă, ponderea principală o dețin muncitorii (calificați și necalificați), fapt care arată gradul scăzut de instruire și pregătire profesională a populației de rromi din județ. Funcționarii și angajații cu studii superioare se întâlnesc în 4,7% din totalul salariaților.

În studiul nostru am încercat să descoperim dacă transformările survenite după 1990 au afectat semnificativ populația salariață din rândul romilor care locuiesc în județul Buzău. Prezentăm numărul salariaților în diferite intervale de timp pentru a configura această tendință de scădere.

Tabelul nr. 8
Numărul de salariați din rândul
populației de romi din județul Buzău,
pe ani

Anul	Număr
1980	486
1989	635
1990	434
1997	192

În 1997, comparativ cu 1989, numărul salariaților a scăzut de aproximativ 3 ori, fapt care ar putea fi explicat în două moduri: pe de o parte, domeniile în care erau angrenați în muncă romii și-au restrâns activitățile (de exemplu, în construcții), iar pe de altă parte, nu în puține cazuri, romii au fost primii concediați. Această idee este susținută și de studiul realizat în 1992 la nivel național menționat anterior (Tiganii între ignorare și îngrijorare).

Chiar dacă am folosit cifre absolute în conturarea acestei imagini putem spune că ele reflectă de fapt politica față de rromi în regimul socialist și după 1990. Astfel, în 1977 Comitetul Central al PCR¹³ a analizat situația rromilor și a inițiat un program care viza integrarea acestora. Chiar dacă acesta nu și-a atins scopurile decât în mică măsură se constată că în perioada 1980-1989 numărul rromilor angajați a crescut semnificativ. După 1990, lipsa unei politici referitoare la populația de rromi a dus la ieșirea unui număr mare de rromi din sistemul instituțional și în special din cel salarial.

Patronii reprezintă 1,1% din totalul populației ocupate. Cei mai mulți își desfășoară activitatea în comerț, fiind deținătorii unor magazine sau buticuri.

Lucrătorii pe cont propriu: ponderea foarte mare a lucrătorilor pe cont propriu, 86,5% din totalul populației ocupate, este o caracteristică specifică a populației de rromi.

Rromii se confruntă cu o problemă dificilă, și anume, aceea de a găsi locuri de muncă (doar 13,5% dintre ei având o ocupație permanentă). Rromii plasează lipsa locurilor de muncă pe locul al doilea în ceea ce privește problemele lor (după lipsa mâncării), fapt care ne-a determinat să urmărim și principalele surse de obținere a informațiilor privind potențialele locuri de muncă.

Este de remarcat comportamentul activ de căutare a locurilor de muncă care apare în 38,8% din cazuri.

De asemenea, putem evidenția solidaritatea în rândul familiilor de rromi și în cadrul comunităților respective (aproximativ 17% din rromi află despre locurile de muncă din aceste surse).

Faptul că sunt căutați în 28,5% din cazuri de angajatori indică persistența sistemului informal în obținerea unor angajamente pentru muncă. De altfel, sistemul instituționalizat și în special Oficiile Forțelor de Muncă nu reprezintă o sursă principală de obținere a informațiilor legate de locul de muncă (numai 15,7% din total folosind-o).

Zilierii: ponderea mare a zilierilor ne-a determinat să-i studiem mai în profunzime.

Proportia mare de zilieri, 58,2% din totalul populației ocupate și respectiv 67,2% din totalul lucrătorilor pe cont propriu indică faptul că rromii se află într-o situație dificilă în ceea ce privește ocuparea și, implicit, procurarea veniturilor necesare asigurării traiului de zi cu zi. Domeniile principale în care lucrează zilieri ne oferă o imagine sugestivă asupra situației: agricultură, construcții, zidărie. O parte se declară zilieri chiar dacă ei lucrează foarte puțin pe parcursul unui an. Astfel, o mare parte dintre aceștia ar putea fi încadrați în categoria fără ocupație.

Agricultura este domeniul în care munca zilierilor este cea mai frecventă, peste 2/3 din total.

De asemenea, în zidărie și în construcții proporția zilierilor este semnificativă: aproximativ 22% din totalul zilierilor.

Tabelul nr. 9

Sursele principale de obținere a informațiilor privind locurile de muncă (%)

Sursa	Procent
Merg ei să caute	38,8
Sunt căutați de angajatori	28,5
De la rude, prieteni	10,4
De la oficiile forțelor de muncă	9,6
De la vecini	6,6
Altele (radio, TV, presă, autorități locale, ferme)	6,1

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

II. Situația socială

Tabelul nr. 10

Distribuția zilierilor după tipul de muncă prestată (%)

Tipul de muncă prestată	%
În agricultură	67,0
din care:	
- agricultură în sens larg	29,9
- prășit/ coasă	35,4
- la grădină	1,7
Construcții	15
Zidărie	7,1
Pe la oameni, orice	3,5
Curățenie, menaj	2,5
Lucrător, descarcător	1,1
Cărămidărie	1,0
Altele (cărăușie cu atelajele, tăiat lemn, ospătar, vulcanizare auto)	2,8

Un aspect interesant al situației zilierilor este dat de migrația pentru găsirea unui loc de muncă.

Astfel, 65,4% din totalul acestora lucrează în județul Buzău și în mediul rural. Este vorba despre zilieri în agricultură. Deplasările în alte județe, la sat, pentru a găsi locuri de muncă cu caracter sezonier reprezintă numai 1% din totalul cazurilor de zilieri. Această distribuție pune în evidență o situație nouă, deoarece muncile în agricultură, cu caracter sezonier, desfășurate până în 1989, presupuneau un intens flux migrator către județele cu suprafețe agricole intense (Brăila, Constanța). Restrângerea posibilităților de a lucra ca zilieri în agricultură odată cu apariția legii fondului funciar și mai ales cu preconizata desființare a IAS-urilor îi va aduce pe cei mai mulți dintre rromi în imposibilitatea de a găsi locuri de muncă. Tânără cont de ponderea însemnată a acestora în totalul populației ocupate și de faptul că puțini au pământ în proprietate, autoritățile centrale și locale ar trebui să găsească strategii alternative pentru atenuarea situației dificile în care se află rromii.

Zilieri care lucrează în orașe (Buzău și Râmnicu-Sărat) reprezintă 24,2% din totalul acestora. Este cazul, în special, al celor care lucrează în zidărie și construcții. Deplasările acestora în alte județe, la

oraș, sunt mai numeroase reprezentând 3,5% din totalul zilierilor.

Deoarece caracterul temporar al muncii de zilier este determinat de perioada din timpul anului (anotimp), cei mai mulți lucrează vara și primăvara (47,9% și respectiv 45,9%), și destul de puțini toamna. În sezonul de iarnă sunt foarte rare cazurile de ocupare temporară, dat fiind faptul că, atât în agricultură, cât și în construcții, activitățile se restrâng în cea mai mare parte. Dificultățile în obținerea unor venituri constante constituie una din mariile probleme ale zilierilor rromi din județul Buzău.

Un alt punct urmărit în studiu nostru se referă la numărul de zile lucrate de către zilieri până în luna iulie (inclusiv) în anul 1997. Distribuția răspunsurilor arată o situație îngrijorătoare:

20,6	au lucrat maxim 10 zile
24,7	au lucrat maxim 20 de zile
23,4	au lucrat maxim 30 de zile
21,5	au lucrat maxim 60 de zile
9,8%	au lucrat peste 60 de zile

Zilierii din agricultură sunt cei mai dezavantajați, deoarece puțini au lucrat mai mult de 10 zile pe lună. Ca urmare, veniturile obținute de către rromii zilieri în agricultură sunt foarte reduse. La

Tabelul nr. 11

Sumele primite pentru o zi de muncă (%)

sub 9.000 lei	7,9
între 10.000-15.000 lei	32,3
între 15.000-20.000 lei	47,3
peste 20.000 lei	12,5

Situatia pentru iulie 1997

Zilier în agricultură	Zilier construcții	Salariul mediu net pe economie
150.000	400.000	≈ 600.000

această situație contribuie doi factori: numărul mic de zile lucrate și sumele primite pentru o zi de muncă.

Zilierii în construcții și zidărie au o situație ceva mai bună dacă ținem cont de cei doi factori menționați anterior.

Putem face următoarea estimare: zilierii din agricultură au lucrat în medie 10 zile pe lună și au fost plătiți cu 15.000 lei pe zi, iar cei din construcții au lucrat în medie 15 zile pe lună și au fost plătiți cu 20.000 lei pe zi.

După cum se observă din tabel, zilierii din agricultură au venituri lunare egale cu 1/4 din salariul mediu net pe economie, iar cei din construcții 2/3 din salariul mediu net pe economie, în luna iulie.

Zilierii din mediul rural primesc și produse pentru muncile prestate. De multe ori lucrează pentru mâncare sau pentru făină și mălai. O altă situație interesantă întâlnită în mediul rural este cea a împrumuturilor de bani de la persoanele mai înstărite și pentru achitarea acestor datorii se prestează muncă de zilier.

Zilierii romi desfășoară activitățile în principal pe baza unor înțelegeri verbale (90% din aceștia), și în puține cazuri (10%), pe baza unor înțelegeri scrise.

Agricultorii constituie o grupă ocupațională specifică mediului rural și reprezintă 13,6% din totalul populației ocupate. Romii lucrează pământul avut în proprietate și, în rare cazuri, se află în situația de arendași. Cea mai frecventă suprafață

deținută de romi este cea de 5000 m² și apare, în principal, în localitățile unde a existat un excedent de pământ, fiind distribuit conform Legii 18.

Liber profesioniștii sunt persoane care desfășoară activități pe cont propriu în diferite domenii: construcții, tăiat lemne, fierărie, cizmarie, șoferie/ cărăusie, muzică, spoitorie, tâmplărie, căramidărie.

Ponderea lor în totalul populației ocupate este 9,4%.

Comerțanții sunt persoanele care pe baza unor autorizații vând diferite produse (agricole și neagricole). În această categorie am inclus și vânzători de sticle și borcani, ceaiuri.

Populația ocupată și nivelul de educație

Principalul determinant al ocupației este nivelul de instruire.

Aproximativ 80% din salariații necalificați au ca nivel de pregătire maximum 8 clase terminate. În schimb, salariații calificați în cea mai mare parte a lor (57%) au cel puțin școală profesională, iar ceilalți 43% au un nivel de instruire cuprins între 4 și 8 clase.

Pentru patroni putem spune că nivelul de educație nu determină în mare măsură acest statut profesional, deoarece aceștia au nivele de educație distribuite pe aproape întreaga gamă a posibilităților, mergând de la 4 clase încheiate până la școală postliceală inclusiv.

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

• Iată înfășurăt

Tabelul nr. 12

Distribuția muncitorilor după forma de învățământ absolvită (%)

Forma de învățământ absolvită						
	Nici o clasă	1-4 clase	5-8 clase	școală profesională	Liceu neterminat	Liceu terminat
Necalificat	16	13,7	49,4	9,1	8,0	3,4
Calificat		6,7	34,3	32,3	9,5	15,2

Tabelul nr. 13

Aspirații privind viitorul profesional al copiilor (%)

	%
Orice, numai să muncească	41,4
Muncitor	37,5
Ocupații cu studii superioare	17,2
Agricultor	3,9

Cea mai mare parte a zilierilor (86,2%) au nivel de educație sub 8 clase, 23,8% dintre aceștia neavând nici o clasă. Agricultorii au nivel de educație scăzut, 80% din aceștia având sub 8 clase. Pentru cele două ocupări este explicabil dacă ne gândim că practicarea acestor profesii și ocupăția în sine nu necesită un înalt nivel de pregătire.

Nivelul de educație al liber profesioniștilor și comercianților este asemănător, 80,2% și respectiv 88,8% dintre aceștia au cel mult 8 clase încheiate.

De remarcat ca printre liber profesioniști se întâlnesc și persoane cu școală profesională și chiar liceu (19,2% dintre aceștia).

Se poate constata că cea mai mare parte a rromilor din județul Buzău au ocupății care nu cer pregătire deosebită: 21,5% nu au nici o clasă, 46,3% din ei au cel mult 4 clase, 64,1% au maxim 8 clase.

Un indicator important în acest context se referă la aspirațiile legate de copii. Astfel la întrebarea "Ce ocupăție v-ar place să aibă copiii dvs.?" distribuția răspunsurilor este cea din tabelul 13.

Gruparea din tabelul 13 pune în evidență orientările dominante ale părinților în ceea ce privește viitorul profesional al copiilor.

Astfel, 41,4% din totalul rromilor au aspirații foarte reduse pentru copiii lor, dorind pentru aceștia orice ocupație, ceea ce arată un viitor destul de nesigur. Aceast răspuns se bazează pe nivelul de educație scăzut al copiilor din familiile de rromi.

Orientarea către meseria de muncitor apare în 37,5% din cazuri. În această categorie se află, de regulă, rromii salariați și rromii care trăiesc dispersați printre români.

Aspirația către profesii cu studii superioare apare în 17,2% din răspunsuri. Se constată, în acest caz, aspirații foarte ridicate pentru proprii copii dacă ne gândim că numai 0,6% dintre părinți au studii superioare.

Este de remarcat faptul că mai mulți rromi doresc pentru copiii lor meseria de muncitor față de cea de agricultor. Acest aspect indică într-o oarecare măsură neîncrederea rromilor față de posibilitățile de procurare a veniturilor din agricultură, mai ales în condițiile unor transformări profunde în ceea ce privește proprietatea asupra pământului.

Populația ocupată și mediul de rezidență

Ocupațiile sunt asociate în mare măsură cu mediul de rezidență.

Tabelul nr. 14

Populația ocupată și mediul de rezidență (%)

Ocupația	Rural	Urban
Salariați	39,5	60,5
Patroni	1,3	98,7
Zilieri	64,3	35,7
Agricultori	99,5	0,5
Liber profesioniști	59	41
Comerțianți	32,8	67,2

Salariații sunt întâlniți în procent semnificativ mai ridicat în urban decât în rural (60,5% față de 39,5%). De remarcat este faptul că cei mai mulți dintre muncitorii necalificați se găsesc în urban (75,5%), iar cei calificați sunt mai mulți în rural (54,7% din totalul lor).

Salariații funcționari și intelectuali sunt prezenti în cea mai mare parte în mediul urban (80% din total).

Patronii și comercianții au o pondere mai mare în mediul urban (98,7% și respectiv 67,2%) dat fiind faptul că orașul oferă multiple oportunități de afaceri.

Majoritatea absolută a agricultorilor se găsește în rural (99,5%).

Zilieri apar atât în mediul rural, cât și în cel urban, dar ponderea principală o dețin cei din rural care lucrează, de regulă, în agricultură. Zilieri în construcții și zidărie sunt din mediul urban.

Populația ocupată și profilul comunității în care trăiesc rromii

Între tipul de comunitate în care trăiesc rromii și populația ocupată din rând

dul acestora există asocieri semnificative.

Salariații provin în principal din comunitățile în care rromii locuiesc alături de români (49% din total). Aceasta poate să indice gradul mai ridicat de integrare a rromilor atunci când adoptă comportamentul majoritarilor.

Patronii se întâlnesc mai ales în comunitățile în care trăiesc și rromi și români (60%).

Zilieri, și agricultorii provin din comunitățile compacte de rromi (64,6% și respectiv 64%).

Pentru liber profesioniști și comercianți situația este asemănătoare, numai că ponderile sunt sensibil mai scăzute (50% și respectiv 42,3%).

Această configurație ne permite schițarea unor scurte concluzii:

- conviețuirea alături de români a contribuit în mare măsură la schimbarea statutului ocupațional al rromilor în sensul instituționalizării unor profesii care aduc venituri constante (în special cea de salariat);

Populația ocupată în funcție de comunități (%)

Ocupația	Trăiesc numai rromi	Trăiesc rromi și români	Zona e locuită în principal de români, dar trăiesc și câteva familii de rromi
Salariați	28	49	13
Patroni	25	60	5
Zilieri	64,6	31,1	4,3
Agricultori	64	34,1	1,9
Liber profesioniști	50	42,1	7,9
Comerțianți	42,3	40,3	17,4

Tabelul nr. 15

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabloul nr. 16

Structura populației ocupate pe sexe (%)

Ocupația	Bărbați	Femei
Salariat	76,2	33,8
Patron	70	30
Lucrător pe cont propriu	73,1	36,9
- Comerçiant	63,6	36,4
- Liber profesionist	74,7	25,3
- Muncă în străinătate	100	0
- Zilier	64,9	35,1
Agricultor	45,5	54,5

– rromii care trăiesc în comunitățile compacte sunt preponderent agricultori, zilieri și liber profesioniști.

Populația ocupată pe sexe

Din totalul populației ocupate aproximativ 2/3 îl reprezintă bărbații (64,8%).

Salariații și patronii sunt în cea mai mare parte a lor din rândul bărbaților (76,2% și respectiv 70%).

În cazul lucrătorilor pe cont propriu raportul este de 2 la 1 în favoarea bărbaților. Doar la categoria agricultori ponderea femeilor o depășește pe cea a bărbaților lor (54,5% față de 45,5%).

Această situație confirmă, de fapt, slaba participare a femeii pe piața muncii și indică, într-o oarecare măsură, o direcție de intervenție pentru soluționarea problematicii socio-economice a populației de rromi. Aceasta implică, pe de o parte, creșterea nivelului de instruire a femeilor, și pe de altă parte, în măsura posibilităților, reconsiderarea statutului femeii în familiile de rromi și în general pe piața muncii.

Relația meserii – ocupații

Este interesant de urmărit dacă meseriile cunoscute se regăsesc în ocupațiile actuale și care este asocierea.

Se cuvin câteva observații:

– cei care mai practică încă meseriile tradiționale sunt foarte puțini.

Este vorba de lăutari și ceaunari care se declară liber profesioniști;

– meseriile moderne se regăsesc la salariați în cea mai mare parte, și destul de puțin în cazul pensionarilor și zilierilor (din construcții);

– cei care nu au meserie sunt, de regulă, persoanele fără ocupație, zilierii din agricultură și casnicele;

– șomerii provin din rândul celor cu meserie salariați și foarte puțini din rândul absolvenților de școală profesională sau liceu din ultimii ani, dat fiind faptul că aceste nivele de școlarizare sunt rar atinse;

– meseria de agricultor se regăsește la persoane ocupate parțial, și în special la zilieri.

Tabloul general meserii-ocupații pune în evidență o slabă asociere între calificarea rromilor și ocupația lor actuală. Se poate spune că ultimii ani au afectat în mare măsură nivelul de integrare a rromilor pe piața muncii, mulți dintre ei fiind obligați să recurgă la activități marginale de procurare a veniturilor, și în special la cele pe cont propriu.

Aspecte privind proprietățile și oportunitatea împrioprietăririi cu pământ

După cum s-a putut observa din descrierile și analizele anterioare nivelul de ocupare al populației de rromi din județul Buzău este destul de redus. De aceea ne-am propus să descoperim dacă proprietățile deținute de aceștia ar putea să suplimească

într-o oarecare măsură lipsa ocupărilor aducătoare de venituri permanente.

Unele gospodării de rromi au proprietăți care, în mod normal, reprezintă o altă sursă potențială de venituri.

Chiar dacă aproape toți rromii au în proprietate o locuință, 85,6%, cei mai mulți dintre ei trăiesc în condiții precare, pe de o parte datorită spațiului redus de locuit, și pe de altă parte, datorită dotărilor foarte slabe. Aceste aspecte vor fi prezentate pe larg la secțiunea locuință și condiții de locuit.

Foarte puțini dintre rromi au în gospodăriile lor animale și păsări: 44,8% au păsări, 21,9% porci, 7,6% cai, 6,7% bovine și 3,1% ovine. Această situație dificilă este completată și de estimarea făcută de ei privind asigurarea de produse animale (carne, lapte, ouă) din producție proprie. Astfel, 69,2% dintre rromi nu au obținut asemenea produse, 26,7% au obținut în mică măsură, iar restul (4,1%) au obținut în mare măsură. Foarte puțini rromi își pot asigura consumul de produse animale din producția proprie (autoconsumul).

Problema pământului și a proprietății asupra lui este, de asemenea, relevantă pentru obiectivele studiului nostru. Si în acest caz, tabloul conturat arată o situație precară a rromilor din județul Buzău. Astfel, numai 27,2 % dintre aceștia au pământ arabil în proprietate și, în procente nesemnificative, alte tipuri de suprafete (fânețe, vîi, livezi, păsuni, păduri). Cei mai mulți dintre cei care au pământ arabil în proprietate au suprafete relativ reduse care merg până la maxim 1 ha.

Astfel, obținerea de produse de natură vegetală din suprafetele avute în

proprietate este foarte redusă. În 70,9% din cazuri, rromii care au pământ apreciază că nu au obținut astfel de produse; 23,5% apreciază că au obținut, dar în mică măsură, iar aproximativ 5% spun că au obținut în mare măsură. La nivel național, Diagnoza Calității Vieții 1997 arată o situație diferită în ceea ce privește autoconsumul. Astfel, 62,4% din populația la nivel național a obținut produse de natură vegetală și animală, și 37,6% nu au obținut astfel de produse.

Pentru a testa oportunitatea împrietăririi rromilor, aceștia au fost întrebați ce ar face cu pământul dacă l-ar primi în proprietate? Distribuția răspunsurilor este următoarea:

L-ar lucra	88,7%
L-ar vinde	4,6%
L-ar da în arendă	6,7%

Se poate constata că marea majoritate estimează că ar utiliza efectiv pământul, ceea ce apare ca indicator important în descoperirea posibilităților de soluționare a problemelor economice și sociale ale rromilor din județ.

Pe medii rezidențiale (rural și urban) distribuțiile sunt asemănătoare, dar au și o serie de particularități.

Astfel, în mediul rural proporția celor care ar utiliza pământul este foarte mare (97,0%) iar în urban este ușor mai scăzută (82,7%). Diferențe semnificative apar în ceea ce privește arendarea. Cei din mediul urban sunt mai inclinați să-l arendeze (10,2%) spre deosebire de cei din rural (1,8%).

Tabelul nr. 17

Modul de utilizare al pământului după primirea în proprietate

	Rural	Urban
L-ar lucra	97,0	82,7
L-ar vinde	1,2	7,1
L-ar da în arendă	1,8	10,2

Plecând de la constatarea că rromii au puțin pământ în proprietate și înănd cont că resursele de teren sunt limitate în multe localități incluse în studiu nostru am urmărit să obținem și informații despre dorința rromilor de a se muta în alte localități dacă ar primi pământ. Prin asociere cu dorința de a se muta în alte localități, problema împroprietării capătă altă configurație. La nivelul județului ea este următoarea: din cei care l-ar lucra, 39,1% s-ar muta, iar 60,9% nu s-ar muta în altă localitate. Pentru cei care l-ar da în arendă răspunsurile sunt în majoritate "nu s-ar muta".

Pe medii rezidențiale mai dispuși ar fi să se mute cei din mediul urban (38%) decât cei din mediul rural (35,3%). Această situație este determinată de faptul că în rural relațiile comunitare sunt mai strânse și se păstrează încă un stil de viață tradițional, precum și probabil datorită faptului că o parte dintre ei au pământ. Romii din rural sunt și mai puțin dispuși să-și asume riscul mutării definitive care ar implica o serie de transformări în viața lor. Corelația evidență între împroprietăre și stabilirea domiciliului în altă localitate apare doar în cazul celor care doresc să lucreze pământul.

În legătură cu alte proprietăți care ar putea aduce venituri sau ar fi mijloace de procurare a acestora, situația este și mai dificilă. Numai 3,2% dintre acești dețin autoturisme și 2% ateliere (cuprotoare, topitorii).

Concluzii

Gradul de ocupare al populației de rromi din județul Buzău este mult mai mic decât cel al populației la nivel național (48,7% față de 63,6%).

Din totalul populației ocupate aproximativ 2/3 îl reprezintă bărbații (64,8%).

Din totalul populației ocupate, numai 12,4% sunt salariați.

Aproximativ 80% din salariații

necalificați au ca nivel de pregătire maximum 8 clase terminate. În schimb, salariații calificați în cea mai mare parte a lor (57%) au cel puțin școală profesională, iar ceilalți 43% au un nivel de instruire cuprins între 4 și 8 clase.

Salariații provin în principal din comunitățile în care rromii locuiesc alături de români (49% din total). Aceasta poate să indice gradul mai ridicat de integrare a rromilor atunci când adoptă comportamentul majoritarilor.

Cei mai mulți dintre rromii din județul Buzău sunt lucrători pe cont propriu (86,5%).

Proportia mare de zilieri, 58,2% din totalul populației ocupate și respectiv 67,2% din totalul lucrătorilor pe cont propriu, indică faptul că rromii se află într-o situație dificilă în ceea ce privește ocuparea și, implicit, procurarea veniturilor necesare asigurării traiului de zi cu zi.

Ponderea pensionarilor în rândul rromilor din județul Buzău este semnificativ mai mică decât cea la nivel național (21,5% față de 50,9%).

Ponderea casnicelor este de peste 4 ori mai mare în rândul populației de rromi din județul Buzău decât în cea la nivel național, și arată slaba participare a femeii pe piața muncii.

Proprietățile deținute de către rromii din județul Buzău sunt foarte reduse și oferă puține posibilități de obținere a veniturilor prin utilizarea acestora.

Sorin Cace

6. Situația materială a gospodăriilor

Cadrul de analiză

Pentru aprecierea situației economice a populației de rromi au fost luați în considerare atât indicatori de venit, cât și

indicatori care reflectă avuția acumulată, respectiv proprietățile, condițiile de locuit sau bunurile aflate în dotarea gospodăriei. Pentru ambele categorii de indicatori se impun câteva precizări.

La calcularea *venitului total al gospodăriei* s-au avut în vedere veniturile care au contribuit la formarea bugetul familiei (gospodăriei) în luna în analiză (iunie 1997). Acestea au cuprins:

- *venituri din surse regulate*, formale, constituite din salarii, pensii, alocații pentru copii, beneficii de șomaj, ajutor social, pensii alimentare, pensii pentru handicap și bursele elevilor;

- *venituri permanente din activități pe cont propriu*, venituri reprezentând *contravaloarea produselor obținute și consumate* provenind din propria gospodărie;

- *veniturile reprezentând contravaloarea produselor și serviciilor primite* pentru munca depusă;

- *venituri nepermanente*, care se referă în principal la *veniturile ocazionale*, dar iau în considerarea și eventualele căștiguri deosebite (substanțiale), întâmplătoare, obținute de membrii gospodăriei în ultimele 3 luni, și care ar fi putut susține finanțarea gospodăriei o perioadă mai îndelungată. Deoarece nu a fost indicat momentul obținerii acestora, pentru a reduce distorsiunile, aceste venituri au intrat în calculul venitului total cu o treime din valoarea declarată.

Proprietățile avute în vedere au fost în principal acelea care oferă familiei

posibilitatea să-și suplimenteze veniturile sau să îngăzduiească acesteia resurse necesare traiului. Este vorba despre:

- curtea din jurul casei;

- animalele pe care le cresc;

- diverse alte suprafețe de pământ aflat în proprietatea membrilor gospodăriei;
- alte proprietăți, cum sunt ateliere, utilaje agricole, autoturisme etc.

Pentru aprecierea condițiilor de locuit și a dotării locuinței au fost folosiți doi indici sintetici, calculați pe baza a căte unui set de indicatori primari. Datele primare care au stat la baza indicilor sintetici sunt prezentate în tabelul 1.

Gruparea indicatorilor primari în indicii sintetici a urmărit să evite pe cât posibil dezechilibrele urban-rural, dar și să răspundă unor cerințe minime privind satisfacerea diferitelor categorii de nevoi ale indivizilor.

În cazul indicelui de locuire, pentru a nu-i dezavantaja pe cei care locuiesc la bloc, am considerat că itemul privind "proprietatea asupra unei suprafețe de curte" nu este necesar și nu a intrat în calculul indicelui sintetic.

În cazul indicelui de dotare, gruparea bunurilor este într-o și mai mare măsură discutabilă. Am considerat însă că în acest mod se poate surprinde gradul de acoperire a diverselor categoriilor de nevoi ale indivizilor, de la cele primare, la cele de timp liber, la standardele zilelor noastre.

Tabelul nr. 1

Indicatori primari de calcul al indicilor sintetici

Indicele de locuire	Indicele de dotare, a grupat bunurile din dotarea locuinței astfel
existența unei locuințe (proprietate sau cu chirie) prezența în locuință a bucătăriei propriu zise prezența în locuință a băii propriu zise legătura la sistemul de canalizare, legătura la sistemul de energie electrică proprietatea asupra unei suprafețe de curte, aprecierea locuinței ca fiind bună	aragaz, frigidier, TV alb-negru sau color radio, casetofon/ magnetofon/ pick-up/ CD mașină de spălat, aspirator, congelator, telefon autoturism, motoretă, căruță, bicicletă camera de luat vederi, video-casetofon

O primă discuție este legată de itemii 3 și 4. Dincolo de diferențele de preț, televizorul color și casetofonul sunt bunuri de consum specifice timpurilor moderne, ceea ce ar putea constitui un contra-argument pentru gruparea pe care am făcut-o. În discuție este în principal radio-ul, care poate înlocui televizorul ca sursă de informații, și parțial casetofonul/ magnetofonul ca mijloc de petrecere a timpului liber. În cele din urmă am grupat radio-ul la un loc cu casetofonul pentru a evita probabilele duble înregistrări, datorate caracteristicilor echipamentelor audio moderne, care le includ pe ambele (și eventual CD-ul). Ca și televizorul alb-negru, magnetofonul, și pick-up-ul nu mai sunt la moda; ele sunt expresia tehnologiilor de acum 15-20 de ani (și poate mai mult) și sunt tot mai rar întâlnite.

Au fost grupate într-o aceeași categorie mașina de spălat, aspiratorul, congelatorul și telefonul deoarece nu sunt absolut necesare într-o gospodărie, ceea ce face ca prezența lor să exprime (prin comparație cu gospodăriile care nu le au în proprietate) un plus de bunăstare materială, dacă nu chiar un stil de viață diferit.

Mai delicată este problema mijloacelor de deplasare, acesta fiind criteriul asocierii autoturismului, căruței, bicicletei și motocicletei într-o aceeași grupă. Discuția este legată în principal de autoturism și căruță, care diferă atât ca preț de achiziție, cât și din punct de vedere al funcționalității lor. Pe de altă parte, separarea lor în doi itemi ar fi însemnat că ambele sunt necesare pentru ca o gospodărie să se poată bucura de bunăstare materială, ceea ce este fără îndoială eronat. Dincolo de numărul mic de cazuri, un argument în plus pentru această asociere 1-a constituit faptul că pentru gospodăriile în discuție ele se separă după mediul de rezidență (automobil-urban, respectiv căruță-rural), prin urmare răspund unor nevoi diferențiate. Asocierea bicicletei și a motoretei la această grupă este chiar mai forțată. Datorită numărului

mic de cazuri, un prim impuls a fost acela de a le ignora. Un al doilea raționament a condus la constituirea lor într-un item separat, idee la care am renunțat, deoarece nici una nu substituie integral automobilul sau căruța și nici nu asigură satisfacerea unei nevoi suplimentare a gospodăriei. Prin urmare, soluția cea mai bună a părut să fie includerea lor în această grupă, în lipsa autoturismului/ căruței, ele oferind posibilitatea satisfacerii unei nevoi în plus, fiind în cazuri extreme atât mijloc de deplasare, cât și mijloc de muncă.

Indicii sintetici au fost calculați pe baza unei medii aritmetice simple. Număratorul a contorizat câți dintre acești itemi sunt prezenti în gospodărie, urmând ca acesta să se dividă la numărul total posibil de itemi: 8, respectiv 7. În acest mod, în cadrul indicatorilor s-a acordat fiecărui dintre itemi o importanță egală. Același lucru se întâmplă și între cei doi indicatori sintetici, deși, în aprecierea bunăstării materiale, indicele de locuire ar putea fi creditat cu un plus de "greutate". În lipsa unei grile de ponderare riguroase am ignorat aceste inconveniente. Indicatorii iau, prin urmare, valori între 0 și 1. Cu cât sunt mai mici, cu atât reflectă condiții de locuit mai precare, respectiv o dotare mai precară a locuinței. Cu cât se apropiu mai mult de unitate, cu atât reflectă apropierea de bunăstare.

În cazul de față, atât indicele de locuire, cât și cel de dotare acoperă integral plaja de valori teoretic posibile, de la 0 la 1. Merită reținut însă că pentru ceva mai mult de o treime dintre gospodării (34,2%) valoarea indicelui de dotare este zero, ei neavând în proprietate nici unul dintre bunurile menționate.

Veniturile

În calculul venitului total al gospodăriei au intrat aşadar *venituri formale* (regulate, oficial înregistrate) și *venituri de tip informal* (neregulate, care "scapă" înregistrării).

În cadrul veniturilor formale, identificate la 87,4% dintră gospodării, cea mai frecventă sursă este alocația pentru copii, de care beneficiază 63,3% din cazuri, urmată de salarii și pensii, prezente la căte 22,3% dintre gospodării. Ajutorul social a constituit sursă de venit pentru 5,9% dintre gospodării, restul veniturilor formale fiind întâlnite (fiecare) la mai puțin de 5% din situații.

Veniturile de tip informal se regăsesc la 65,6% dintre gospodării. Ele se distribuie pe un interval larg de valori, ceea ce și induce, cum vom vedea, variații mari ale venitului pe persoană.

Cele mai frecvente venituri informale sunt cele nepermanente, formate în majoritate din venituri ocazionale. Deși întâlnite la aproape 50% dintre gospodării, jumătate dintre veniturile ocazionale n-au depășit nivelul salariului minim pe economie de la acea dată. Ele provin în mare parte din activitatea de zilier. Acest aspect, alături de frecvența mare cu care veniturile ocazionale participă la crearea veniturilor gospodăriilor, a pledat pentru includerea lor în calculul venitului total al gospodăriei pe luna analizată, în condițiile în care veniturile ocazionale declarate ca fiind ultimele obținute, nu neapărat au și fost câștigate în luna iunie.

Veniturile nepermanente, reprezentând eventualele câștiguri deosebite, au fost identificate la 2,8% dintre gospodării. Ele pot proveni din orice sursă de venit. În urma analizei răspunsurilor s-a dovedit că

doar o parte dintre acestea verifică ipoteza avută în vedere inițial. Termenul "deosebite" are desigur și o determinare subiectivă, astfel că cei 300.000 lei proveniți din tăiatul lemnelor, ai unei familii fără alte venituri în afara alocațiilor pentru copii se înscriu în aceeași categorie cu cele căteva zeci de milioane ale unei familii cu două persoane active, fiecare cu salarii mai mari decât dublul salariului mediu pe economie, proveniți din vânzarea unei case sau a unei mașini.

Sensul comun al termenului "cont propriu" nu face referire neapărat la o activitate legală, înregistrată. Cum nu s-a făcut nici o specificare în legătură cu sursa nici unuia dintre aceste venituri, pe lângă activitățile oficial înregistrate, ele pot include atât venituri provenind din activități legale, dar neînregistrate, și prin urmare informale, cât și din activități depășind limita legalității. Este rezonabil să credem că majoritatea declarațiilor se înscriu în rândul primelor două tipuri de astfel de venituri. Gama activităților incluse în această categorie acoperă veniturile din afaceri, pe cele provenind din practicarea activității de liber profesionist (în special zidărie) sau din comercializarea produselor (nu neapărat aceleasi întotdeauna, nu neapărat cu frecvență constantă și nu neapărat obținute legal).

Un argument în favoarea acestei grupări îl constituie faptul că la analiza mai amănunțită a celor trei tipuri de venit se constată că limitele dintre ele sunt destul de

Tabelul nr. 2

Mărimea veniturilor informale obținute în gospodărie (% din total gospodării)

tipul de venit	sub Sm ^a	peste Sm, dar sub SM ^b	peste SM	total
nepermanent	venituri ocazionale	25,4	14,6	45,6
permanent, pe cont propriu	câștiguri deosebite	0	1,1	1,7
primit		3,2	6,2	11,0
din gospodărie		9,9	5,0	15,6
		9,5	2,8	12,3

^a) Sm (salariul minim pe economie) = 150 000 lei; SM (salariul mediu pe economie) = 600 000 lei – iunie 1997

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

neclare. Astfel, cei 300.000 lei proveniți din tăiatul lemnelor ar fi putut foarte bine reprezenta venituri ocazionale, după cum 1.500.000 lei proveniți din vânzarea de usturoi (ceapă) declarate și înregistrate ca venituri ocazionale ar fi putut fi menționate drept câștiguri deosebite. La fel de incertă este și linia de demarcare dintre veniturile pe cont propriu și cele ocazionale, cum este, spre exemplu, cazul veniturilor din activitatea de zidărie, care la un nivel de 2 milioane ar fi putut fi menționată la oricare dintre celelalte două categorii.

Mai mult sau mai puțin voluntar, veniturile, în special cele informale, datorită instabilității lor, sunt în mod obișnuit expuse subdeclarării. În cazul veniturilor populației de rromi, în care frecvența veniturilor informale este ridicată, această ipoteză trebuie o dată în plus avută în vedere.

Deși cu o medie foarte scăzută, 93.824 lei, fără diferențe semnificative pe cele două medii de rezidență (106.617 lei în urban, respectiv 93.568 lei în rural), venitul pe persoană acoperă intervalul de valori cuprins între 0 și 1,9 milioane lei. Aceasta constituie un prim indiciu al eterogenității populației de rromi. Valorile din partea superioară a intervalului ar putea infirma ipoteza subdeclarării. Pe de altă parte, faptul că 5,8% dintre gospodării nu au declarat venituri, iar 80% dintre ele au venitul pe persoană sub 150.000 lei, constituie argumente în favoarea susținerii acestei ipoteze.

Este de discutat dacă cheltuiala totală a unei familii nu este un indicator al situației economice a gospodăriei mai bun decât veniturile. Experiența a arătat că, în cazul anchetelor efectuate la un moment fix, în care se chestionează asupra buge-

tului de venituri și cheltuieli al unei familii, cheltuielile tind să fie supraestimate, și prin urmare, să fie un indicator la fel de aproximativ ca și veniturile, care tind să fie subestimate. Tabelul de mai jos prezintă comparativ nivelul veniturilor și al cheltuielilor medii pe persoană, pe decile de venit. În analiza de față cheltuielile cuprind cheltuielile pentru alimente, băuturi, tigări, îmbrăcăminte-încălțăminte, chirii (întreținere), îngrijirea sănătății, școală. Alături de cheltuieli am calculat și un indicator de consum, care adaugă la cheltuieli contra-valoarea produselor și serviciilor primite pentru muncă depusă și pe cea a produselor obținute din gospodărie.

În legătură cu veniturile celor mai sărace 10% dintre gospodării trebuie menționat că ceva mai mult de jumătate dintre acestora nu au declarat nici un fel de venit.

O a doua observație se referă la aceleși 10% gospodării, ale căror cheltuieli medii pe persoană sunt "supraestimate", ca și cele ale gospodăriilor decilei a 4-a, în apropierea veniturilor D6, și nu la nivelul următoarei, cum ar fi fost poate de așteptat.

O a treia remarcă este legată de nivelurile celor trei indicatori în raport cu această grupare. Veniturile celor mai bogăți 10% sunt împărtășiate pe un interval larg de valori, ceea ce face ca valoarea lor medie să fie puțin reprezentativă ca valoare de grup. Chiar în cadrul grupei, venitul mediu pe persoană al primilor 5% este o treime din cel al ultimilor 5%, care se situează puțin peste salariul mediu pe economie al aceluiași moment (vezi grafic 1). Pentru cei mai bogăți 1% venitul mediu pe persoană în luna iunie a depășit 1,5 milioane lei.

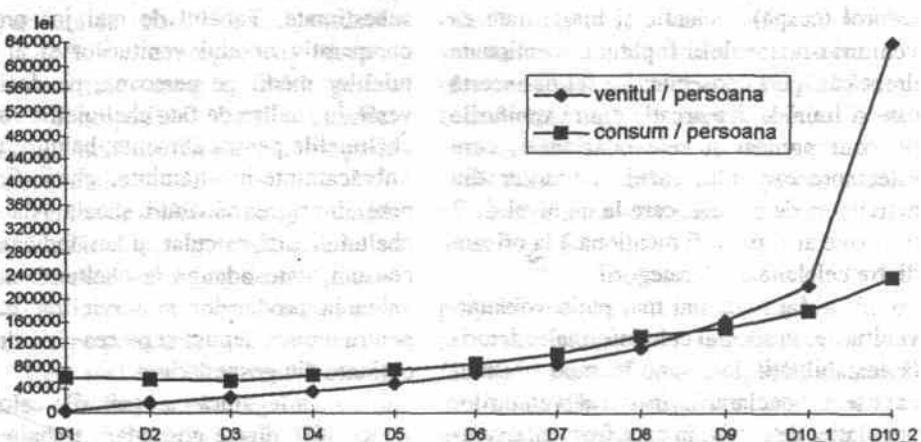
Tabelul nr. 3

Distribuția veniturilor și cheltuielilor pe decile ale venitului pe persoană
-lei/ persoană, valori medii de grup-

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
venituri	2947	15847	26265	37935	52302	68593	87035	113646	160576	428671
cheltuieli	61144	57114	52254	62173	69679	80553	95363	124404	130107	163592
consum	61798	58290	53773	64840	74581	87571	103530	135622	148075	209360

Graficul nr. 1

venitul și consumul mediu pe persoană în raport cu decilele de venit

Notă: Cele mai bogate 10% (decila a 10-a) gospodării sunt prezentate în grafic în două subgrupe: D10_1 reprezentând prima jumătate a acestora, respectiv D10_2 -reprezentând cele mai bogate 5% gospodării.

Această variație este indusă de veniturile nepermanente, care ating valori de ordinul milioanelor. Cu toate acestea, veniturile ocazionale se întâlnesc mai frecvent în rândul gospodăriilor sărace, în quantum cel mult egal cu salariul mediu pe economie. Coroborând cu nivelul scăzut al veniturilor acestui segment de populație este de presupus că veniturile ocazionale constituie o sursă frecventă de venit pentru aceste familii și că acest ultim venit ocazional declarat este probabil chiar cel al lunii în discuție.

Spre deosebire de venituri, cheltuielile și consumul mediu pe persoană cresc din jurul valorii de 60.000 lei până la puțin peste 200.000 lei, în subgrupa celor mai bogate 5% gospodării. Variația

cheltuielilor pe persoană este cu mult mai mică, fiind un indicator în raport cu care populația de romi este mai omogenă. Deși ca medie se situează în preajma veniturilor (cheltuielile 89.945 lei, respectiv 100.113 lei consumul, față de 93.824 venitul), valoarea maximă a cheltuielilor se situează la jumătatea maximului pe care-l înregistrează acestea (862.000, respectiv 912.000 lei pe persoană față de 1.800.000). O altă diferență față de venituri este dată de faptul că atât cheltuielile, cât și consumul pe persoană diferă semnificativ pe medii de rezidență: 70.286 lei la sat față de 110.971 lei la oraș în cazul cheltuielilor, respectiv 83.603 lei față de 117.771 lei în cazul consumului.

Tabelul nr. 4

Frecvența veniturilor ocazionale în rândul gospodăriilor grupelor

Gospodării care au venituri ocazionale	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
% din gospodăriile grupelor	45	46	44	58	40	33	38	33	37	24

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

În aprecierea standardului material am optat totuși pentru utilizarea veniturilor, considerând că tocmai această heterogenitate a populației ar putea oferi informații în plus privind caracteristicile gospodăriilor de rromi.

Pe de altă parte, omogenitatea cheltuielilor, reflectată prin aceea că în 95% dintre gospodării consumul declarat (chiar dacă expus subiectivismului) se situează sub 250000 lei pe persoană, este un indiciu al nivelului scăzut de trai al gospodăriilor de rromi.

Structura venitului total al gospodăriilor

Pentru analiză am procedat la o regrupare a veniturilor gospodăriei după cum urmează: salarii, transferuri sociale (din care am separat alocațiile pentru copii), venituri din activitatea pe cont propriu separate de veniturile nepermanente (ocasionale sau eventualele câștiguri deosebite obținute în ultimele 3 luni, astăzi cum au intrat ele în calculul venitului total al gospodăriei), contravaloarea produselor și serviciilor primite pentru munca depusă (primit) și venituri reprezentând contravaloarea

produselor obținute și consumate în gospodăria proprie (din gospodărie). Tabelul 5 prezintă structura venitului total al gospodăriilor pe decile ale venitului pe persoană.

O primă observație este legată de predominanța veniturilor nepermanente, care constituie sursa de venit de bază pentru cele mai sărace și cele mai bogate 10% dintre gospodării. Alocările pentru copii reprezintă principala sursă de venit pentru gospodăriile decilei a doua. Alături de aceasta, gospodăriile decilelor 3 și 4 formează subgrupa gospodăriilor ale căror venituri se bazează pe transferurile sociale. Fiind venituri formale, oficial înregistrate, este de așteptat că ele vor fi declarate atunci când există. Aceeași considerent funcționează și în cazul veniturilor salariale, care, spre deosebire de primele, contribuie semnificativ la formarea veniturilor doar în rândul gospodăriilor "bogate".

Nu trebuie omis faptul că eventuala nedeclarare a unor venituri de tip informal crește artificial ponderea celor formale în venitul total al gospodăriei.

Se impun aici câteva precizări legate de structura demografică a gospodăriilor.

Tabelul nr. 5

Structura veniturilor pe decile ale venitului pe persoană

-pondere medie/ grup-

Tipuri de venit	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
salarii	3,78	0	6,55	7,04	8,76	20,26	22,71	24,56	21,66	12,86
transferuri sociale	2,98	3,59	18,24	28,66	29,13	23,02	19,92	19,95	21,39	13,14
alocații copii	27,1	70,06	55,04	43,57	31,36	19,97	17,83	11,13	7,11	4,13
nepermanente	45,63	19,33	11,47	13,33	19,73	20,99	25,37	28,63	28,37	40,42
cont propriu	0	0	2,69	0,55	1,68	5,47	4,98	5,9	10,42	15,06
primit,	15,78	6,05	5,54	3,93	5,33	4,43	5,75	5,12	5,12	11,18
pentru munca de pusă din gospodărie	4,73	0,98	0,46	2,92	3,82	4,44	4,76	4,07	5,92	2,93

Tabelul nr. 6

Caracteristici demografice ale gospodăriilor

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
număr mediu persoane în gospodărie	5	7	7	7	6	6	5	5	×	4
număr de copii în întreținerea gospodăriei	1-2	3	3	3	2-3	2	2	2	1-2	1-2
număr mediu de alocații primite	1	1-2	2	2	2	1-2	2	1-2	1	1
vârstă medie a gospodăriei (ani)	36	24	23	25	26	27	27	30	32	36
număr mediu persoane pe cameră	2,4	3	3	2,9	2,7	2,7	2,6	2,3	1,8	1,6

Cele mai tinere, dar și cele mai numeroase gospodării se situează în partea inferioară a distribuției, în grupa celor care trăiesc din transferuri sociale (73% din veniturile declarate). În raport cu primii patru indicatori, cele mai sărace 10% dintre gospodării se asemănă cu cele mai bogate 10%. Cel de-al cincilea, caracterizat și printr-o anumită încârcătură economică, asociază aceste gospodării grupei în care indicatorii demografici au niveluri medii și submedii, dar venituri și cheltuieli pe persoană peste media populației totale, ramânând totuși în afara zonei "săraciei".

Tinând cont de numărul de copii în întreținere era de așteptat ca cele mai multe alocații pentru copii să se regăsească la grupele 2-5, însă doar în grupele gospodăriilor bogate numărul alocațiilor egalează (în medie) numărul copiilor din gospodărie. Pe segmentul gospodăriilor sărare unul din trei copii nu (mai) beneficiază de alocație. Numărul mai mic de alocații poate indica fie o pierdere a dreptului la alocație – condiționat de existența certificatului de naștere al copilului, respectiv participarea școlară, fie obișnuința familiei de nu ridica lunar alocația copiilor și de aici nedechiararea acestora pe luna în curs.

Analiza structurii ocupaționale a gospodăriilor aduce explicații suplimentare vis-à-vis de structura veniturilor. Pe baza asemănărilor observate la indicatorii utilizati am recurs la o regrupare a gospodăriilor așa cum sunt prezentate în diagrama 1.

Structura ocupațională a gospodăriilor - % din totalul persoanelor subgrupei de decile -

ocupății	D1	D2-4	D5-7	D8-10
salariați			4,7	9,5
pensionari			5,8	10,8
zilieri	35	30	27	25
agricultori				9,6
liber profesioniști	4,8		5,7	6,0
patroni				2,5

Tinând cont de ponderea salariilor din grupele de venit mare nu surprinde să regăsim aici un număr de salariați semnificativ mai mare decât la nivelul celorlalte grupe. Mai puțin evidentă este localizarea pensionarilor, dat fiind că transferurile sociale sunt o categorie semnificativă de venit pentru aproape întreaga populație.

Structura demo-ocupațională explică formarea veniturilor din transferuri: predominanța pensiilor pe segmentul veniturilor mari și predominanța alocațiilor în grupele cu venit mic. Ponderea scăzută a veniturilor reprezentând beneficii de somaj și ajutorul social, datorată numărului mic de beneficiari, face dificilă identificarea unor variații semnificative în raport cu nivelul de venit declarat.

Veniturile nepermanente se regăsesc la toate nivelurile de venit. Prin varietatea lor aceste venituri sunt accesibile tuturor segmentelor de populație, indiferent de mediu de rezidență, vîrstă, nivel de educație, profesie sau statut material, ceea ce explică într-o anumită măsură omniprezenta lor. Spre deosebire de cele nepermanente, veniturile din activități pe cont propriu, diferențiate aici printr-o relativă constantă, înregistrează ponderi semnificative doar pe segmentul celor mai bogate 20% gospodării, unde se și aglomerează persoanele declarate patroni.

Deși veniturile ocasionale, care compun în principal veniturile neperma-

Diagrama 1

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

nente, sunt prezente la aproape jumătate dintre cele mai sărare 50% gospodării, ele contribuie în mai mică măsură la formarea veniturilor totale ale acestor gospodării, decât în cazul celor mai bogate 50%, și aceasta în condițiile în care veniturile cărora li se adaugă în acest din urmă caz sunt sensibil mai mari. Concluzia care se conturează este că această creștere a veniturilor este datorată atât prezenței veniturilor regulate din muncă (salarii sau pensii), cât și desfășurării unor activități ocazionale aducătoare de venituri consistente.

Piața muncii din România validează în linii mari asocierea dintre nivelul de salarizare și nivelul de educație. Prin urmare, cu cât nivelul de educație (calificare) este mai ridicat, cu atât cresc șansele indivizilor de a găsi un loc de muncă mai bine plătit. Un indicator al nivelului de educație al populației în discuție este capitalul școlar, desemnat de numărul mediu de ani de școală al persoanelor de peste 16 ani, calculat pe gospodărie. Acesta crește odată cu creșterea veniturilor. În acest context, aglomerarea pe acest segment a patronilor și a liber profesioniștilor (adică a celor care exercează o calificare, în cazul de față frecvent zidar/zugrav) explică prezența activităților aducătoare de venituri mai stabile și mai mari decât pe segmentul primelor 70% dintre gospodării.

Am fi tentați să presupunem că veniturile "primite" sunt legate de statutul de zilier al membrilor gospodăriei. O altă ipoteză este legată de aglomerarea veniturilor ocazionale pe segmentul gospodăriilor sărare, provenind de asemenea în principal din activități de zilieri și eventuale activități de comerț. Diagrama 1 verifică doar parțial aceste ipoteze; deși 30% dintre persoanele cuprinse în grupele 2-5 se declară zilieri, veniturile nepermanente, ca și cele primite, contribuie în mică măsură la formarea venitului total al acestor gospodării. O explicație mai probabilă a ponderii ridicate a veniturilor neperma-

nente și a celor primite, în gospodăriile decilelor extreme, este aceea că fiind preponderent din mediul rural, adică dintr-un mediu mai flexibil al pieței muncii, membrii acestora au mai multe oportunități de a desfășura activități de zilieri.

Avuția acumulată

Prezența veniturilor din gospodărie este condiționată de dreptul de proprietate sau de folosință al unei suprafețe de pământ. Faptul că mare parte a familiilor de rromi nu sunt proprietari de pământ explică ponderea scăzută a veniturilor din gospodărie, chiar și în cazul ultimei decile. Pe de altă parte, faptul că estimarea acestora s-a făcut la un moment fix și a vizat situația întregii luni anterioare induce aproximări largi ale realității, indiferent de mărimea veniturilor.

În majoritatea cazurilor, terenul în proprietate este curtea din jurul casei. În cazul a 23% dintre gospodării, aceasta nu există, în cazul altor 12%, nu depășește 50 mp. Proprietatea asupra altor terenuri este mult mai restrânsă. Dintre acestea este de reținut doar proprietatea asupra pământului arabil – de care dispun 27,2% dintre gospodării – restul terenurilor fiind aproape inexistente (vii – 2,1%, fânețe – 1,5%, livezi, păduri, pășuni – fiecare sub 0,3% dintre gospodării).

Pentru tipurile de teren frecvent întâlnite este de menționat că suprafața acestora tinde să crească odată cu creșterea veniturilor. În rândul celor mai bogăți 30% se întâlnesc mai frecvent gospodării a căror curte depășește 250 mp, respectiv proprietari ai unor terenuri arabile de cel puțin 5000 mp, și aceasta în timp ce în rândul celor mai sărare 40% dintre gospodării se aglomerează cele care nu au deloc în proprietate teren arabil. În grupa decilelor 2-4 se întâlnesc însă mai frecvent gospodării a căror curte nu depășește 250 mp.

Grupele 5-7 se caracterizează printr-un grad mai mare de eterogenitate în raport cu acești indicatori, fără să aibă o particularitate anume.

În aceste condiții, nu este surprinzător că cei care și-au asigurat anul trecut produse vegetale din gospodărie în mare măsură, aproape în totalitate, sau chiar au vândut, au fost mai frecvenți gospodării din grupa celor mai bogate 30%, pe când cei care nu au obținut astfel de produse au fost predilecti cei din D1. Situația se repetă aproape identic pentru cazul produselor animale, cu precizarea că pentru nici una dintre gospodării produsele obținute nu au fost suficiente pentru a și vinde. Pentru ambii indicatori grupele de mijloc respectă, de asemenea, caracteristicile populației totale, prezентate mai jos.

Produsele animale provin din creșterea păsărilor (45% dintre gospodării), a porcilor (21,8%), și în mult mai mică măsură din creșterea bovinelor (6,7%) sau a oilor (3%). Creșterea animalelor este la rândul ei diferențiată în funcție de nivelul de venit declarat, în rândul celor mai bogate 30% dintre gospodării întâlnindu-se mai frecvenți gospodării care cresc animale sau păsări.

Proprietatea asupra altor bunuri este și ea diferențiată în funcție de poziția gospodăriilor pe axa veniturilor. Datorită frecvenței mici cu care apar, am grupat laolaltă autoturisme (3,2%), tractoare, autocamioane, ateliere, circular pentru lemn de foc (fiecare în mai puțin de 1% dintre gospodării). Cum este deja de așteptat, acestea apar în rândul celor mai bogate 30% gospodării și sunt absente în grupele 2-4.

Se poate considera că mediul de

rezidență explică această distribuire a avuției acumulate. Datele analizate verifică doar în parte această prezentă. Atât primele cinci și ultimele cele mai bogate 10% gospodării sunt preponderent din mediu rural; cu toate acestea, indicatorii avuției acumulate indică un decalaj evident între cele două grupe, în favoarea celor bogate.

Indicii de dotare și de locuire sunt de asemenea sensibili în raport cu creșterea venitului. Indicele de dotare variază strict crescător în raport cu nivelul de venit; primele 5 decile – cu cele mai mici valori ale indicelui (între 0,10 și 0,20), într-o poziție intermedie decilele 6 și 7 – cu un indice în jurul valorii 0,25, respectiv ultimele 3 decile cu valori ale indicelui de peste 0,30. Spre deosebire, indicele de locuire, deși variază pe un interval mai compact (între 0,48 și 0,58), amestecă cele 10 grupe de venit. Cu toate acestea, cele mai bogate 30% gospodării se identifică cu beneficiarele celor mai bune condiții de locuit. În raport cu aceasta, cele 10 grupe se subdivid doar în două segmente; decilele de la 1 la 5 și cea de-a 7-a (în dezordine) – cu valori ale indicelui între 0,48 și 0,50, respectiv decilele 6 și 8-10 – cu valori între 0,55 și 0,58.

O abordare alternativă

Observarea conjugată a indicatorilor de venit, cu cei ai avuției acumulate, cei demografici și cei ocupaționali conferă celor dințai o anumită consistență. În același timp, acest demers conturează prezența unor subgrupe de gospodării, mai omogene din punct de vedere al situației lor materiale, definite independent de nivelul veniturilor.

Tabelul nr. 7

În ce măsură produsele obținute în gospodăria dvs. v-au asigurat anul trecut nevoile de consum ale familiei? – %

Produse agricole	nu am obținut	în mică măsură	în mare măsură	aproape în totalitate	mai și vindem
vegetale	70,9	23,5	4,5	0,4	0,6
animale	69,3	26,6	3,7	0,4	0,6

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Pentru delimitarea lor, am identificat într-un prim pas, pe baza unei analize factoriale¹⁴, un *factor de locuire* definit de indicele de dotare, cel de locuire și numărul mediu de persoane pe cameră. Asemănător am delimitat numărul de persoane din gospodărie, ponderea copiilor din gospodărie și vârsta medie a gospodăriei în ceea ce am numit *factorul de risc*¹⁵. La acestia am adăugat într-o analiză cluster *numărul mediu de ani de școală al persoanelor de peste 16*, în urma căreia au rezultat 5 subgrupe de gospodării, după cum urmează în tabel (vezi la baza paginii).

Valorile pozitive ale factorului de locuire indică prezența condițiilor bune de locuit, iar cele ale factorului de risc indică vulnerabilitatea în fața factorilor care expun gospodăria riscurilor de săracire.

Prin urmare, în afara pericolului săraciei se situează gospodăriile grupei 1. Deși beneficiază de condiții bune de locuit, gospodăriile grupelor 2 și 5 sunt expuse (într-o anumită măsură) factorilor de risc, în timp ce gospodăriile grupei a 3-a, fără a fi sub incidentă severă a riscurilor, nu se bucură de condiții corespunzătoare de locuit. În cea mai dificilă situație se află gospodăriile grupei a 4-a, care sunt în același timp vulnerabile la factorii de risc și trăiesc în condiții de locuit necorespunzătoare.

Interferența celor 5 grupe cu alii indicatori schimbă întrucâtva această imagine. Un prim astfel de indicator este capitolul școlar luat în calcul la determinarea

grupelor. Aceasta permite persoanelor din grupele 5 (în special) și 2 accesul la locuri de muncă mai bine plătite și mai sigure, ceea ce scade într-o anumită măsură vulnerabilitatea lor la factorii de risc. O intersecție a acestei grupări cu cele determinante de aprecierea subiectului referitor la nivelul său de alfabetizare asociază preponderent grupelor 1 și 4 gospodăriile în care capul de gospodărie nu știe să citească, grupelor 2 și 5 gospodăriile în care acesta citește bine, iar pe cele în care acesta citește, dar cu dificultate, grupe 3.

Dacă pentru G1 nivelul redus de alfabetizare afectează în mai mică măsură membrii gospodăriei, dat fiind cviasiabsența copiilor în întreținere și a vârstei în general ridicată a membrilor acestor gospodării, pentru grupa a 4-a această situație este de o gravitate deosebită, deoarece blochează accesul la informare (nu citesc ziare, nu ascultă radio-ul, nu se uită la televizor) și munci calificate, mai bine plătite, cu un grad mai ridicat de stabilitate, tocmai susținătorilor materiali ai unor gospodării cu o pondere ridicată a copiilor în întreținere, ceea ce poate periclită accesul la educație chiar și celor din urmă. La aceasta se adaugă faptul că gospodăriile primei grupe sunt preponderent din rural, mediul care prezintă oportunități suplimentare de câștig, din practicarea activităților ocazionale, care nu solicită în mod deosebit exersarea vreunei calificări.

	G1	G2	G3	G4	G5
<i>factorul de locuire</i>	+ 0,29	+ 0,13	- 0,26	- 0,69	+ 0,70
indice dotare	0,16	0,27	0,16	0,11	0,39
indice locuire	0,55	0,54	0,48	0,45	0,60
număr persoane pe cameră	1,2	2,6	2,5	3,5	1,9
	-1,56	+0,09	-0,04	+0,68	+0,14
<i>factorul de risc</i>					
număr persoane în gospodărie	2,6	5,9	5,9	7,7	5,0
ponderea copiilor din gospodărie	7,7	34,94	31,51	44,52	37,20
vârsta medie a gospodăriei	52	27	29	21	24
<i>ani de școală ai persoanelor de peste 16 ani</i>	0,7	6,8	4,1	0,5	9,6
număr de cazuri	104	287	269	167	168

Tabelul nr. 8

Caracteristici ale gospodăriilor pe subgrupe omogene

	G1	G2	G3	G4	G5
principala problemă	sănătatea	locurile de muncă	lipsa măncării		locurile de muncă
citesc ziar	nu	da	nu	nu	da
ascultă radio	da		nu	nu	da
urmăresc TV	nu	da	nu	nu	da
venitul mediu pe persoană -lei	110152	101588	73910	69715	163859
consumul mediu pe persoană -lei	135639	97540	82965	76888	136285
cheltuieli medii pe persoană -lei	112345	89845	76020	68624	122205

De altfel, prezența salariaților se remarcă doar în grupa a 5-a, fără ca aceștia să surclaseze zilierii (vezi diagramea 2). Alături de salariați, liber profesioniștii și patronii completează categoria activilor. Principala problemă a acestor gospodării, ca și a celor din grupa a 2-a se dovedește însă a fi chiar cea a locurilor de muncă (tabel 8). Nu putem ști în ce măsură aceasta se referă la lipsa locurilor de muncă, la condițiile de muncă de la actualul loc de muncă, la stabilitatea lui, la salariul pe care acesta îl oferă sau la perspectiva de a avea un loc de muncă mai bun.

Deși vulnerabili în fața factorilor de risc, fără a beneficia de condiții satisfăcătoare de locuit, cu un capital școlar defavorabil, gospodăriile grupei a 4-a nu reclamă vreo problemă în mod deosebit, în timp ce gospodăriile grupei a 3-a, ceva mai vârstnice, mai mici ca mărime, cu o pondere sensibil mai mică a copiilor în întreținere identifică lipsa măncării ca principala lor problemă, ceea ce, indiscutabil,

este un indicator al stării de săracie instalațe. De altfel, veniturile și cheltuielile declarate le localizează în poziția celor mai sărace gospodării.

Cu venituri aproximativ egale, dar cu un consum mediu pe persoană sensibil diferit gospodăriile primelor două grupe se găsesc într-o poziție intermediară în privința bunăstării materiale. Consumul "ridicat", la nivelul gospodăriilor primei grupe se explică prin proporția mare a zilierilor și a agricultorilor, activități aducătoare de venituri în natură. Contravaloarea produselor consumate din propria gospodărie reprezintă 10% din totalul veniturilor lor (vezi tabel 9). De altfel, cheltuielile medii ale acestor gospodării egalează veniturile lor medii. Gospodăriile acestei grupe sunt încă o dată ferite de riscul săracirii, prin prezența pensionarilor, deci a unor venituri sigure, și a liber profesioniștilor, adică a celor care au ceva de oferit în raportul cerere-ofertă pe piața muncii.

Diagrama 2

Structura ocupațională pe grupe de gospodării - % din populația grupei

	G1	G2	G3	G4	G5
salariați		5,6			12,9
pensionari	19,7				
zilieri	36,4	25,9	33,9	29,0	16,5
agricultori	17,2				
liber profesioniști	7,8			5,0	5,9
patroni					2,9

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 9

Structura venitului total pe grupe de gospodării (% din venitul total)

tipuri de venit	G1	G2	G3	G4	G5
salarii	3,8	16,0	8,1	9,0	26,7
alocații	4,8	30,8	31,1	38,8	25,3
transferuri sociale	34,4	19,6	19,3	14,9	10,4
venituri ocazionale	27,9	22,8	28,0	24,0	20,0
din activitate pe cont propriu	6,9	4,6	3,8	2,6	8,5
primit	11,8	3,5	6,4	8,7	6,1
din gospodărie	10,4	2,7	3,3	2,0	3,0

Deși zilierii sunt o categorie dominantă indiferent de caracteristicile gospodăriilor, veniturile ocazionale nu reprezintă principala sursă a venitului total pentru nici o grupă de gospodării; pentru cazul primei grupe acestea sunt depășite de transferurile sociale, iar pentru celelalte, de alocațiile pentru copii. Excepție face grupa a 5-a, în care veniturile ocazionale sunt depășite și de cele salariale. Care sunt, pe scurt, caracteristicile acestor grupe?

G1, Vârstnicii – persoane în vîrstă, din rural, fără școală, având probleme de sănătate, trăind în gospodării de dimensiuni mici, în condiții bune de locuit, dar cu dotare necorespunzătoare. Veniturile provin din pensii și din activitatea de zilier sau agricultor, care le asigură de asemenea venituri suplimentare, plata muncii în natură sau produse pentru consumul personal.

G2, Gospodăria tip – este caracterizată printr-un nivel mediu al tuturor indicatorilor, ceea ce face ca aceste gospodării să penduleze între bogăție și săracie. Deși, în raport cu indicatorii avuției acumulate se apropie de segmentul celor bogăți, ele ramân vulnerabile la factorii de risc. Aceasta este contracarată într-o oarecare măsură de nivelul de școlarizare al membrilor gospodăriei, care le oferă șansa unei stabilități relativ mai mari pe piața muncii. Grupa păstrează caracteristicile generale ale populației rromilor, reprezentând și cea mai mare parte a acestelui.

G3, Săraci – persoane cu nivel

de educație redus, având blocat accesul la mediile de informare, presați de lipsa mâncării, trăind în condiții necorespunzătoare de locuit și dotare, cu venituri și cheltuieli (consum) pe persoană mici.

G4, Săraci tineri – gospodării tinere din mediul urban, fiind alcătuite în general din persoane fără școală, având accesul blocat la mediile de informare, trăind în familii numeroase, cu mulți copii în întreținere, în condiții de locuit și dotare necorespunzătoare, a căror venituri se bazează în principal pe alocația copiilor.

G5, Bogăți – persoane cu nivel de școlarizare și calificare ridicat, beneficiind de condiții bune de locuit și dotare, având venituri mari și relativ stabile, acoperite în proporție de 26% de salarii.

Observarea conjugată a acestor 5 grupe cu cele 10 inițiale, decilele de venit, validează în mare măsură veniturile declarate. Grupa de *săraci tineri* are caracteristici demo-ocupaționale asemănătoare gospodăriilor aparținând decilelor 2-4, care dețin și reprezintă jumătate dintre gospodăriile acestei grupe. Gospodăriile același decile compun în proporție de 35% grupa *săracilor*. De asemenea, aproximativ 50% dintre bogăți provin din rândul ultimelor 3 decile.

Ambele grupări sunt într-o anumită măsură convenționale, dar converg în privința concluziilor pe care le generează. Prin urmare, în condițiile unor indicatori de venit incompleți sau distorsionați, cea de-a doua variantă de analiză, deși mai puțin

transparentă, oferă un răspuns adecvat, chiar mai complet, pentru a caracteriza situația materială al gospodăriilor.

Concluzii

Bunăstarea materială¹⁶ a unei gospodării este în general condiționată de contribuția semnificativă a veniturilor stable și ridicate la formarea resurselor financiare ale gospodăriei. Neîndeplinirea uneia dintre condiții – fie frecvența cu care veniturile se obțin, fie cantumul lor, diminuează şansele individului și ale familiei sale de a-și asigura necesarul de consum curent la un nivel satisfăcător și, cu atât mai mult, posibilitățile lui de acumulare. Îndeplinirea condițiilor menționate este în principal legată de integrarea pe piața muncii. Alături de aceasta, stabilitatea mai poate fi asigurată prin venituri reprezentând un suport social oferit de stat, în timp ce cantumul ridicat al veniturilor câștigate este (cu atât mai mult în lipsa unei calificări ridicate) o problemă de sănsă, legată de identificarea și valorificarea unei oportunități, legale sau nu, de câștig.

Cu un nivel de școlarizare în general redus, populația de romi are şanse mici de a-și asigura venituri curente ridicate și relativ stabile. Prin urmare, sursa dominantă de venit este reprezentată de veniturile sporadice ocazionale – și ceva mai ridicate sau zilnice – din ce și pe unde se găsește, pentru care nu este nevoie de o calificare specială. Mai mult, datele analizate au pus în evidență o proporționalitate directă între nivelul de școlarizare și calificare și cantumul veniturilor ocazionale câștigate.

Alături de capitalul școlar acumulat s-au conturat alți doi factori, relaționați cu oportunitățile de câștig, care direcționează poziționarea gospodăriei mai sus sau mai jos pe axa bunăstării materiale. Aceștia sunt vârsta și mediul de rezidență.

Mediul rural, mai puțin rigid din punct de vedere al pieței muncii, oferă mai multe oportunități de câștig, chiar dacă în majoritate nepermanente. Alături de acestea, mediul rural oferă și posibilitatea asigurării propriilor resurse alimentare (chiar dacă parțial), și face mai puțin imperioasă implicarea individului în relația cererii și ofertei de forță de muncă.

Vârsta este în mare măsură un factor explicativ al avuției acumulate, deși dacă lipsa veniturilor curente este o "moștenire" a acelei familii, și nu doar o caracteristică de moment, această relație nu este verificată. În plus, veniturile curente din trecut nu au permis doar acumularea, ci asigură în prezent venituri curente stabilă, sub formă de pensii.

Prin urmare, cei defavorizați sunt tinerei, din urban, care au un nivel de educație scăzut. Toți acești trei factori sunt obiectivi și probabil declarați la valoarea lor reală. Este de așteptat ca pe acest segment de populație veniturile ocazionale să fie frecvent prezente, cu atât mai mult cu cât în aceste familii ponderea copiilor în întreținere este ridicată, ceea ce face ca necesarul de consum să crească mai repede decât resursele. Veniturile ocazionale sunt o soluție de moment, acoperind (integral sau nu) necesarul de consum al familiei.

Prezența și cantumul veniturilor ocazionale poate să scoată temporar aceste familii din starea de săracie și să schimbe caracteristicile distribuției bunăstării materiale descrise mai sus. Este posibil ca nivelul veniturilor ocazionale obținute să anuleze în unele cazuri, în bună măsură inconsecvența obținerii lor. Aceasta este însă un efect temporar, care nu asigură acumulări suficiente pentru a feri individul și familia sa, nici măcar pe termen mediu, de riscul de a redeveni oricând săracă.

Simona Stroic

7. Locuința și condițiile de locuire

Atitudinea rromilor întrucâtva diferită de a restului populației față de propria locuință și condițiile de locuire generează la nivelul mentalității comune a populației majoritară o percepție a acestora ca fiind puțin interesati de propriile condiții de locuire, atât datorită dificultăților economice – cât mai ales unui mod și stil de viață propriu, în care grija pentru condițiile de locuit este reziduală. O mare parte a rromilor din mediul rural lasă impresia unui dezinteres accentuat față de propria gospodărie, referindu-ne prin aceasta la clădirea în care locuiesc, curtea din jurul casei, și la interiorul locuinței. De asemenea, multe familii de rromi din mediul urban, care locuiesc în clădiri tip bloc, prezintă aceeași imagine: un interior al locuinței sărac și dezolant, neigienic, cu instalațiile sanitare defecte etc. Desigur, aceasta nu este o imagine universal aplicabilă tuturor familiilor și gospodăriilor de rromi din județul Buzău.

Există și excepții, unde grija pentru locuință a generat condiții de locuit similare cu cele considerate standard de către populația majoritară. Conform aprecierilor facute de operatorii aflați în teren, aproximativ între o zecime și o pătrime din locuințele rromilor buzoieni cuprinși în eșantion se aliniază la standardele populației majoritare. Trebuie subliniat încă de la început că aceste diferențe între diferențele gospodării de rromi privind calitatea locuirii și atitudinea față de propriile condiții de locuit au drept sursă primară diferențele de venituri dintre aceste gospodării. Cu puține excepții, la marea majoritate a gospodăriilor cuprinse în eșantion, o dată cu creșterea veniturilor totale ale gospodăriei, condițiile de locuit apar ca fiind mai bune.

Un foarte bun exemplu în acest

sens îl reprezintă orașul Râmnicu Sărat, unde rromii sunt concentrați în principal în două cartiere: Zidari – unde cvasimajoritatea rromilor se declară "rromi rromâni" – și cartierul Barasca plasat cumva în afara orașului, unde sunt familii de români (puține) și familii de rromi din neamul pletoșilor (zlătari), dar și rromi rromânizați. Pe strada principală a cartierului Zidari stau rromii cei mai înstăriți ale căror locuințe se aliniază cel puțin la standardele populației majoritare. În celălalt cartier, Barasca, sunt destul de puține locuințe ce ating asemenea standarde. Însă, proporția cea mai mare a rromilor din județul Buzău trăiește cu mult sub standardele de civilizație ale colectivității în ansamblu, nu atât ca urmare a influenței unor factori etno-culturali specifici și foarte des invocați în cultura comună majoritară (ne referim aici în principal la atitudinea rromilor față de propriile condiții de locuire), cât mai ales datorită unor factori economici determinanți (ca și la alte grupuri sociale, de asemenea) în adoptarea unei anumite atitudini față de propriile condiții de locuire.

Situată locuinței la populația de rromi din județul Buzău

Anumite aspecte ale locuirii la populația de rromi sunt diferite de cele ale populației majoritare, în timp ce altele nu prezintă diferențe semnificative.

Cvasimajoritatea rromilor cuprinși în eșantion locuiesc în locuințe individuale (la casă) (98%), chiar și în mediul urban cei ce locuiesc în clădiri de tip bloc (și care au fost cuprinși în eșantion) fiind doar de cca 4%. Distribuția locuințelor după forma de proprietate (tabelul 1) reliefază că mareala majoritate a locuințelor deținute de rromii din eșantion sunt proprietate personală (8 din 9 locuințe), mai puține, însă, atât decât cele la nivel național, cât și față de procentul celor din întreg județul Buzău unde

Tabelul nr. 1

Distribuția locuințelor pe forme de proprietate - %

Forma de proprietate a locuinței	Populație rromi eșantion Buzău						Jud. Buzău (1995)	România în ansamblu (1995)		
	Total		Urban		Rural					
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%				
Proprietate personală	689	87,0	225	80,0	464	90,8	98,0	92,4		
Chirie la stat	26	3,3	24	8,5	2	0,4	-	-		
Chirie la particular	9	1,1	7	2,5	2	0,4	-	-		
Altă situație	68	8,6	25	9,0	43	8,4	-	-		

ponderea proprietarilor de locuințe este de 98%. De altfel, județul Buzău este al doilea ca ierarhie în ceea ce privește numărul mare de locuințe proprietate personală (este devansat doar de județul Vâlcea cu 98,5% locuințe proprietate privată); la sfârșitul anului 1995 în județul Buzău doar 3 652 locuințe nu erau proprietate privată (conform CNS, Anuarul statistic al României, 1996).

Se mai poate semnala faptul că 5 din gospodăriile investigate nu aveau nici un fel de locuință, membrii lor stând și dormind pe unde apucau. De asemenea, mulți dintre cei ce s-au declarat ca proprietari ai locuinței, nu aveau acest statut din punct de vedere legal, întrucât locuințele erau construite ilegal, fără autorizație și acte de proprietate asupra pământului aferent construcției. Putem

menționa ca un caz particular în acest sens situația din orașul Râmnicu Sărat unde foarte multe locuințe de rromi au fost construite ilegal pe malurile râului Râmnicu Sărat, locuințe proaste, din chirpici, cu una și două camere, fără curent electric, apă curentă, canalizare etc.

Distribuția locuințelor după numărul camerelor de locuit se prezintă conform tabelului 2.

Cele mai multe dintre familiile din eșantion trăiesc în locuințe formate din 2 și 3 camere, urmând cele cu 4 camere și apoi cele cu o cameră. La acest indicator (*numărul mediu de camere de locuit/locuință*), disparități urban-rural semnificative se înregistreză doar în proporția locuințelor cu două camere (cu 8,1% mai multe în urban decât în rural) și a celor cu patru camere (cu 4,2% mai multe în rural decât

Tabelul nr. 2

Distribuția locuințelor după numărul camerelor de locuit - %

Total locuințe din care:	Populație rromi Buzău eșantion)			Populația României în ansamblu* (1995)		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
- cu o cameră	10,3	9,3	11,2	13,3	13,93	12,6
- cu două camere	42,8	47,0	38,9	44,0	46,48	41,24
- cu trei camere	30,0	28,8	31	30,0	30,13	29,94
- cu patru camere	12,5	10,3	14,5	9,75	7,94	11,8
- cu cinci camere și peste	4,5	4,6	4,5	2,86	1,5	4,40

* CNS, Anuarul statistic al României 1996

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

în urban). În comparație cu populația în ansamblu, populația din eșantion nu diferă semnificativ la acest indicator, ba chiar înregistrează un plus față de aceasta, datele evidențiind că numărul locuințelor cu patru camere și peste al populației din eșantion este mai mare decât cel al populației în ansamblu cu 6,4%.

Putem completa această imagine cu prezentarea unor indicatori calitativi ai locuirii (vezi tabelul 3).

Comparativ cu indicatorii similari obținuți în cercetarea realizată în 1992 asupra populației de rromi de la nivelul întregii țări (și presupunând că valorile acestora nu s-au modificat în intervalul de 5 ani scurți între cele două cercetări), populația de rromi din Buzău deține condiții de locuit mai bune (sub aspectul

indicatorilor din tabelul 3), înregistrând densități de locuire mai mici. Comparativ însă cu populația în ansamblu (atât la nivelul județului Buzău, cât și la nivelul întregii țări), populația de rromi din județul Buzău înregistrează diferențe foarte mari în ceea ce privește densitatea de locuire (aceasta fiind dublă în cazul populației de rromi), apropiindu-se de media națională doar la indicatorul "nr. mediu de camere de locuit/ locuință".

Densitatea locuirii la populația de rromi din județul Buzău

Densitatea locuirii la populația de rromi cuprinsă în eșantion se prezintă conform tabelului 4.

Tabelul nr. 3

Indicatori calitativi ai locuirii pe diferite grupuri de populații

	Eșantion național rromi *	Populație romi județul Buzău (eșantion)	Populație în ansamblu** județul Buzău	Populație în ansamblu** (la nivel național)
Nr. mediu de camere de locuit/ locuință	2,75	2,6	2,75	2,47
Nr. mediu de persoane/ locuință	6,6	5,8	2,82	2,91
Nr. mediu de persoane/ camere	3,03	2,22	1,02	1,18

* Date rezultate din studiul asupra populației de rromi la nivel național în anul 1992 și publicate în lucrarea "Tiganii între ignorare și îngrijorare", autori Cătălin Zamfir și Elena Zamfir (coord.), ed. Alternative, 1993

** La 1 iulie 1995, conform datelor CNS, Anuarul statistic al României 1996.

Tabelul nr. 4

Densitatea locuirii în cazul populației de rromi

Pers./cameră	Eșantion rromi Buzău Familii (%)	Eșantion național rromi Familii (%)
Până la 1	18,6	11,4
1,01-2	34,5	31,9
2,01-3	24,6	24,5
3,01-4	11,2	13,7
4,01-5	5,3	7,5
5,01-6	2,1	4,1
6,01-7	2,3	3,2
peste 7	1,0	3,7

* Date rezultate din studiul asupra populației de romi la nivel național în anul 1992 și publicate în lucrarea "Tiganii între ignorare și îngrijorare", autori Cătălin Zamfir și Elena Zamfir (coord.), ed. Alternative, 1993

Datele ne arată că în cazul populației de rromi studiată la nivelul județului Buzău, densitatea de locuire este mai mică decât în cazul întregii populații de rromi a României. Grupând primele 3 categorii, constatăm că 75,7% dintre familiile de rromi din județul Buzău au până la 3 persoane pe cameră (față de 67,8% la nivel național), 23,3% înregistrând între 3,01 și 7 persoane/ cameră (față de 28,5% la nivel național), restul de 1% din familiile de rromi, analizate de noi, înregistrând peste 7 persoane pe cameră (față de 3,7% la nivelul populației de rromi a întregii țări). În eșantion au fost cuprinse 43 de familii în cazul cărora densitatea de locuire era de peste 5,01 persoane pe cameră; dintre acestea, 8 familii înregistrau peste 7 persoane pe cameră.

Calitatea și confortul locuinței

În afara dotării cu bunuri de folosință îndelungată, calitatea și confortul locuinței mai pot fi apreciate și prin prezența/ absența unor încăperi cu destinație specială – cum ar fi bucătăria și baia –, prin raccordarea la rețeaua de apă curentă și electricitate (tabelele 5 și 6).

Datele din tabelul 5 arată că populația de rromi din județul Buzău se află sub medie la indicatorul "dotare cu apă curentă" atât față de populația de rromi în ansamblu (de aproximativ două ori mai

puțin), cât și față de populația majoritară (indicele de 2,4 ori mai mic).

Lipsa apei curente are efecte negative asupra unor activități casnice de necesitate absolută, fiind și unul dintre factorii care împiedică modernizarea locuinței prin amenajarea unor spații speciale, cum ar fi bucătăria și baia. Din datele prezентate în tabel se mai observă și o disparitate semnificativă între mediul urban și cel rural; în mediul rural procentul locuințelor de rromi care beneficiază de dotare cu apă curentă este de 6,3 ori mai mic decât în mediul urban. Se poate observa însă că pe ansamblul întregului județ Buzău media la acest indicator este foarte scăzută față de media pe țară (cu aproximativ 20% mai puține gospodării dotate cu apă curentă), în populația de rromi din județul Buzău păstrându-se, de altfel, un asemenea coefficient de disparitate (1,56 Buzău în ansamblu / România în ansamblu și 1,52 eșantion rromi Buzău / Buzău în ansamblu).

În ceea ce privește racordarea gospodărilor populației de rromi din Buzău la rețeaua de energie electrică, se poate observa că nu există diferențe mari între grupurile prezентate, acesta fiind probabil aspectul cel mai pozitiv dintre cele ce fac obiectul aprecierii condițiilor de locuire.

Prezentăm în continuare gradul de modernizare a locuinței redat prin indicatorul prezența/ absența bucătăriei și a băii (tabelul 6).

Tabelul nr. 5

Dotarea locuințelor cu apă curentă și curenț electric -%

	Eșantion rromi Buzău 1997			Eșantion național rromi*	Recensământ 1992 (nivel național)	Recensământ 1992 (jud. Buzău)
	Total	Urban	Rural	Total	Total	Total
Apă curentă (la robinet)	22,5	39,8	6,3	43,0	53,6	34,2
Instalație electrică	90,6	92,3	89,0	89,7	96,7	94,9

* Date rezultate din studiul asupra populației de romi la nivel național în anul 1992 și publicate în lucrarea "Tiganii între ignorare și îngrijorare", autori Cătălin Zamfir și Elena Zamfir (coord.), ed. Alternative, 1993

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Tabelul nr. 6

Dotarea locuințelor cu baie și bucătărie - % -

		Populația rromi eșantion Buzău					Populația jud. Buzău în ansamblu*	Populația la nivel național*
Baie	Total	Urban		Rural		Total	Total	
		Urban ca % din total urban	Urban ca % din Total	Rural ca % din total rural	Rural ca % din Total			
Total locuințe cu baie din care:	17,0	9,8	3,5	21,0	13,5	28,1	47,0	
cu WC din care:	6,3	5,3	1,8	6,9	4,5	-	-	
cu WC cu apă	14	3,5	1,3	0,2	0,12	-	-	
Bucătărie	48,8	53,1	18,8	46,5	30,0	86,0	90,0	

* La 1 iulie 1995, conform datelor CNS, Anuarul statistic al României 1996

Procentul locuințelor dotate cu baie (din eșantionul studiat) întărește imaginea conform căreia condițiile de locuire ale populației de rromi din Buzău sunt (cu mult) sub standardele condițiilor deținute de populație în ansamblu. Datele din tabelul 6 relevă că numărul locuințelor dorate cu baie ale populației de rromi din eșantion este de 1,6 ori mai mic decât cel de la nivelul populației județului Buzău în ansamblu și de 2,7 ori mai mic decât cel al populației României în ansamblu.

Un aspect mai puțin explicabil este faptul că locuințele din mediul urban dorate cu baie (9,8%) sunt mai puține decât cele din mediul rural (21,0%). Una dintre posibilele explicații ar putea fi următoarea: locuințele de rromi cuprinse în eșantion în mediul urban erau situate la periferia orașelor, în cartiere mizerale, unde majoritatea caselor nu sunt racordate la rețeaua de apă, sunt construite din chirpici etc. O fundamentare a acestei explicații o poate oferi cazul orașului Râmnicu Sărat unde locuințele rromilor cuprinse în eșantion se aflau la marginea orașului, fiind construite preponderent din chirpici și nefiind racordate la rețeaua de apă. (Dealtfel, locuitorii acestei zone considerau că locuiesc în rural – "la sat" – și nu în urban).

Dacă o gospodărie din 6 este dotată cu baie (în eșantionul studiat), doar o gospodărie din 16 are baie cu W.C. și una din 73 are WC cu apă.

Prezența bucătăriei în locuințele populației de rromi din eșantionul studiat este redată în tabelul 6. Astfel, 48,8% din aceste locuințe sunt dotate cu bucătărie, procent sensibil inferior indicatorului similar pentru întreaga populație a județului Buzău (de aproape 1,7 ori mai puține), și de asemenea inferior comparativ cu media de la nivel național (de aproape 1,9 ori mai puține). Cu alte cuvinte, dacă la nivel național 9 din 10 locuințe sunt dotate cu bucătărie, în populația de rromi din eșantionul studiat doar aproximativ 5 din 10 locuințe au bucătărie.

Pe medii rezidențiale se înregistrează unele diferențe la acest capitol, însă nu foarte mari, locuințele urbane dotate cu bucătărie fiind cu 6,57% mai multe decât cele rurale (în urban, cca. 5 locuințe din 9 au bucătărie, iar în rural cca. 5 din 11).

Aprecierea calității și a confortului locuinței poate fi redată nu numai de indicatorii obiectivi prezentați anterior, ci și de percepția/ estimarea subiectivă a stării locuinței exprimată de populația de rromi cuprinsă în eșantion (tabelul 7).

Tabelul nr. 7

Auto-aprecierea locuinței la populația de rromi

	Total		Urban		Rural		Populația de rromi la nivel național
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
Bună	146	18,3	46	16,25	100	19,31	24,7
Modestă	302	37,7	90	31,8	212	40,92	38,1
Proastă	353	44	147	51,95	206	39,77	36,5
Total	801	100	283	100	518	100	99,3

Se poate observa că cea mai mare parte a celor interviewați consideră propria locuință ca fiind proastă (4 din 9 locuințe), urmând cele apreciate ca fiind modeste (3 locuințe din 8 sau 3,4 locuințe din 9), doar aproximativ o locuință din 5 fiind considerată bună (sau 1,6 locuințe din 9). Considerând că auto-aprecierea locuinței drept "modestă" se apropie mai mult de aprecierea acesteia ca fiind "proastă" decât de aprecierea ca fiind "bună", rezultatul este următorul: mai mult de 4/5 din totalul locuințelor cuprinse în eșantion (81,7%) sunt apreciate de către locatari ca fiind insatisfăcătoare.

Comparând estimările subiecților din județul Buzău privind calitatea propriei locuințe cu estimările subiecților (rromi) înregistrate în cadrul cercetării efectuate la nivel național în 1992, constatăm că, dacă la nivel național 1/4 din rromi apreciază locuința ca fiind bună, la nivelul județului Buzău doar două din 11 locuințe intrunesc o apreciere similară. La același nivel de comparație, 3/4 din subiecții rromi cercetați la nivel național apreciază locuința ca fiind modestă și/sau proastă, în timp ce la nivelul județului Buzău mai mult de 4/5 din subiecții rromi interviewați apreciază locuința lor ca fiind inadecvată (modestă și/sau foarte proastă). În concluzie, se poate arăta că estimarea subiectivă a stării locuinței (făcută de către rromii cuprinși în eșantion) este una accentuat negativă, în sensul că aceștia apreciază ca insatisfăcătoare propriile condiții de locuit. Datele mai relevă că rromii din județul Buzău au condiții mai proaste de locuit (conform

estimării subiective) decât ansamblul populației de rromi la nivel național.

Dotarea gospodăriei cu bunuri de folosință îndelungată

Caracteristică importantă a standardului de viață al unei populații, nivelul înzestrării unei locuințe cu bunuri de folosință îndelungată furnizează aspecte relevante pentru înțelegerea unui stil de viață, cât și pentru aprecierea calității vieții populației studiate.

Datele rezultate în urma cercetării populației de rromi din județul Buzău au scos în evidență faptul că această populație înregistrează un nivel mai scăzut al calității locuirii și sub aspectul dotării cu bunuri de folosință îndelungată, în comparație atât cu populația de rromi de la nivelul întregii țări (vezi, C. Zamfir și E. Zamfir (coord.), 1993), cât și comparativ cu întregul ansamblu al populației (tabelul 8).

Din datele prezentate se observă că populația de rromi din județul Buzău înregistrează valori mai scăzute la toți indicatorii (pentru care există date) privind utilarea gospodăriei cu bunuri de folosință îndelungată, comparativ atât cu toată populația de rromi, cât și cu populația în ansamblu.

Bunurile cel mai frecvent întâlnite la populația de rromi cuprinsă în eșantion sunt *aragazul* și *frigidierul* (în proporție mai mică însă comparativ cu întreaga populație de rromi), în timp ce alte bunuri mai moderne se regăsesc în dotarea gospodăriilor într-un număr mai redus: *aspirator*

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Tabelul nr. 8

Dotarea gospodăriilor cu unele bunuri în cadrul diferitelor populații - %

	Bunuri	Eșantion rromi Buzău	Populația rromi la nivel național ^a	Ansamblul populației (1995)
1.	Aragaz	35,0	43,6	84,4
2.	Frigider	18,7	20,3	82,5
3.	Congelator	1,7	5,0	26,5
4.	Mașină de spălat	6,2	15,0	68,4
5.	Aspirator	2,1	15,7	55,4
6.	TV alb-negru	38,0	29,0	89,9
7.	TV color	12,8	18,9	-
8.	Video-casetofon	2,6	-	46,2
9.	Radio	18,8	-	80,8
10.	Casetofon, magnetofon, pick-up	12,9	34,1 ^b 18,1 ^c	46,3
11.	Calculator	0,1	-	-
12.	Automobil	4,8	8,0	30,9
13.	Motocicletă	0,2	7,0	-
14.	Cărucior	7,0	10,9	-
15.	Telefon	4,4	-	34,9
16.	Cameră video	0,4	-	-
17.	Bicicletă	4,4	-	-

^aPentru comparații au fost folosite date din lucrarea "Tiganii între ignorare și îngrijorare", C. Zamfir și E. Zamfir (coord.), ed. Alternative, 1993. De asemenea, am presupus că diferența de 5 ani dintre realizarea celor două cercetări nu a indus nici un fel de modificări în valorile diferitelor indicatori comparați.

* Casetofon / magnetofon

** Pick-up

– de 7 ori mai puțin ca în cazul populației de rromi de la nivel național, mașină de spălat – de 2 ori mai puțin, congelator – de 3 ori mai puțin, autoturism – de 1,66 ori mai puțin.

Un capitol la care populația de rromi din județul Buzău înregistrează valori ceva mai mari este acela al înzestrării cu aparatură muzicală, procent inferior însă corespondentului său în cazul populației de rromi de la nivel național, cu excepția dotării cu televizor alb/negru unde populația de rromi din județul Buzău apare mai bine dotată decât la nivelul întregii populații de rromi.

Pe ansamblu, populația de rromi din județul Buzău are o înzestrare cu bunuri mai slabă decât întreaga populație de rromi de la nivel național. Extinzând analiza

comparativă, constatăm că diferențele devin uriașe la capitolul dotarea gospodăriei cu bunuri, între populația României în ansamblul ei și populația de rromi studiată în județul Buzău (tabelul 8 și tabelul 9).

Se observă că populația de rromi din județul Buzău este mult mai slab dotată (în medie) cu bunuri de folosință îndelungată decât populația la nivel național, raportul deținerii de diferite bunuri (B/A) înregistrând variații cuprinse între 2,6 (adică de 2,6 ori mai puține bunuri, dintr-o anumită categorie, în populația de rromi studiată) și 22,6.

Analizând dotarea cu bunuri a gospodăriei pe quintile de venit, situația se prezintă conform tabelului 10.

Buletinul Institutului de Cercetări Sociale

Tabelul nr. 9

Gradul de înzestrare cu bunuri pe diferite grupuri de populație raportat la 1000 de locuitori

Denumirea obiectului	Nr. obiecte la 1.000 locuitori		
	A	B	B/A
Populația rromi Buzău	Nivel național 1995		
1. Aragaz	61,1	160,0	2,6
2. Frigider	32,8	196,4	6,0
3. Mașină de spălat	10,9	147,7	13,5
4. Aspirator	3,8	86,8	22,6
5. Televizor	88,6	224,7	2,5
6. Radio	32,8	306,0	9,3
7. Automobil	8,3	92,8	11,2
8. Telefon	7,7	116,9	15,2

Sursa (pentru nivelul național): *Anuarul statistic al României, C.N.S. 1996*

Tabelul nr. 10

Dotarea gospodăriei cu bunuri (pe quintile de venit) în cazul populației de rromi din eșantionul pe județul Buzău

	Quintile de venit				
	Q1 Până la 80.006 lei	Q2 150.012 lei	Q3 250.003 lei	Q4 400.008 lei	Q5 Peste 400.008 lei
MEDIA	37.250 lei	119.560 lei	197.030 lei	303.820 lei	797.950 lei
Diferența față de quintila anterioară	-	82.310 lei	77.470 lei	106.790 lei	494.130 lei

Denumirea obiectului

1.	Aragaz	21%	27%	30%	36%	60%
2.	Frigider	13%	8%	15%	21%	36%
3.	Congelator	2%	-	-	1%	5%
4.	Mașină de spălat	3%	1%	2%	8%	17%
5.	Aspirator	3%	-	1%	2%	3%
6.	TV alb-negru	27%	41%	47%	45%	52%
7.	TV color	11%	8%	3%	12%	26%
8.	Video-casetofon	3%	-	3%	3%	3%
9.	Radio	20%	16%	16%	18%	35%
10.	Casetofon, magnetofon, CD, pick-up	11%	12%	9%	8%	28%
11.	Automobil	6%	7%	2%	3%	8%
12.	Cărută	11%	4%	9%	7%	5%
13.	Telefon	3%	2%	2%	4%	9%
14.	Bicicletă	3%	6%	5%	4%	11%

Se poate observa că, în general, pe măsură ce crește venitul gospodăriei, crește și dotarea cu bunuri a acesteia (excepție par a face doar gospodăriile din quintila 2 care apar ca fiind mai slab dotate decât cele din quintila 1). La anumite categorii de bunuri,

gospodăriile din quintila 1 apar ca fiind mai dotate chiar decât cele din quintilele 3 și 4. Prezentăm în tabelul 11 un "clasament" al deținerii de bunuri pe quintile de venit (unde 1 = locul 1, 2 = locul 2 5 = locul 5):

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

Tabelul nr. 11

	Denumirea obiectului	Quintile de venit				
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q5
1.	Aragaz	5	4	3	2	1
2.	Frigider	4	5	3	2	1
3.	Congelator	2	-	-	3	1
4.	Mașină de spălat	3	5	4	2	1
5.	Aspirator	1	-	3	2	1
6.	TV alb-negru	5	4	2	3	1
7.	TV color	3	4	5	2	1
8.	Video-casetofon	1	-	1	1	1
9.	Radio	2	4	4	5	1
10.	Casetofon, magnetofon, CD, pick-up	3	2	4	5	1
11.	Automobil	3	2	5	4	1
12.	Cărăuță	1	5	2	3	4
13.	Telefon	3	4	4	2	1
14.	Bicicletă	5	2	3	4	1
	PUNCTAJ	43p	25p	35p	46p	75p

Acordând puncte pentru fiecare loc după următorul algoritm: locul 1=5 puncte; locul 2=4 puncte; locul 3=3 puncte; locul 4=2 puncte; locul 5=1 punct, obținem un punctaj care ne arată că *gospodăriile cele mai slab dotate nu sunt cele din quinta 1, ci cele din quinta 2 și quinta 3*.

Este însă foarte posibil ca în realitate lucrurile să stea altfel, ca urmare a faptului că unii dintre cei intervievați și-au subdeclarat, probabil, veniturile (situație destul de frecvent întâlnită la populația de rromi), și ca urmare au intrat într-o altă quinta (inferioară) de venit decât cea reală. De altfel, în multe situații cheltuielile declarate apăreau ca fiind de 3-4 ori (și chiar mai mult) mai mari decât veniturile. De asemenea, datele arată că din cele 806 gospodării despre care s-au strâns date, 488 gospodării – reprezentând 60,5% – cheltuiau mai mult decât veniturile lunare totale ale gospodăriei, 185 gospodării – reprezentând 23,0% – cheltuiau mai puțin decât veniturile lunare totale ale gospodăriei, iar 133 gospodării – reprezentând 16,5% –, fie nu aveau nici un venit, fie nu au cheltuit nimic în perioada de referință. Eliminând din analiză această ultimă categorie de gospodării, rezultă că din cele 673

gospodării rămase, 72,5% cheltuiau mai mult decât veniturile lunare totale ale gospodăriei, iar restul – 27,5% – cheltuiau mai puțin decât veniturile lunare totale ale gospodăriei. O altă posibilă explicație ar putea fi aceea a unei erori (neintenționate) indusă de întrebarea referitoare la venituri: "Venituri pe luna iunie 1997" (ale tuturor membrilor gospodăriei). Este posibil ca unele familii mai înstărite să fi trecut printr-o criză financiară chiar în luna iunie 1997 și din această cauză au intrat în quinta 1. Există însă posibilitatea unei explicații foarte simple: mulți dintre cei săraci pot fi mai gospodari și mai preocupați de propriile condiții de locuire (și implicit de dotarea propriei gospodării cu bunuri) decât cei ce se încadrează într-o quinta de venit superioară.

Toate aceste aspecte fundamentală conluzia conform căreia gospodăriile populației de rromi din județul Buzău sunt mai slab dotate cu bunuri menajere decât cele ale populației de rromi în ansamblu, cât și față de cele ale populației României în ansamblul ei. O ultimă imagine sugestivă a acestei concluzii o poate oferi analiza dotării cu bunuri a gospodăriilor de rromi după numărul obiectelor

deținute. Au fost luate în considerare patru bunuri de folosință îndelungată considerate a fi necesare în orice gospodărie (frigider, aragaz, mașină de spălat rufe, radio/ televizor). Pentru comparații, am folosit date preluate din studiul "Tiganii între ignorare și îngrijorare", C. Zamfir și E. Zamfir (coord.), 1993. (tabelul 12 și graficul 1).

Procentul gospodăriilor de rromi (din județul Buzău) care nu dețin nici un obiect din cele patru bunuri de folosință îndelungată considerate a fi necesare în orice gospodărie este de 38,7%. Cu alte cuvinte, aproximativ 4 gospodării din 10 nu

au nici un bun de utilitate/ confort elementar față de 2,4% la nivelul întregii țări. Procentul gospodăriilor de rromi din județul Buzău care dețin toate cele patru obiecte de uz casnic reprezintă doar jumătate din cel al întregii populații de rromi, și doar a 14-a parte din procentul similar de la nivelul întregii populații.

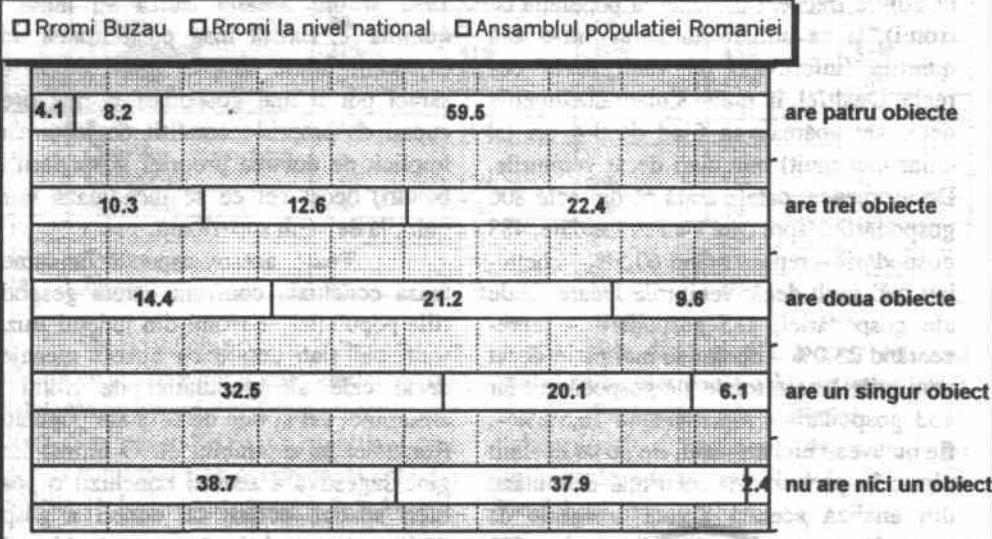
Pe medii rezidențiale, rromii buzoieni din urban apar ca fiind mai înstăriți decât cei din rural (aceștia din urmă având toate cele patru obiecte de 3 ori mai puțin decât cei din urban). Pe de altă parte, gospodăriile de rromi din mediul urban al

Tabelul nr. 12

Dotarea gospodăriilor de rromi cu bunuri elementare de confort, comparativ cu ansamblul populației - %

Posesie bunuri	Total			Urban			Rural		
	Rromi Buzău	Rromi niv. Național	Ansamblul populației	Rromi Buzău	Rromi niv. național	Ansamblul populației	Rromi Buzău	Rromi niv. național	Ansamblul populației
Nu are nici un obiect	38,7	37,9	2,4	31,1	30,0	1,3	42,9	58,6	3,9
Are un singur obiect	32,5	20,1	6,1	25,9	20,5	1,7	36,2	19,0	12,0
Are două obiecte	14,4	21,2	9,6	19,9	25,7	5,7	11,3	9,6	14,9
Are trei obiecte	10,3	12,6	22,4	15,7	14,3	18,4	7,3	8,0	27,7
Are patru obiecte	4,1	8,2	59,5	7,3	9,5	72,9	2,3	4,8	41,5

Grafic 1. Dotarea gospodăriilor de rromi cu bunuri elementare de confort, comparativ cu ansamblul populației

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

județului Buzău par a fi doar cu puțin mai slab dotate decât cele ale rromilor din mediul urban de la nivel național, dar cu mult mai slab dotate (de 10 ori) decât gospodăriile urbane ale populației în ansamblu. Totuși se înregistrează disparități uriașe între gospodăriile de rromi din mediul urban al județului Buzău care nu dețin nici unul din cele patru bunuri și gospodăriile urbane ale populației în ansamblu, raportul fiind de 24 la 1.

Și în mediul rural situația pare a fi asemănătoare, cu deosebirea că gospodăriile de rromi din județului Buzău care nu dețin nici unul din cele patru obiecte sunt mai puține decât gospodăriile de rromi de la nivel național cu 15,7%, în timp ce comparativ cu nivelul național raportul este de 11 la 1.

Datele obținute nu ne-au permis să identificăm și să analizăm factorii determinanți ai dotării cu bunuri și ai griji pen- tru condițiile de locuit în populația de rromi de la nivelul județului Buzău – și să afirmăm transțant dacă slaba dotare a gospodăriilor cu bunuri se datorează în special unei orientări culturale specifice

sau dificultărilor financiare pe care le are această populație. Cert este că ambii factori acionează în această direcție și influențează atitudinea/ grijă față de condițiile de locuit. Dacă se știe că o situație economică precară influențează negativ condițiile de locuire aproape în cvasitotalitatea situațiilor, este foarte interesant de văzut în ce măsură această caracteristică este influențată de stilul de viață al populației de rromi. Putem afirma totuși că la această populație funcționează anumite mecanisme culturale, o anumită cultură a săraciei și a marginalizării care se materializează – în interdependență însă și cu alți factori – într-o atitudine marginală față de condițiile de locuit și diferită de cea a populației majoritare.

Adrian Dan

Grupurile etnice și neamurile

Cum se autoidentifică populația din eșantion?

Tabelul nr.1

români	33,0 %
romi/tigani (neam nespecificat)	20,7
romi/tigani «rromânizați»	29,2
bidinari	0,2
căldărari	0,3
cărămidari	2,3
ceaunari	0,1
corturari/lingurari	0,4
fierari	1,7
lăiesi	5,5
lustragii	0,2
muzicanți/lăutari	0,8
pletosi	1,2
rudari	0,1
spoitori	2,1
ursari	1,2
vărari	0,1
vătrași	0,3
zlătari	0,5

Un procent de 33% din cei chestionați se declară «români». Este grupul care s-a detasat, sau care caută să se detaseze, din varii motive, de apartenența la etnia rromă. Apariția sa în eșantion este rezultatul direct al postulării criteriului heteroidentificării. Postularea unui alt criteriu, cel al auto-identificării, ar fi făcut ca grupul să nu apară. Alegerea criteriului heteroidentificării ca fundamental pentru construirea bazei de date este responsabilă de apariția categoriei subiecților care se declară români. Practic, astfel gândit, eșantionul reprezintă populația de origine rromă, și nu populația rromă, dacă ținem cont de faptul că, din punct de vedere științific, nu avem un alt criteriu de a stabili identitatea rromă a unei persoane în afara autodeclarării sale.

66,9% din cei chestionați se declară rromi (tigani).

Acest grup este compus, în primul rând, dintr-un subgrup – cel al «rromilor "românizați"» (care, în general, și-a pierdut

elementele de auto-identificare, în special limba), apropiat ca mărime de cel a subiecților care se declară români (29,2%).

Nucleul dur al identității populației rrome este dat de grupul care se identifică drept «rrom» sau «tigan». Această categorie este compusă din două subcategorii: grupul celor care se declară rromi fără a indica «neamul» din care fac parte (20,7%) și grupul care specifică și neamul de apartenență (17%). Ultimul grup cuprinde mai mult de o treime din cei cuprinși în eșantion (37,7%).

Categoria *etnie* corelează în mod semnificativ cu vîrstă, ocupația, limba vorbită, nivelul de instrucție, mediul de rezidență și vecinătatea¹⁷.

Singura asociere semnificativă este între grupa medie de vîrstă și grupul care se declară român (36,1%). Această grupă de vîrstă influențează declararea populației din eșantion ca română.

Tabelul nr. 2

Vîrstă vs. etnică

Vîrstă	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
18-23 ani	29,2	27,7	26,2	16,9	100
24-44 ani	36,1	27,6	19,7	16,6	100
peste 45 ani	30,0	31,4	21,1	17,5	100

Tabelul nr. 3

Ocupație vs. etnică

Ocupație	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
muncitor	38,6	27,1	18,6	15,7	100
funcționar	50,0	50,0	0	0	100
intelectual	100,0	0	0	0	100
patron/liber profesionist/mic întreprinzător	48,9	18,2	13,6	19,3	100
agricultur	18,6	67,1	10,0	4,3	100
pensionar	37,7	34,4	17,2	10,7	100
zilier	22,5	27,5	27,5	22,5	100
șomer	44,8	17,9	16,4	20,9	100
casnică	35,6	26,3	19,8	18,3	100
alta	0	33,3	66,7	0	100

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Grupul din eșantion care se declară român este patron/mic întreprinzător/ liber profesionist (48,9%) în mai mare măsură decât grupul rrom «românizat» (18,2%), exercită o profesie intelectuală (100%), sau este în șomaj (44,8%), în măsură mai mare decât același grup rrom «românizat» (17,9%).

Grupul care se declară rrom «românizat» este agricultor (67,1%), în mai mare măsură decât grupul care se declară rrom indicând neamul de apartenență (4,3%), decât cel român (18,6%) și cel rrom (10%).

Grupul care se declară rrom fără să indice neamul de apartenență este în mai mare măsură zilier (27,5%) decât grupul român (22,5%), sau are o altă ocupație decât cele indicate în tabel (66,7%).

Grupul care se declară rrom indicând și neamul de apartenență este, ca și grupul rrom care nu indică neamul de apartenență, zilier (22,5%) în măsură mai mare decât grupul român (22,5%).

Din corelația de mai sus observăm că grupul rrom «românizat» este în mai mare măsură vorbitor de limbă română (36,8%) decât grupul care se declară român (25,6%). Pe de altă parte, grupului din eșantion care se declară român îi este specific în mai mare măsură (43,1%) faptul de a vorbi limba rromani, decât grupului rromilor «românizați» (19%). Celelalte grupuri nu au specificitate.

Grupul din eșantion care se declară român este în mult mai mare măsură beneficiarul instrucției celei mai ridicate (41,2%), decât grupul rromilor care indică neamul de apartenență (7,6%).

Grupului rrom care nu indică neamul de apartenență îi este specific faptul de a fi absolvit 4 clase primare (23,8%).

Grupului rrom «românizat» nu îi este specific un anumit nivel de instrucție.

Corespondența declarată a populației din eșantion, cu mediul de rezidență, obținem datele din tabelul 6.

Tabelul nr. 4

Limbă vorbită vs. etnie

limba vorbită	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
româna	25,6	36,8	21,2	16,3	100
rromani și româna	43,1	19,0	20,0	17,8	100

Tabelul nr. 5

Instrucție vs. etnie

numărul de clase	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
nici o clasă	27,4	25,5	19,7	27,4	100
4 clase	32,9	25,5	23,8	17,8	100
8 clase	33,8	33,4	18,6	14,1	100
liceu și peste	41,2	34,1	17,1	7,6	100

Tabelul nr. 6

Mediu de rezidență vs. etnic

mediul rezidențial	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
oraș	58,6	16,6	10,3	14,5	100
sat	9,4	41,0	30,3	19,3	100

Tabelul nr. 7

Vecinătate vs. etnic

În vecinătate locuiesc...	grupurile etnice (în %)				Total
	român	rrom «românizat»	rrom	rrom + neam	
numai familii rrome	25,1	34,9	27,5	12,4	100
familii rrome și române	41,1	23,8	12,0	23,0	100
câteva familii rrome	46,8	16,1	21,0	16,1	100
nu mai sunt alte familii rrome	62,5	12,5	25,0	0	100
Nu pot aprecia	66,7	0	0	33,3	100

În cadrul populației tradițional rrome, membrilor grupului care se declară român le este specific faptul de a locui la oraș în mult mai mare măsură (58,6%) decât grupurilor care se declară rrome: 16,6% pentru rromii «românizați», 10,3% pentru rromii care nu indică neamul de apartenență și 14,5% pentru rromii care își indică neamul de apartenență. Din contră, grupurile care se declară rrome au în mult mai mare măsură ca mediu de rezidență satul (41% pentru rromii «românizați», 30,3% pentru rromii care nu își indică neamul de apartenență și 19,3% pentru rromii care fac parte dintr-un neam), față de grupul care se declară român (9,4%).

În eșantionul nostru etnia declarată se asociază în mod semnificativ și cu vecinătatea.

Astfel, grupul care se declară român (41,1%) și rromii care indică neamul de apartenență (23%) locuiesc în vecinătatea românilor mai mult decât rromii care nu indică neamul de apartenență (12%) și rromii «românizați» (23,8%). În plus, grupul care se declară român locuiește mai degrabă în vecinătatea câtorva familii

apreciate de aplicantul chestionarului ca rrome (46,8%), decât grupul romilor «românizați» (16,1%).

Romii care nu-și indică neamul de apartenență (27,5%) și rromii «românizați» (34,9%) trăiesc în mult mai mare măsură în vecinătatea familiilor considerate de aplicantul chestionarului ca rrome, decât grupul care se declară român (25,1%) și decât cel care se declară rrom, indicând și neamul de apartenență (3,8%).

Luând ca reper datele de mai sus, putem stabili următoarele profiluri ale grupurilor etnice de origine rromă:

Grupul român este reprezentat mai ales de cea de-a doua categorie de vârstă, vorbește limba română, are instrucția cea mai ridicată; este patron/mic întreprinzător/ liber profesionist, intelectual sau în somaj; locuiește la oraș și printre români sau în vecinătatea câtorva familii identificate de aplicantul chestionarului ca rrome. Datele indică faptul că limba nu este un criteriu exclusiv, și nu întotdeauna cel mai puternic, de identificare cu grupul.

Grupul rrom «românizat» vorbește limba română, este agricultor, locuiește la

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

sat și trăiește în vecinătatea unor familii considerate de aplicantul chestionarului ca rromi.

Grupul rrom care nu indică neamul de apartenență are instrucție primară, este zilier sau are altă ocupație decât cele indicate, locuiește la sat și în vecinătatea familiilor considerate de aplicantul chestionarului ca rromi.

Grupul rrom care indică neamul de apartenență este complet lipsit de instrucție, este zilier, locuiește la sat și în vecinătatea românilor. Acest grup are grave probleme legate de instrucție, datorate dificultăților de acces la învățământul primar, profesional, liceal și universitar.

Limbi cunoscute

Tabelul nr.8

română	55,7 %
romani	0,3
romani/română	42,6
altele	1,4

Mai mult de jumătate (55,7%) din subiecții cuprinși în eșantion nu vorbesc limba română. Această categorie este formată din rromii care, de-a lungul timpului, și-au pierdut acel element de autoidentificare reprezentat de limbă. «Noi suntem țigani numai cu numele», ne spuneau frecvent cei chestionați.

Un procent sub jumătate din eșantion (42,6%) este reprezentat de cei

care vorbesc limba română. Datele indică faptul că proporția subiecților din eșantion care vorbesc doar limba română este cea mai ridicată.

Dintre chestionați, cei care vorbesc «limbi străine» (adică altele decât română și română) sunt sub 2%, fapt care indică, din nou, probleme legate de educație.

Categoria limba vorbită corelează în mod semnificativ cu vârstă, ocupația, mediul de rezidență și vecinătatea.

Din datele de mai sus observăm că, din populația de origine rromă, prima grupă de vârstă din tabel (58,9%) și cea de-a patra (65%) sunt în mai mare măsură vorbitoare de limba română decât cea de-a doua (52,3%). Cea de-a doua grupă de vârstă este în mai mare măsură vorbitoare de română și română (47,7%), decât cea de-a patra (35%) și prima grupă de vârstă (40,2%). Primei categorii de vârstă îi este specific în mai mare măsură faptul de a vorbi doar limba română (0,9%), față de grupele a doua și a treia de vârstă (0%). Această grupă de vârstă indică perioada în care copiii rromi învață limba română.

Grupul din eșantion vorbitor exclusiv de română are o altă ocupație decât cele indicate în tabel (73,9%), este agricultor (75,4%), muncitor (75,2%), funcționar (100%) sau pensionar (63,7%), în mai mare măsură decât șomer (39,1%), casnic (49,1%) sau patron/mic întreprinzător/liber profesionist (44,1%).

Tabelul nr. 9

Vârstă vs. limbă

vârstă	limba (în %)			Total
	română	romani și română	romani	
până la 13 ani	58,9	40,2	0,9	100
14-30 ani	52,3	47,7	0	100
31-60 ani	58,1	41,9	0	100
peste 61 ani	65,0	35,0	0	100

Tabelul nr. 10

Ocupație vs. limbă

ocupație	limba (în %)		Total
	română	romani și română	
muncitor	75,2	24,8	100
funcționar	100,0	0	100
intelectual	100,0	0	100
patron/mic întreprinzător/ liber profesionist	44,1	55,9	100
agricultur	75,4	24,6	100
pensionar	63,7	36,3	100
zilier	55,3	44,7	100
șomer	39,1	60,9	100
casnic	49,1	50,9	100
alta	73,9	26,1	100

Din contră, grupul vorbitorilor de romani și română este șomer (60,9%), casnic (50,9%) sau patron/mic întreprinzător/ liber profesionist (55,9%), în măsură mai mare decât să aibă o altă ocupație (26,1%), să fie agricultor (24,6%), muncitor (24,8%), funcționar (0%) sau pensionar (36,3%).

Din populația de origine rromă, cei care locuiesc la sat vorbesc limba română într-o măsură extraordinar mai mare (75,1%) decât cei care vorbesc romani și română (24,9%) sau exclusiv romani (0%). Din contră, cei care locuiesc

la oraș vorbesc într-o măsură extraordinar mai mare limbile romani și română (63%), și exclusiv romani (0,6%), față de cei care vorbesc doar română (36,4%).

Observăm că grupul din eșantion care vorbește limbile romani și română locuiește în mai mare măsură în vecinătatea familiilor apreciate de operatorul de chestionar ca rrome (44,8%), față de grupul care vorbește limba romani (0%) și cel care vorbește doar română (55,1%). Grupul care vorbește exclusiv limba romani locuiește în mult mai mare măsură în vecinătatea familiilor române (0,7%) decât celelalte.

Tabelul nr. 11

Mediu de rezidență vs. limbă

mediul de rezidență	limba (în %)			Total
	română	romani și română	Romani	
oraș	36,4	63,0	0,6	100
sat	75,1	24,9	0	100

Tabelul nr. 12

Vecinătate vs. limbă

În vecinătate locuiesc...	limba (în %)			Total
	română	romani și română	Romani	
numai familii rrome	55,1	44,8	0	100
familii rrome și române	57,4	42,0	0,7	100
câteva familii rrome	61,3	38,7	0	100
nu mai sunt alte familii rrome	67,5	32,5	0	100
nu pot aprecia	53,8	46,2	0	100

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

Luând ca reper datele de mai sus, putem stabili următoarele profiluri de grup, în privința limbii vorbite:

Grupul vorbitorilor de română, face parte din prima și a patra categorie de vîrstă, are o altă ocupație decât cele indicate în tabel, este agricultor, muncitor, funcționar sau șomer și locuiește la sat.

Grupul vorbitorilor de romani și română, face parte din cea de-a doua categorie de vîrstă, este șomer, casnic sau patron/mic întreprinzător/liber profesionist, locuiește la oraș și în vecinătatea familiilor considerate de aplicantul chestionarului ca rrome.

Grupul vorbitorilor de romani, face parte din prima categorie de vîrstă, locuiește la oraș și în vecinătatea unei populații eterogenă etnic (români și familii considerate de aplicantul chestionarului ca fiind rrome).

Religia

Populația tradițional rromă din județul Buzău este, în majoritatea ei absolută, de religie ortodoxă: 95,8% din cei chestionați se declară astfel. Din punct de vedere istoric, rromii au fost creștini ortodocși și au rămas astfel până acum.

Procentul cel mai ridicat dintre celelalte confesiuni este cel al neopresitanților, care reprezintă 2,7 % din eșantion. Între confesiunile neoprotestante se disting evangheliștii cu un procent de 1,6 %.

Întrucât procedura de culegere a datelor s-a realizat pe estimări, presupunem că aceste procente mici sunt ceva mai ridicate în realitate.

Participarea la vot

Cei chestionați declară că au participat la alegerile generale (din noiembrie 1996) în majoritatea lor absolută (95,9%). Un asemenea procent de participare indică o extrem de mare importanță acordată acestui vot. Explicațiile posibile ale comportamentului rezidă în nivelul de trai scăzut al populației de origine rromă și în persistența unor mari probleme sociale legate de condițiile de viață. Totodată, el poate fi reflexul nemulțumirii acestei populații față de modul în care autoritățile locale participă la soluționarea problemelor specifice comunităților rrome, ca și a celor generale. Votul la alegerile generale ar indica speranța de rezolvare, pe acest plan, a problemelor populației rrome nemulțumite de prestația puterii locale.

Participarea la alegerile generale este văzută de rromi, probabil, dacă nu ca o soluție miracol, cel puțin ca un act care poate aduce schimbări esențiale în modul lor de viață.

Datele privitoare la identitatea și limba populației de origine rromă trebuie interpretate în contextul lor social.

Tabelul nr. 13

ortodocși	95,8	%
adventiști	0,5	
evangheliști	1,6	
penticostali	0,6	
greco-catolici	0,3	
romano-catolici	0,1	
alții	1,1	

Tabelul nr. 14

da	95,9	%
nu	4,1	

Populația asimilată, cea care și-a pierdut identitatea rromă, este reprezentată de *grupul care se declară român*. Această subpopulație din eșantion este – lucru neașteptat – vorbitoare de romani. Deși își păstrează încă limba, membrii grupului nu se mai identifică drept rromi. De-a lungul timpului, populația rromă și de origine rromă a fost supusă, unor tentative repetitive de ștergere a identității etnice și chiar, în timpul celui de-al doilea război mondial, eliminării fizice. Un fapt de o importanță deosebită, căre face parte din memoria socială a populației de origine rromă din regiune, îl reprezintă tratamentul la care ea a fost supusă în timpul regimului Antonescu. O parte din rromii din actualul județ Buzău au fost duși în Transnistria, unde au fost decimați de condițiile foarte dure de lagăr, iar o altă parte au fost închiși în centrele de triere interne de la Râmnicu-Sărat și Buzău, în aşteptarea deplasării ulterioare în regiunea de dincolo de Nistru. Când am realizat cercetarea, oamenii pe care i-am chestionat ne indicau persoane din această ultimă categorie. Întrucât populația de origine rromă a suferit trauma exterminării, iar ancheta sociologică este o noutate a anilor '90, în momentul aplicării chestionarului am fost întrebați direct de interlocutorii noștri: «Vreți să ne duceți în Transnistria?»

Ultimele încercări de asimilare sunt specifice statului totalitar. Romii au fost sedentarizați forțat în două valuri successive: primul în anii '60 și cel de-al doilea în anii '80. Grupa a doua de vârstă din eșantionul nostru a fost cea mai afectată de politica regimului Ceaușescu față de minorități, în general, și față de minoritatea rromă, în special. Cât de eficace a fost această politică de distrugere a identității etnice – în mod deosebit în cursul fazei finale a comunismului – o indică și datele din acest studiu: chiar în orașe, unde rromii și-au păstrat limba, au suferit pierderea cea

mai accentuată a identității lor tradiționale. În anii '80 romilor li se repartizau locuințe în așa fel încât să nu formeze grupuri compacte. Sistemul de învățământ, promotor al naționalism-comunismului, a avut și el un rol foarte important în asimilare: membrii categoriei *române* au instrucția cea mai ridicată din eșantion. Instrucția cea mai finală este prin urmare similară cu asimilarea, iar absența instrucției sinonimă cu păstrarea identității.

Grupul rrom «românizat» este, în mod egal, un rezultat al tentativelor de asimilare. Felul în care această categorie se declară, reflectă statutul social intermediar pe care îl ocupă și identitatea sa ambiguă: subpopulația în cauză nu se identifică în mod complet cu grupul tradițional rrom și nu este nici pe deplin respinsă de populația majoritară. Instrucția școlară este elementară, fiind legată în mod direct de condițiile de viață și de faptul că locuiește la sat. Ocupația specifică este agricultura, rromii «românizați» având pământ în posesie. În plus, grupul nu mai vorbește limba română. Această categorie identitară reprezintă, dacă nu stadiul intermediar al asimilării – ea însăși dificilă în condițiile existenței în România a unor puternice prejudecăți împotriva romilor – cel puțin efectul manifest al ștergerii identității rrome.

Grupul rrom se împarte în două subgrupuri: cel care și-a păstrat conștiința apartenenței la un *neam* – astfel este denumită o «subcategorie» în limbajul comun al etniei – și cel la care această apartenență s-a pierdut sau s-a estompat cu trecerea timpului. *Neamurile* reprezintă specificități socio-culturale în interiorul grupului rrom. În mod tradițional, ele indică denumirile ale ocupărilor, dar sunt departe de se reduce la acestea. În fapt, reprezintă categorii identitare care subînțind modul tradițional de viață al populației rrome. Schimbările în structura socială a României – în perioada comună, dar și după 1990 – au avut ca

efect o pierdere a specificității pe care *neamul* o indică în interiorul grupului rrom, pe de o parte, și o estompare a acestora, pe de altă parte¹⁵. Ca ocupație, grupul este format în principal din zilieri, sau are altă ocupație decât cele indicate. Nu posedă pământ în proprietate, fiind nevoie să muncească oriunde se iveste ceva de lucru. Grupului nu îi este specific faptul de a vorbi limba română, ceea ce, după cum am văzut, reprezintă o caracteristică a grupului de origine rromă care se declară român. Lipsa completă de instrucție pentru grupul rrom care indică neamul de apartenență și instrucția redusă pentru cel care nu o indică arată căt de fictivă era politica regimului comunist care vorbea de obligativitatea și gratuitatea învățământului. În fapt, instituția școlii era dezinteresată de instrucția acestei populații, în special în perioada ultimă a regimului Ceaușescu. După 1990, în condițiile noilor dificultăți ale postcomunismului, și în absența unor politici speciale pentru instrucția romilor, comportamentele educatorilor au replicat vechile practici instituționale. Școala românească este și rămâne – în ciuda menirii ei – locul unde subzistă prejudecăți și comportamente discriminatorii față de rromi, de o intensitate variabilă. Faptul că grupul este rezident la sat și este sărac în instrucție, face ca găsirea unui loc de muncă să fie foarte dificilă. Romii din județul Buzău sunt constrâniți, cel mai adesea, să migreze în perioadele muncilor agricole la fermele din Balta Brăilei.

Grupul român, care am văzut că din punctul de vedere al identității este asimilat sau în curs de asimilare, are nivelul cel mai ridicat de instrucție și locuiește la oraș, este patron/mic întreprinzător/liber profesionist, intelectual sau în șomaj. Această populație urbană a fost ținta conducerilor masive de după 1989, fapt care se explică prin xenofobia care domnește în instituțiile de pe piața muncii, datorată nationalism-comunismului remanent. Aceste

practici instituționale sunt confirmate indirect și de către anunțurile din presă, care indică pentru o serie întreagă de ocupații (ca paznic, portar sau vânzător, dar și altele) faptul că rromii sunt excluși de la angajare. Descoperim în acest comportament, la lucru, o prejudecată foarte răspândită: aceea că a fi rrom e totușa cu a fi infractor.

Mircea Stănescu

Concluzii

Analizele întreprinse în acest studiu pun în evidență situația romilor din județul Buzău, schițând în același timp domeniile și posibilele soluții care ar putea contribui la ameliorarea acestei situații. Pentru a fi eficientă, orice măsură de politică socială fie că este promovată de către autoritățile statului, fie că este inițiată de către ONG-uri trebuie să se bazeze pe o cunoaștere reală și solidă a caracteristicilor populației căreia i se adresează. În acest sens, descrierea amănunțită a situației romilor din județul Buzău pe domeniile: demografie, educație, meserii și ocupații, sănătate și planificare familială, venituri, locuire, constituie punctul de plecare în elaborarea unei strategii de ameliorare a situației rromilor din județul Buzău.

De-a lungul întregii lucrări am căutat ca, acolo unde datele ne-au permis, să punem în evidență relațiile cauzale și procesele care au condus la starea de fapt. Concluzia principală pe care o putem trage acum la finalul studiului este că populația de rromi din județul Buzău este o populație aflată într-o situație de risc. Această situație este creată ca urmare a dependențelor existente între factorii demografici, educație, starea de sănătate, structura meserilor și a ocupațiilor, nivelul veniturilor și condițiile de locuire. În aceste condiții este greu de apreciat că acțiunile vizând

îmbunătățirea într-un singur domeniu ar putea conduce automat la îmbunătățirea situației romilor în toate domeniile studiate de către noi. Este necesară, deci, acțiunea simultană pe toate domeniile vizate.

Vom trece succint în revistă concluziile care se desprind din analizele sectoriale. Din punct de vedere demografic, populația de rromi din județul Buzău se încadrează în modelul populațiilor tinere. Acest tip de structură este caracteristic populațiilor pentru care natalitatea și mortalitatea încă mai înregistrează valori ridicate sau au intrat de puțin timp în perioada de declin a celor două fenomene demografice. Repartiția pe grupe de vârstă a populației – cu o pondere crescută a celor care nu sunt în vîrstă de muncă – presupune că la nivelul majorității gospodăriilor există un număr crescut de persoane care nu se pot întreține singure. În condițiile în care situația economică a rromilor este precară, există o mare probabilitate pentru consecințe de următorul tip: un nivel scăzut al căștigurilor pe membru al gospodăriei, o investiție scăzută în educație și sănătate, o investiție scăzută în învățarea unei profesii. Pe termen lung, în aceleași condiții economice, aceasta reprezintă menținerea unei compozitii a populației defavorabilă dezvoltării, prin capitalul uman redus.

Din datele noastre se poate avansa ipoteza unei ușoare scăderi a fertilității populației de rromi. Totuși, în medie, fiecare familie are cu un copil mai mult decât și-ar dori. Aceste diferențe pot fi explicate în bună măsură prin neutilizarea metodelor contraceptive.

Campaniile de informare despre planificarea familială pot fi un mijloc prin care familiile de rromii să devină conștiente că există mijloace de a întâmpina sarcinile nedorite. Cel mai frecvent motiv invocat de către rromi pentru neutilizarea mijloacelor contraceptive este lipsa de informare, dar și constrângerile financiare.

"Căsătoria fără acte" sau cuplul consensual este o formă frecvent întâlnită de existență a cuplului. Acest tip de relație poate avea o serie de inconveniente pentru Tânărul cuplu decurgând din neînregistrarea copiilor și absența certificatelor de naștere (allocații pentru copii, allocații suplimentare pentru numărul de copii și.a.), sau pierderea unor drepturi pe care o relație oficială le presupune (de ex., obținerea unui credit subvențional pentru cumpărarea unei locuințe). O mai bună comunicare între funcționarii publici și familiile de rromi și cunoașterea drepturilor legale pe care le oferă oficializarea căsătoriei ar putea contribui la obținerea unor drepturi legitime.

Problema locuințelor este pentru populația de rromi din județul Buzău una acută în condițiile în care lipsa locuințelor perpetuează modelul familiei extinse, în care într-o aceeași locuință stau laolaltă trei generații. Calitatea locuirii este în general precară, în multe cazuri lipsind dotările elementare precum baia și/sau bucătăria. Densitatea locuirii este, de asemenea, mult mai ridicată decât în cazul populației majoritare. Aceste aspecte influențează negativ relațiile de familie, starea de sănătate și, nu în ultimul rând, procesul de socializare a copiilor.

Nivelul de educație al populației de rromi din județul Buzău este principalul factor care influențează negativ situația socio-economică a acestei populații, având o influență directă asupra tuturor celorlalți factori menționați. Perioada anilor '60-'80 a fost pentru rromii din județul Buzău una benefică în acest timp nivelul de educație al populației de rromii fiind ceva mai apropiat de cel al populației majoritare. În această perioadă numărul romilor care au absolvit o școală profesională și au deprins o meserie modernă este mult mai ridicat decât în cazul generației vîrstnice (anii '30-'60). Integrarea socio-profesională a romilor din anii '60-'80 a avut însă și consecințe negative în planul identității

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

etnice, fiind însoțită de un proces de assimilare culturală. După 1990, nivelul de educație al populației de rromi s-a degradat semnificativ, generația tânără tinzând să aibă un patern educațional similar cu cel al generației vârstnice în ceea ce privește numărul de clase absolutive, incidența neșcolarizării și a analfabetismului.

Ca o consecință a nivelului de educație, majoritatea romilor nu sunt în posesia unei meserii moderne, practicând, fie meserii tradiționale, fie pe cea de zilnică în agricultură. Desființarea CAP-urilor după 1989 a constituit pentru rromi pierderea unei surse importante de venit. În consecință, majoritatea veniturilor pe care aceștia le obțin sunt venituri ocazionale, modeste ca mărime care nu pot asigura un trai decent familiilor lor. O altă sursă de venit frecvent regăsită printre rromii chestionați o reprezintă transferurile, și în special alocația pentru copii. Lipsa pământului în proprietate în cazul majorității familiilor de rromi se reflectă negativ și în structura veniturilor acestei populații. Instabilitatea și inconsistența veniturilor este asociată, de altfel, și cu situația precara a dotării locuințelor și a bunurilor de care rromii dispun.

Este probabil ca perioada anilor '60-'80 beneficiă din punct de vedere socio-economic pentru populația de rromi să fi avut consecințe negative în plan identitar. La o astfel de ipoteză ne conduce faptul că majoritatea romilor din generația vârstnică se declară rromi în timp ce majoritatea romilor din generația matură se declară români sau rromi românați. Cert este că

în prezent o treime din cei chestionați se declară români, iar o altă treime se declară rromi românați. Celalți își declară apartenența etnică la un neam specific de rromi.

Ca o concluzie, putem remarcă că rromii în general și cei din județul Buzău în special reprezintă o categorie perdantă a tranziției, dacă avem în vedere diminuarea veniturilor și instabilitatea lor, scăderea nivelului de educație, pierderea locurilor de muncă, prin desființarea CAP-urilor și a întreprinderilor de stat din care, de regulă, rromii au fost printre primii concediați, imposibilitatea obținerii unor locuințe de la stat în cazul familiilor numeroase și a. De altfel, majoritatea romilor cu care am avut discuții informale sau interviuri de grup subliniază acest fapt.

Din analizele acestui studiu se prefigurează ca strategie pe termen scurt îmbunătățirea condițiilor de viață ale romilor prin crearea de locuri de muncă în special în agricultură și construcții unde rromii au o bogată experiență de muncă anterioară, precum și împroprietărirea cu pământ a acestora în scopul asigurării unor venituri stabile și a mijloacelor necesare subzinței familiei.

Pentru o strategie pe termen lung, priorităță este educația, având în vedere că un nivel mai ridicat de educație are consecințe pozitive în planul dezvoltării personale și profesionale, al veniturilor, al comportamentului demografic și, indirect, asupra stării de sănătate și al condițiilor de locuit.

Note și bibliografie

1. Este dificil de delimitat o "subpopulație" de rromi a județului Buzău, atât timp cât, pe de-o parte, nu se pot preciza cu rigurozitate criteriile care separă rromii de

ne-rromi, iar pe de altă parte, ne lipsește o măsură a mobilității sociale, a trecerilor dintr-o categorie etnică în alta. Diferențele sistematice între populația de rromi și

- restul populației ar putea fi considerate un argument în favoarea unei astfel de delimitări, fără a putea preciza însă natura socială sau etnică a acestor diferențe.
2. Structura demografică este un aspect extrem de sensibil la modalitatea de eșantionare și la modul de declarare a statusului socio-demografic al fiecărui individ. Datele reprezentă, de fapt, structura demografică a unui eșantion de indivizi membri ai gospodăriilor care au fost selectate în procesul de eșantionare. Problemele apar și datorită furnizării de către un singur subiect a informațiilor referitoare la toți membrii familiei.
 3. C. Zamfir și E. Zamfir, *Tiganii între ignorare și îngrijorare*, Editura Alternative, 1993 și M. Merfea, "Integrarea socială a romilor", Editura Barsa, 1991

4. Etnia sau neamul sunt rezultatul autoidentificărilor celor care au răspuns la chestionar. Alte neamuri nu au intrat în analiză datorită numărului mic de cazuri.
5. Fluxurile de migrație nu au fost înregistrate pe o perioadă determinată de timp, ci sunt deriveate din structura populației după locul nașterii și rezidență în momentul anchetei.
6. R=.655, F=159.2 (Sig.=.000).

Factorii care nu au intrat în model, datorită lipsei de semnificație statistică: mediul rezidențial, a fi salariat, a locui într-o comunitate compactă de romi, autoidentificarea etnică a celui care a răspuns la chestionar.

7. R=.472, F=71.9 (Sig.=.000).

Factorii care nu au fost inclusi în model datorită lipsei de semnificație statistică: mediul rezidențial, a fi salariat, a locui într-o comunitate compactă de romi, limba romanească.

Ratele specifice de fertilitate au fost calculate pornind de la numărul de copii născuți în

ultimele 12 luni, după categoria de vîrstă a mamei. Dimensiunea redusă a eșantionului în raport cu un astfel de obiectiv duce la o anumită rezervă în legătură cu nivelul fertilității calculat astfel. Nu sunt calculate ratele pentru vîrstele mai mari de 34 ani, datorită numărului foarte mic de nou-născuți pentru categoriile respective de vîrstă. Chiar și pentru categoriile de vîrstă 25-29 și 30-34 de ani putem vorbi de o subevaluare a ratelor specifice de fertilitate datorată în principal dimensiunii reduse a eșantionului.

8. Indicatorul a fost ales astfel pentru a controla influența migrației. Numărul de decese înregistrate pentru categoriile de vîrstă tânără poate fi ignorat, înregistrând valori foarte mici.
9. Toate asocierile au fost testate cu chi pătrat (Pearson).
10. E. Zamfir, C. Zamfir, *Tiganii între ignorare și îngrijorare*, Editura Alternative, 1993.
11. Notă: această pondere a fost obținută luând în calcul populația ocupată și pensionarii pe care le-am raportat la întreaga populație.
12. Viorel Achim, *Tiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică, 1998
13. Indicele de adevarare al analizei factoriale este KMO = 60,1. Factorul rezultat explică 53,9% din variația indicatorilor inițiali.
14. Indicele de adevarare al analizei factoriale este KMO = 60,5. Factorul rezultat explică 68,4% din variația indicatorilor inițiali.
15. Bunăstarea materială la care ne referim aici are în vedere acel cantum al resurselor materiale ale gospodăriei care-i permit acestora asigurarea unui trai decent, asa cum este el percepții la nivelul

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

- simbului comun.
16. În cazul majorității rromilor studiați se poate vorbi de un interes mai scăzut acordat locuinței, aspectului general al acesteia precum și în ceea ce privește dotarea cu bunuri, datorat nu numai nivelului veniturilor ci și unui stil de viață propriu, cu unele particularități distincte față de restul populației.
17. Desigur această imagine poate denatura puțin realitatea în cazul în care gospodăriile din quintila 3 de exemplu posedă un procent mai mare de bunuri pe ansamblu (ca diferențe procentuale) comparativ cu cele din quintila 1. De exemplu, dacă dăm câte un punct pentru fiecare procent, quintila 3 va acumula 144 puncte, iar quintila 1 doar 137 puncte.
18. Diferențele sunt semnificative pe U/R pentru un prag de semnificație = 0.05 și pentru valorile reziduale ajustate >1.9.
19. Spre exemplu, într-o cercetare, inedită încă, pe care am realizat-o în 1998 cu sprijinul Fundației «Salvați Copiii» în orașul Caracal, am observat că neamurile rrome din Cartierul numit «Finarie» au
- următoarea manieră de a se poziționa social din punctul de vedere al identității: pe de o parte, grupul *costorilor* – cel mai recent așezat în cartier – reprezintă categoria stigmatizată; ei sunt – pur și simplu – *costorarii*. Pe de altă parte, restul *neamurilor* – *vârși*, *ursari*, *lăieți* (*lăiesi*) și *căldărari* – constituie grupul dominant. Ei se numesc *tiganii* și alcătuiesc categoria pozitivă. Iată un caz care arată că repartitia tradițională pe *neamuri* nu mai este dominantă, ci este subîntinsă de distincția pe care tocmai am indicat-o. Împărțirea pe *neamuri* a populației rrome subzistă, dar ea a trecut într-un orizont secund, pe măsură ce s-au produs schimbări în structura socială a populației. Interesant este faptul că grupul stigmatizat este cel care corespunde perfect cu un *neam*, ceea ce reprezintă un efect direct al puternicei eroziuni a repartitiei pe *neamuri*. Pentru identitatea rromă a se vedea articolul nostru din raportul *Roma Children in Romania. Research Report. Summary*, 1998, «Salvați Copiii», pp. 16-17, unde apreciem că identitatea rromă este una stigmatizată și în criză.

*** La scolarisation des enfants tsiganes et voyageurs, Centre de Recherches Tsiganes Université René Descartes, Paris, 1989

*** La situation des enfants dans le monde UNICEF, 1996

* * * Rromathan, Vol.1, Nr.2, Fundația pentru o Societate Deschisă

*** Altera 5, Anul II 1996

* * * Asistența celor mai defavorizate comunități de rromi din Transilvania, România. Raport final, 1997-nepublicat. Médecins Sans Frontières

* * * Cartea Albă a Copilului, România, 1997 - Fundația "Copiii României"

*** Cercetarea Sănătății Reproducerii, România 1993 - Raport Final

* * * Children of Migrants and Ethnic Minorities - an Overview and Conceptual Framework, UNICEF

* * * Convenția cu privire la drepturile copilului, Organizația "Salvați Copiii"*

* * * Gypsies in Dolj. Birth Certificates, School Attendance and Child Allowance, June, 1995, Red Barnet (Craiova)

* * * Jeunes Roms, Tsiganes et Voyageurs en Europe - Council of Europe, 1996

* * * Les tsiganes - Innocenti Insights,

- Centre international pour le développement de l'enfant. Florence, Italie.
- * * * Mortalitatea infantilă în România, 1996 - Centrul de Calcul, Statistică Sanitară și Documentare Medicală al Ministerului Sănătății
- * * * Munca copiilor în România - Institutul Național de Cercetare în domeniul Muncii și Protecției Sociale și Organizația "Salvați Copiii"
- * * * Protejarea, încurajarea și susținerea alimentației la săn. Rolul special al serviciilor legate de maternitate - Declarație comună a OMS și UNICEF
- * * * Rromathan, Vol.1, Nr.1 Fundația pentru o Societate Deschisă
- * * * Situația copilului și a familiei în România, 1997, UNICEF
- * * * Sănătatea femeii, sănătatea națiunii - USAID
- Achim, Viorel - Tiganii în istoria României, Editura Enciclopedică, București, 1998
- Amza, Tudor - Tiganii o lume a contrasterelor, Ed. Georgiana, 1994
- Auzias, Claire - Les Familles Roms d'Europe de l'Est, Idef, 1991
- Auzias, Claire - Les Tsiganes ou le destin sauvage des Roms de l'Est, Edit. Michelin, 1995
- Baican, Eugen, Pervain, Augustin - Imaginea celuilalt, percepții și atitudini ale populației față de rromi - Raport de cercetare (nepublicat)
- Barometrul de Opinie Publică - mai 1999, realizat de Metro Media Transilvania.
- Becker, Gary S. - Comportamentul uman - o abordare economică, Editura All, București, 1994
- Bourhis, Richard - Stereotipuri, discriminare și relații interetnice
- Burtea, Vasile - Neamurile de rromi și modul lor de viață, Sociologie Românească, Nr.2-3, 1994, p.257-273
- Cercetarea Sănătății Reproducerii - România 1993, Raport Final 1995
- Chelcea, Septimiu - Memorie socială și identitate națională.
- Cherata, Lucian, - Istoria țiganilor, Editura Z
- Drăgușescu, Agatta, Lungu, Ovidiu, Neculau, Adrian, - Tiganii, o abordare psihosociologică, Edit. Universit. "Alex. I. Cuza", Iași, 1996
- Fonseca, Isabel, - Bury Me Standing, Random House, 1996
- Gary S. Becker - Capitalul uman Editura All, București - 1997
- Gorgos, Constantin - Dicționar Enciclopedic de Psihiatrie
- Hutchinson, John, Smith Anthony D. - Ethnicity
- Jacques-Philippe - Intergrupuri, Editura Polirom, Iași, 1997
- Liégeois, J.P., - Rroma, Gypsies, Travellers, Council of Europe Press, 1994
- Merfea, Mihai - Integrarea socială a rromilor, Editura "Bârsa", Brașov - 1991
- Neculau, Adrian (Coord.) - Psihologie socială, Editura Polirom, Iași, 1996
- Neculau, Adrian, Ferreol, G. - Minoritari, marginali, excluși, Editura Polirom, Iași, 1996
- Pricop, Florentina coord. - Tratat de planificare familială, Iași, 1997
- România, Fundația "Armonia", București, 1996

SITUATIA SOCIALA A RROMILOR DIN JUDETUL BUZAU

- Ross, Lola Romanucci, De Vos, George - *Ethnic Identity* dezvoltarea comunicării interetnice
- Rotzer, Josef, - *Viața în doi - Reglarea naturală a fecundității*, Herder & Co., Viena, 1990 Zamfir Elena, Zamfir, Cătălin - *Politici Sociale - România în context european*, 1995
- Starenki, Daniele, - *Cele cinci dimensiuni ale sexualității feminine*, Editura Ideea, Cluj, 1995 Zamfir, Cătălin - *Pentru o societate centrată pe copil*, Editura Alternative, 1997
- Stewart, Michael - *The Time of Gypsies* Zamfir, Cătălin, Zamfir, Elena, *Tiganii între ignorare și îngrijorare*, Editura Alternative, București, 1993
- Troyna, B. și Williams, J., - *Racism, Education and the State*, Croom Helm Australia, 1986 Zamfir, Cătălin, Vlăsceanu, Lazăr - *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, București, 1993
- Tucicov-Bogdan, Ana - *Vocația familiei în dezvoltarea comunicării interetnice*

AN	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	20100	20101	20102	20103	20104	20105	20106	20107	20108	20109	20110	20111	20112	20113	20114	20115	20116	20117	20118	20119	20120	20121	20122	20123	20124	20125	20126	20127	20128	20129	20130	20131	20132	20133	20134	20135	20136	20137	20138	20139	20140	20141	20142	20143	20144	20145	20146	20147	20148	20149	20150	20151	20152	20153	20154	20155	20156	20157	20158	20159	20160	20161	20162	20163	20164	20165	20166	20167	20168	20169	20170	20171	20172	20173	20174	20175	20176	20177	20178	20179	20180	20181	20182	20183	20184	20185	20186	20187	20188	20189	20190	20191	20192	20193	20194	20195	20196	20197	20198	20199	20200	20201	20202	20203	20204	20205	20206	20207	20208	20209	20210	20211	20212	20213	20214	20215	20216	20217	20218	20219	20220	20221	20222	20223	20224	20225	20226	20227	20228	20229	20230	20231	20232	20233	20234	20235	20236	20237	20238	20239	20240	20241	20242	20243	20244	20245	20246	20247	20248	20249	20250	20251	20252	20253	20254	20255	20256	20257	20258	20259	20260	20261	20262	20263	20264	20265	20266	20267	20268	20269	20270	20271	20272	20273	20274	20275	20276	20277	20278	20279	20280	20281	20282	20283	20284	20285	20286	20287	20288	20289	20290	20291	20292	20293	20294	20295	20296	20297	20298	20299	20300	20301	20302	20303	20304	20305	20306	20307	20308	20309	20310	20311	20312	20313	20314	20315	20316	20317	20318	20319	20320	20321	20322	20323	20324	20325	20326	20327	20328	20329	20330	20331	20332	20333	20334	20335	20336	20337	20338	20339	20340	20341	20342	20343	20344	20345	20346	20347	20348	20349	20350	20351	20352	20353	20354	20355	20356	20357	20358	20359	20360	20361	20362	20363	20364	20365	20366	20367	20368	20369	20370	20371	20372	20373	20374	20375	20376	20377	20378	20379	20380	20381	20382	20383	20384	20385	20386	20387	20388	20389	20390	20391	20392	20393	20394	20395	20396	20397	20398	20399	20400	20401	20402	20403	20404	20405	20406	20407	20408	20409	20410	20411	20412	20413	20414	20415	20416	20417	20418	20419	20420	20421	20422	20423	20424	20425	20426	20427	20428	20429	20430	20431	20432	20433	20434	20435	20436	20437	20438	20439	20440	20441	20442	20443	20444	20445	20446	20447	20448	20449	20450	20451	20452	20453	20454	20455	20456	20457	20458	20459	20460	20461	20462	20463	20464	20465	20466	20467	20468	20469	20470	20471	20472	20473	20474	20475	20476	20477	20478	20479	20480	20481	20482	20483	20484	20485	20486	20487	20488	20489	20490	20491	20492	20493	20494	20495	20496	20497	20498	20499	20500	20501	20502	20503	20504	20505	20506	20507	20508	20509	20510	20511	20512	20513	20514	20515	20516	20517	20518	20519	20520	20521	20522	20523	20524	20525	20526	20527	20528	20529	20530	20531	20532	20533	20534	20535	20536	20537	20538	20539	20540	20541	20542	20543	20544	20545	20546	20547	20548	20549	20550	20551	20552	20553	20554	20555	20556	20557	20558	20559	20560	20561	20562	20563	20564	20565	20566	20567	20568	20569	20570	20571	20572	20573	20574	20575	20576	20577	20578	20579	20580	20581	20582	20583	20584	20585	20586	20587	20588	20589	20590	20591	20592	20593	20594	20595	20596	20597	20598	20599	20600	20601	20602	20603	20604	20605	20606	20607	20608	20609	20610	20611	20612	20613	20614	20615	20616	20617	20618	20619	20620	20621	20622	20623	20624	20625	20626	20627	20628	20629	20630	20631	20632	20633	20634	20635	20636	20637	20638	20639	20640	20641	20642	20643	20644	20645	20646	20647	20648	20649	20650	20651	20652	20653	20654	20655	20656	20657	20658	20659	20660	20661	20662	20663	20664	20665	20666	20667	20668	20669	20670	20671	20672	20673	20674	20675	20676	20677	20678	20679	20680	20681	20682	20683	20684	20685	20686	20687	20688	20689	20690	20691	20692	20693	20694	20695	20696	20697	20698	20699	20700	20701	20702	20703	20704	20705	20706	20707	20708	20709	20710	20711	20712	20713	20714	20715	20716	20717	20718	20719	20720	20721	20722	20723	20724	20725	20726	20727	20728	20729	20730	20731	20732	20733	20734	20735	20736	20737	20738	20739	20740	20741	20742	20743	20744	20745	20746	20747	20748	20749	20750	20751	20752	20753	20754	20755	20756	20757	20758	20759	20760	20761	20762	20763	20764	20765	20766	20767	20768	20769	20770	20771	20772	20773	20774	20775	20776	20777	20778	20779	20780	20781	20782	20783	20784	20785	20786	20787	20788	20789	20790	20791	20792	20793	20794	20795	20796	20797	20798	20799	20800	20801	20802	20803	20804	20805	20806	20807	20808	20809	20810	20811	20812	20813	20814	20815	20816	20817	20818	20819	20820	20821	20822	20823	20824	20825	20826	20827	20828	20829	20830	20831	20832	20833	20834	20835	20836	20837	20838	20839	20840	20841	20842	20843	20844	20845	20846	20847	20848	20849	20850	20851	20852	20853	20854	20855	20856	20857	20858	20859	20860	20861	20862	20863	20864	20865	20866	20867	20868	20869	20870	20871	20872	20873	20874	20875	20876	20877	20878	20879	20880	20881	20882	20883	20884	20885	20886	20887	20888	20889	20890	20891	20892	20893	20894	20895	20896	20897	20898	20899	20900	20901	20902	20903	20904	20905	20906	20907	20908	20909	20910	20911	20912	20913	20914	20915	20916	20917	20918	20919	20920	20921	20922	20923	20924	20925	20926	20927	20928	20929	20930	20931	20932	20933	20934	20935	20936	20937	20938	20939	20940	20941	20942	20943	20944	20945	20946	20947	20948	20949	20950	20951	20952	20953	20954	20955	20956	20957	20958	20959	20960	20961	20962	20963	20964	20965	20966	20967	20968	20969	20970	20971	20972	20973	20974	20975	20976	20977	20978	20979	20980	20981	20982	20983	20984	20985	20986	20987	20988	20989	20990	20991	20992	20993	20994	20995	20996	20997	20998	20999	20100	20101	20102	20103	20104	20105	20106	20107	20108	20109	20110	20111	20112	20113	20114	20115	20116	20117	20118	20119	20120	20121	20122	20123	20124	20125	20126	20127	20128	20129	20130	20131	20132	20133	20134	20135	20136	20137	20138	20139	20140	20141	20142	20143	20144	20145	20146	20147	20148	20149	20150	20151	20152	20153	20154	20155	20156	20157	20158	20159	20160	20161	20162	20163	20164	20165	20166	20167	20168	20169	20170	20171	20172	20173	20174	20175	20176	20177	20178	20179	20180	20181	20182	20183	20184	20185	20186	20187	20188	20189	20190	20191	20192	20193	20194	20195	20196	20197	20198	20199	20200	20201	20202	20203	20204	20205	20206	20207	20208	20209	20210	20211	20212	20213	20214	20215	20216	20217	20218	20219	20220	20221	20222	20223	20224	20225	20226	20227	20228	20229	20230	20231	20232	20233	20234	20235	20236	20237	20238	20239	20240	20241	20242	20243	20244	20245	20246	20247	20248	20249	20250	20251	20252	20253	20254	20255	20256	20257	20258	20259	20260	20261	20262	20263	20264	20265	20266	20267	20268	20269	20270	20271	20272	20273	20274	20275	20276	20277	20278	20279	20280	20281	20282	20283</

Caracteristicile eșantionului studiat**1. Structura eșantionului după localitățile incluse în lotul de investigație**

Nr. crt.	Localitatea	Număr de chestionare
1.	Bălăceanu	30
2.	Buda	40
3.	Cilibia	20
4.	Cislău	20
5.	Costești	40
6.	Greasău	29
7.	Luciu	30
8.	Măgura	20
9.	Mihăilești	20
10.	Pârscov	23
11.	Râmnicelu	40
12.	Scoroasa	20
13.	Topliceni	30
14.	Vernești	30
15.	Viperești	40
16.	Zărnești	40
17.	Ziduri	40
18.	Buzău	199
19.	Râmnicu Sărat	87
	Total	798

2. Structura eșantioanelor: respondenți și indivizi în raport situația la nivel național, 1992

	Eșantion respondenți (gospodarie)	Eșantion indivizi	Rromi Național (Rec.92)
Structura pe medii rezidențiale			
urban	35.5	39.7	48.3
Structura pe sexe			
masculin	45.0	49.4	49.6
Structura pe vârstă			
0-4 ani	0.2	10.0	15.4
5-9 ani	0.1	11.9	13.1
10-14 ani	0.0	12.0	12.8
15-19 ani	0.9	12.2	11.7

SITUAȚIA SOCIALĂ A RROMILOR DIN JUDEȚUL BUZĂU

20-24 ani	6.5	11.6	9.6
25-29 ani	12.3	9.4	6.1
30-34 ani	9.8	4.9	6.4
35-39 ani	14.1	5.2	6.0
40-44 ani	12.8	5.7	4.7
45-49 ani	11.0	4.4	3.0
50-54 ani	6.9	2.6	3.1
55-59 ani	7.3	2.9	2.9
60-64 ani	6.8	2.6	2.2
65-69 ani	5.5	2.2	1.4
70-74 ani	3.8	1.4	0.6
75 ani și peste	2.0	1.1	0.7

3. Structura eșantioanelor după ponderare: respondenți și indivizi în raport situația la nivel național, 1992

	Eșantion respondenți (gospodărie)	Eșantion indivizi	Rromi Național (Rec.92)
Structura pe medii rezidențiale			
urban	48.3	48.3	48.3
Structura pe sexe			
masculin	45.4	49.5	49.6
Structura pe vârstă			
0-4 ani	0.2	10.1	15.4
5-9 ani	0.0	11.8	13.1
10-14 ani	0.1	12.0	12.8
15-19 ani	1.0	12.4	11.7
20-24 ani	6.6	11.8	9.6
25-29 ani	12.8	9.6	6.1
30-34 ani	9.9	4.9	6.4
35-39 ani	14.7	5.2	6.0
40-44 ani	13.0	5.7	4.7
45-49 ani	11.5	4.4	3.0
50-54 ani	7.0	2.6	3.1
55-59 ani	6.9	2.8	2.9
60-64 ani	6.1	2.4	2.2
65-69 ani	5.0	2.1	1.4
70-74 ani	3.7	1.3	0.6
75 ani și peste	1.6	1.0	0.7